

Eesti Konjunkturiinstituut
Estonian Institute of Economic Research

Eesti toidusektori ekspordivõimekus (jätku-uuring 2016)

Tallinn
November 2016

Tellija: Maaeluministerium

Projektigrupi koosseis: Piret Hein, Evelin Ahermaa, Katrin Nittim, Aet Vanamölder, Maris Viileberg

Andmete kasutamisel või tsiteerimisel tuleb viidata allikale.

Eesti Konjunktuuriinstituut

Rävala 6, 19080 Tallinn

Tel: 668 1242

E-mail: eki@ki.ee

<http://www.ki.ee>

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Piimasektori ekspordivõimekus	5
1.1. Olukord maailma piimaturul	5
1.2. Piimatoodete väliskaubandus Eestis	9
1.3. Piimatoodete väliskaubandus Eestis tootegruppide lõikes	11
2. Lihasektori ekspordivõimekus	18
2.1. Liha maailmaturg	18
2.2. Elusloomade, liha ja lihatoodete väliskaubandus Eestis	20
2.3. Elusloomade, liha ja lihatoodete väliskaubandus Eestis tootegruppide lõikes.....	25
3. Kalasektori ekspordivõimekus.....	34
3.1. Kala ja kalatoodete maailmaturg	34
3.2. Kala ja kalatoodete väliskaubandus Eestis	37
3.3. Kala ja kalatoodete väliskaubandus Eestis tootegruppide lõikes	44
Kokkuvõte	55

Sissejuhatus

Käesoleva uuringu näol on tegemist iga-aastase jätku-uuringuga Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt 2015. aastal teostatud uuringule *Eesti toidusektori ekspordivõimekus: Venemaa impordikeelu mõju Eesti toidusektorile*.

Uuringu eesmärgiks on analüüsida Eesti toidusektori ekspordivõimekust piima-, liha- ja kalasektoris. Toidusektori osakaal kogu Eesti ekspordis on ligi kümnendik. Elusloomade, piima, liha, kala ning nendest valmistatud toodete eksport moodustab kogu Eesti põllumajandussaaduste ekspordist (kombineeritud nomenklatuuri koodid KN 1-24) suure osa, 2015. aastal ligi 40% (sh 13% piim ja piimatooted, 13% kala, 8% elusloomad ja liha, 6% liha- ja kalatooted), kuigi kümme aastat tagasi moodustas nende osakaal isegi ligi poole põllumajandussaaduste ekspordist. Piim, kala ning nendest valmistatud tooted on olnud traditsioonilised põllumajandussaaduste eksporditooted ning nende osas on kaubandusbilanss traditsiooniliselt olnud positiivne, samal ajal on põllumajandussaaduste kogu kaubandusbilanss olnud pidevalt negatiivne (nt 2015. a –276 mln eurot). Muret tekitab on aga asjaolu, et kuigi nende toodete kaubandusbilanss on endiselt positiivne, on see viimastel aastatel järsult halvenenud. Kui 2015. aastal mõjutas piima-, liha- ja kalasektori eksporditulu oluliselt Venemaa poolt kehtestatud impordikeeld, siis 2016. aastal jätkus kaubandusbilansi halvenemine muudel põhjustel (jätkuv madalseis maailmaturul, sigade Aafrika katk ning Eesti toodete ebapiisav konkurentsivõime).

Töös antakse ülevaade vastavatest tendidest maailmas, sh Euroopa Liidus, ning analüüsitakse Eesti piima-, liha- ja kalasektori väliskaubandust nii koguselises kui väärtuselises aspektis, seejuures eraldi ka tootegruppide lõikes. Samuti on vaatluse all eksporditulu sihtriigid, et välja selgitada, kuidas on muutunud eksporditurud. Analüüsi aluseks on peamiselt Statistikaameti väliskaubandusstatistika perioodi 2013-2016 kohta (st kuni I poolaasta 2016), lisaks on kasutatud ka rahvusvahelist statistikat Eurostat ja Comtrade andmebaasidest.

Töös on täiendava tähelepanu all piimasektor, mille kohta on lisatud toorpiima hinna ekvivalendi arvutused ning tehtud võrdlus Eesti lähiriikide (Läti, Leedu, Poola) piimasektori eksporditulu kohta.

1. PIIMASEKTORI EKSPORDIVÕIMEKUS

Eesti piimatoodete eksport vähenes oluliselt Venemaa impordikeelu järel. Lisaks järgnes sellele pikk maailmaturu piimahindade madalseis, mis pani surve alla ka Eesti peamised kaubanduspartnerid. Uute eksporditurgude leidmine on kulgenud visalt – nende osatähtsus piimatoodete ekspordikäibes on väike ja kaubandussuhted ebapüsivad. Tööstuste paindlikkus suurendada kriisi ajal (2015. a) pulbrite tootmist ning ekspordi leevendas kindlasti olukorda, kuid hindade madalseisu tõttu ekspordi väärtus siiski alanen, vaatamata koguse märkimisväärsele kasvule. Kõrgema lisandväärtusega toodete (nt juustu) eksport koguseliselt mõnevõrra kasvas 2015. aastal, kuid üldise hinnalanguse tõttu mitte väärtuseliselt. Samal ajal vähenes toorpiima ekspordi osakaal piimatoodete ekspordis, sest ka kaubanduspartnereid pole uute eksporditurgude leidmisel edu saatnud. Samas 2016. aastal, mil olukord maailmaturul paranes, suurenes kohe ka toorpiima eksport, mis ei ole piimasektori arengu seisukohalt jätkusuutlik.

Eesti piimasektori püsijäämisel on eksport võtmetähtsusega, sest piimatoodang ületab kodumaise tarbimise ning mida kõrgema lisandväärtusega tooteid suudetakse eksportida, seda suuremat ning ka stabiilsemat tulu suudetakse sektorile tagada. Kaugemate regioonide turgudele eksportimiseks peaksid tootjad tundma õppima sealseid tarbijaelistusi (eriti juustu ja kohupiima ning hapupiimatoodete kohta), et neid arvesse võtta oma tootearenduses.

1.1. Olukord maailma piimaturul¹

Globaalne ületootmine piimaturul. Vaatamata toorpiima hinna alanemisele, suurenes piimatootmine EL-s 2015. aastal üle 2%. Kuna ilm oli 2015. aasta sügisel erakordselt mahe ja lehma oli võimalik pidada karjamaadel pikemalt kui eelneval aastal, siis olid tulemuseks 5% suuremad väljalüpsid 2015. aasta viimases kvartalis, võrreldes 2014. aastaga. Mõnedes EL liikmesriikides julgustasid söötade rohkus, soodsad söödahinnad ja madalad energiakulud piimatootjaid pigem tootmist jätkama ja raha teenima kui laktatsiooniperioodi varem lõpetama või loomade arvu vähendama.

Lisaks oli 2015. aastal piimatoodangu langus Uus-Meremaal väiksem kui oodati (ligikaudu 1%). Samas kasvas tootmine märgatavalt maailma teistes osades, nagu USA-s (1,2%) ja Austraalias (üle 2%). Koos EL-ga tootsid need maad täiendavalt peaaegu 5 miljonit tonni piima, kusjuures impordinõudlus piimatoodetele jäi muutumatuks ja varud olid kogunenud suurenenud pakkumise tulemusena juba 2014. aastal (suurenemine 10 miljonit tonni). Sisetarbimine nendes maades küll kasvas, kuid mitte piisavalt, et peatada hindade langust.

Euroopas ja Okeaanias tõusid 2016. aasta sügisel kõigi piimatoodete hinnad. Septembri keskpaigas oli EL-s lõssipulbri keskmine hind (192 eurot/100 kg) ikka veel madal, kuid siiski 13% kõrgem interventsioonihinnast. Enim tõusis või hind, mis saavutas septembriks kolme aasta (2012-2013) taguse taseme. Cheddari ja lõssipulbri hinnad ületasid küll eelmise aasta taset, kuid jäid siiski 15%

¹ Allikas: Short Term Outlook for EU arable crops, dairy and meat markets, Winter 2016 and Autumn 2016.

madalamaks kui 2012. ja 2013. aastal. Täispiimapulbri hind oli 2016. aasta septembris kõrgem kui 2015. ja 2014. aastal, kuid siiski veel oluliselt madalam kui 2012-2013.

EL-i piima hinna ekvivalent hakkas tõusma 2016. aasta mais ja jõudis 30 euroni 100 kg kohta septembris. Samas EL-i keskmine toorpiima hind hakkas tõusma augustis ja seda vaid tasemeni 26,4 eurot 100 kg kohta. EL-s keskmiselt on piimatoodete hinnad volatiilsemad kui toorpiima hind ja kriisi aegadel langesid piimatoodete hinnad kiiremini ja suuremal määral. Piima hinna ekvivalent jõudis madalaima tasemeni 2016. aasta aprillis (22,8 eurot/100 kg), toorpiima hinna madalaim tase (25,6 eurot/100 kg) jõudis kätte 3 kuud hiljem juulis. Seejuures erinesid toorpiima hinnad liikmesriigiti oluliselt: näiteks 16,9 eurot/100 kg Leedus, 23,4 eurot/100 kg Saksamaal ja Prantsusmaal ning kuni 30,6 euroni/100 kg Itaalias. Kui turuolukord paraneb, siis piimatoodete hinnad tõusevad esimesena. See võimaldab mõne kuu pärast maksta farmeritele suuremat tasu piima eest. Septembris teatasidki töötlejad piimahindade tõusust (Eesti toorpiima hinna ekvivalendi kohta vt lk 7).

Euroopa Komisjoni (EK) prognooside kohaselt räägivad edasise hinnatõusu kasuks järgmised asjaolud:

- suurenev maailma impordinõudlus juustule ja võile, mis soosib EL-i;
- impordi kasv Hiinas, USA-s, Filipiinidel, Mehhikos ja Venemaal (viimane sanktsioonide tõttu EL-i ei mõjuta);
- suurenev sisenõudlus EL-s võile ja juustule;
- EL-i piima pakkumise langus alates juulist (võrreldes eelmise aastaga) ning arvatav edasine langus, arvestades piimatootmise vähendamist soodustavat toetuskeemi, mis võeti vastu septembris;
- ilmastikuoludest tingitud piimatoodangu langus Uruguais, Argentiinas ja Austraalias.

Vaatamata eeltoodule, on siiski mõningaid asjaolusid, mis võivad hinnatõusu ka pidurdada, näiteks ulatuvad EL-i lõssipulbri varud ladudes kolmandikuni EL-i aastasest lõssipulbri toodangust. Samuti mõjutab EL-i piimatootjate reaktsioon oodatavale hinnatõusule, eriti pakkumise arengud 2017. aasta mais, st piimatoodangu tipphooajal. On võimalik ka pakkumise kasv USA-s ning Uus-Meremaal.

Kui viimasel neljal aastal **piimalehmade** arv EL-s kasvas, siis 2016. aasta lõpuks oodatakse vanades liikmesriikides (EL-15) piimalehmade arvu vähenemist 0,5% võrreldes 2015. aastaga ning uutes liikmesriikides (EL-13) vastavalt 3,5%. Piimalehmade arvu vähenemisest tulenevalt on oodata, et EL-i **piima kokkuost** on 2016. aasta teises pooles 2% madalam kui 2015. aastal. Kombineerituna 3%-lise tõusuga 2016. aasta esimeses pooles kujuneb oodatavalt kogu 2016. aasta EL-i piima kokkuost 0,6% suuremaks võrreldes 2015. aastaga. Euroopa Komisjoni prognooside kohaselt peaks piima kokkuost 2017. aasta esimestel kuudel jääma 2016. aastast madalamaks, kuid mitte järgnevatel kuudel, seda eriti, kui hinnad tõusevad. Seetõttu 2017. aastal tervikuna piimatoodang oodatavalt suureneb 0,5%.

Lõssipulbri pakkumised interventsiooni lakkasid 2016. aasta septembri keskel. Interventsioonivarude suuruseks aasta lõpus oodatakse 370 000 tonni. Aasta esimese 7 kuuga vähenes maailma lõssipulbri eksport 8%. EL jäi küll peamiseks lõssipulbri pakkujaks maailmas (34% ekspordist), kuid kaotas osa oma turuosast peamiselt Uus-Meremaale. Olukorras, kus piimatootmine väheneb ja hinnad kerkivad, ei toimu 2016. aasta sees ilmselt enam mingeid interventsioonioste. Eksport, mis juulis oli 17% alla eelmise aasta taset, võib küll kosuda, kuid mitte piisavalt, et jõuda 2015. aasta tasemeni. Seetõttu oodatakse, et 2016. aasta ekspordi maht kujuneb 10% madalamaks kui 2015. aastal.

Toorpiima hinna ekvivalent Eestis

Maailmaturu hindade ülekandumist Eesti põllumajandussaaduste turule on palju analüüsitud, võrreldes hinnatrende maailmaturul ja Eestis. Viimaste aastate madalseis toorpiima hindades on tekitanud küsimusi, kas arvestades piimatööstuste väljamüügi hindu ei saaks maksta kõrgemat toorpiimahinda. Joonisel 1.1 on välja toodud tegelik toorpiimahind Eestis ning võrreldud seda toorpiima hinna ekvivalendiga ehk lõssipulbri ja või tootmiseks kulunud toorpiimaga, mille hind on teoreetiliselt arvatud lähtuvalt lõssipulbri ja või väljamüügi hindadest. Teisisõnu, milline on toorpiima kulu piimatöötlejatele või millist hinda saaksid piimatöötled piimatootjatele teoreetiliselt maksta, võttes arvesse töödeldud toodete hindu, millega piimatööstus oma tooteid müüb.

Toorpiima hinna ekvivalendi arvutamiseks on kasutatud järgnevat valemit:

$$H_e = \frac{(H_{või} - TK_{või})}{K_{rasv}} R + \frac{(H_{smp} - TK_{smp})}{K_{proteiin}} (1 - R)$$

H_e : toorpiima hinna ekvivalent

$H_{või}$: või tööstusest väljamüügihind

H_{smp} : lõssipulbri tööstusest väljamüügihind

R : toorpiima rasvaprotsent

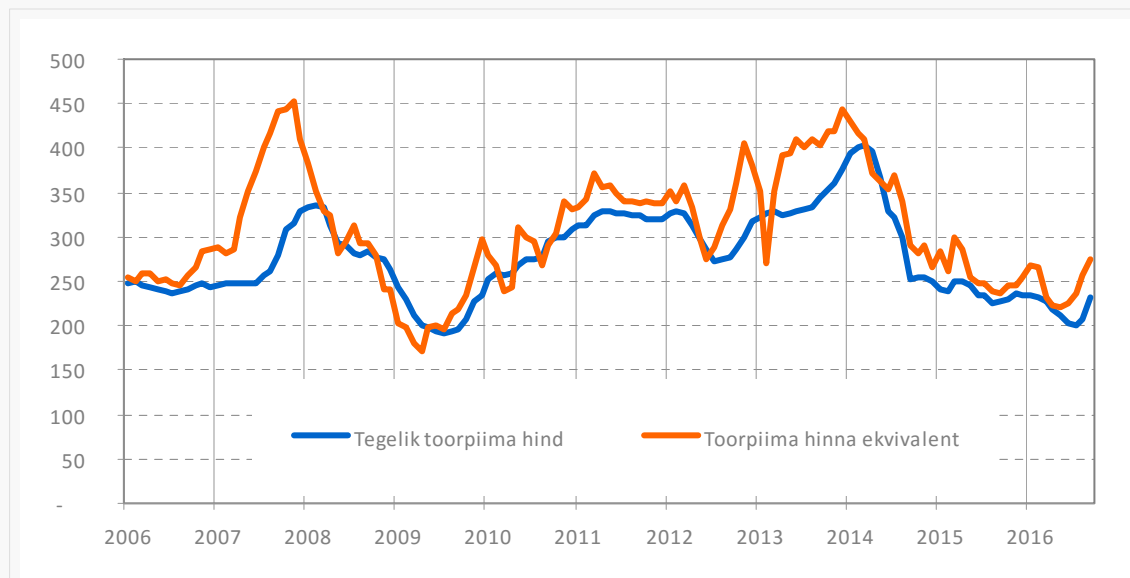
TK_{smp} : lõssipulbri tootmiskulud

$TK_{või}$: või tootmiskulud

K_{rasv} : ühe kg või tootmiseks vajalik rasva kogus

$K_{proteiin}$: ühe kg lõssipulbri tootmiseks vajaliku lõssi kogus

Joonis 1.1. Tegelik toorpiimahind Eestis ja toorpiima hinna ekvivalent (EUR/100 kg)

Allikad: Statistikaamet, EKI andmed, EKI arvutused,

Märkus: Piima hinna valem ning töötlemiskulud põhinevad Euroopa Komisjoni uuringul *Evaluation of CAP measures applied to the dairy sector*, 2011, LEI, Wageningen UR, lk 151-170, http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/market-and-income-reports/2011/dairy-sector/fulltext_en.pdf.

Toorpiima hinna ekvivalent on arvatud perioodi 2006-2016 kohta, kuhu jäi nii kõrge kui ka madala toorpiima hinna perioode. Üldiselt võib öelda, et kogu perioodi vältel on nii tegelik toorpiimahind kui ka ekvivalent üsna sarnaselt muutunud. Toorpiima hinna ekvivalent on küll enamasti olnud pisut kõrgem, aga arvestades selle näitaja teoreetilist arvutuskäiku on õigem vaadelda näitaja dünaamikat, võrreldes tegeliku hinnaga, mitte hinnataset ennast, sest esiteks on arvutustes aluseks võetud EL-i keskmised töötlemiskulud ning teiseks mõjutavad toorpiima hinda ka teiste (siseturul müüdavate) piimatoodete hinnad. Sellegipoolest on huvitav märkida, et kui ekvivalent arvutada EL-i keskmiste hindadega, siis jääb hindade langusperioodil EL-i toorpiima tegelik hind kõrgemaks kui arvutuslik ekvivalent. Eesti puhul jäi aga tegelik toorpiima hind vaadeldaval perioodil keskmiselt 3 senti/kg madalamaks kui arvatud ekvivalent.

Maailmaturu hindade kiire tõusu perioodil (2007 ja 2013) kasvas toorpiima hind ekvivalendiga võrreldes viitajaga ning oluliselt aeglasemalt, seda just seetõttu, et toodeti ka teisi piimatooteid, mille hind nii hüppeliselt ei tõusnud kui lõssipulbril ja või.

2017. aasta turu arengutes on mitmeid määramatusi, eriti lõssipulbri tootmiseks suunatava piima kogus piimatootmise kõrghooajal, mis mõjutab hindu EL-s. Siiski on oodata, et lähtudes kasvavast juustu nõudlusest nii EL-i siseselt kui eksporditurgudel suureneb juustu toomisse suunatava piima kogus ja väheneb lõssipulbri tootmisse suunatav kogus. Seetõttu 2017. aastal EL-s lõssipulbri tootmine oodatavalt väheneb 6% (võrreldes 2016. aastaga), jäädes veidi alla 2015. aasta tasemele. Pärast lõssipulbri ekspordi madalat taset 2016. aastal võib EL-i eksport 2017. aastal kosuda (18%) ja jõuda rekordkõrgele tasemele (733 tuhat tonni). Lisaks oodatakse sisetarbimise kasvu. Vaatamata pakkumise vähenemisele ja nõudluse suurenemisele ei ole eriti tõenäoline, et 2017. aastal tekiks võimalus lõssipulbri (interventsiooni) laojäägi vähendamiseks.

Täispiimapulbri import maailmas suurenes veidi (1%) 2016. aasta juuliks, võrreldes eelmise aastaga. Seda tänu Hiina impordi 23%-lisele suurenemisele. Hiina täispiimapulbri import jõudis 2013. aasta taseme lähedale (aga jäi siiski 44% alla 2014. aasta taset). Ülejäänud maailma ja Hiina varustaja Uus-Meremaa ei suurendanud oma täispiimapulbri ekspordi (-4%) ja tema turuosa vähenes 65%-lt 62%-le. Seda peamiselt Uruguai kasuks, kelle eksport suurenes 69%. Täispiimapulbri hinna alanedes orienteerus Uus-Meremaa ümber ja laiendas või, lõssipulbri ning juustu ekspordi. EL-s suurenes 2016. aasta esimese 7 kuuga täispiimapulbri tootmine 5%. Seda tänu I kvartali suurele kasvule, võrreldes 2015. aasta väga madala tootmistasemega. Siiski oodatakse EL-s kogu 2016. aasta kohta täispiimapulbri tootmist 2015. aasta tasemel ja ekspordi suurenemist 2%.

Või ja juustu nõudlus suurenevad kuust kuusse ja see on viinud või hinna palju suuremale tõusule, võrreldes teiste piimatoodetega. Juuliks suurenes EL-i või toodang ligi 9%, võrreldes 2015. aastaga. Seda seoses suureneva sisetarbimise ja ka suureneva nõudlusega maailmaturul (12%). Importi on kasvatanud Hiina, USA ja Mehhiko. Hiina impordib nüüd rohkem võid kui Venemaa. EL-i või toodang suureneb 2016. aastal (võrreldes 2015. aastaga) oodatavalt 3%, eksport 25% ja sisetarbimine 2%. Juustu tootmine suureneb EL-is 2016. aastal oodatavalt 1% (võrreldes eelmise aastaga) ning 2017. aastal on tõenäoliselt oodata samasugust kasvutempot.

Kuni 2016. aasta juulini suurenes EL-i juustu eksport 13%. Peamised ekspordipartnerid olid USA, Jaapan, Saudi Araabia, Lõuna-Korea ning Alžeeria. Samal perioodil suurenes maailma import 5% ja EL suurendas oma turuosa 47%-ni USA arvel. USA oli turuosalt teine juustu turustaja maailmas, kuid kaotas hiljuti oma positsiooni Uus-Meremaale, kuna USA kasvav juustu sisenõudlus vähendas tema ekspordivõimekust. EL-i 2016. aasta juustu ekspordi kasvuks kujuneb oodatavalt 9% (võrreldes 2015. aasta tasemega) ja 2017. aastaks oodatakse 2% kasvu, mis tõstaks EL-i juustu ekspordi mahu 800 tuhande tonni lähedale. Sisetarbimise suurenemine oodatavalt jätkub ja saavutab 2016. aastal taseme 17,6 kg elaniku kohta.

Kontsentreerimata piima nõudlus väheneb. 2016. aasta 7 kuuga vähenes joogipiima tarbimine EL-s aasta arvestuses 2%. Jaemüük vähenes paljudes liikmesriikides. Samal ajal eksport suurenes 40% (eriti Hiinasse ja Valgevenesse). Kuid tugev ekspordi kasv ei tasakaalustanud tarbimise langust ning joogipiima toodang vähenes 1%. 2016. aasta juuliks suurenes joogipiima eksport 30% (võrreldes 2015. aastaga). Ligi 40% sellest ekspordist läks Hiinasse (50% röösa koorena). EL on peamine Hiina varustaja turuosaga 70%. Aasta lõpus võib EL-i eksport siiski veidi väheneda ja 2016. aasta kohta tervikuna oodatakse ekspordi taset 30% üle 2015. aasta taseme.

1.2. Piimatoodete väliskaubandus Eestis

Venemaa kehtestas EL riikidest tulevatele toiduainetele, sealhulgas ka piimatoodetele, impordikeelu 2014. aasta augustis. Siiski kasvas Eesti piimatoodete eksport 267 tuh tonnilt 2013. aastal 277 tuh tonnile 2014. aastal, seega suurenes 3,8% (vt tabel 1.1). 2013. aastal oli Venemaa osatähtsus Eesti piimatoodete ekspordis koguseliselt 7,6%, rahalises arvestuses aga 25,4%. Seejuures oli Venemaa osakaal olulisem juustu ja kohupiima (KN 0406) ekspordis (koguseliselt 37,1%, rahalises arvestuses 38,6%), hapupiimatoodete (KN 0403) ekspordis (vastavalt 31,3% ja 40,7%) ning kontsentreeritud piima ja koore (KN 0402) ekspordis (vastavalt 19% ja 23,9%). Teiste tootegruppide osas oli see väiksem.

Piimatoodete väliskaubanduses kasutatakse klassifitseerimisel alljärgnevaid kombineeritud nomenklatuuri (KN) koode:

KN 0401	Piim ja röõsk koor, kontsentreerimata, suhkru- või muu magusainelisandita
KN 0402	Piim ja röõsk koor, kontsentreeritud või suhkru ja muu magusainelisandiga
KN 0403	Petipiim, kalgendatud piim ja koor, jogurt, keefir
KN 0404	Vadak, kontsentreeritud või kontsentreerimata; muud tooted piimakomponentidest
KN 0405	Või ja muud piimarasvad; piimarasvavõided
KN 0406	Juust ja kohupiim

Tabel 1.1. Eesti päritolu piimatoodete eksport tootegruppide lõikes 2013-2016 (tonnides)

KN kood	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				tonni	%			tonni	%
KN 0401	212 513	202 284	150 468	-51 817	-25,6	76 841	99 349	22 508	29,3
KN 0402	1 573	26 884	39 661	12 778	47,5	19 880	4 418	-15 463	-77,8
KN 0403	10 271	8 852	7 208	-1 645	-18,6	3 204	4 804	1 600	49,9
KN 0404	21 032	22 496	22 499	3	0,0	10 601	12 400	1 799	17,0
KN 0405	2 198	1 629	1 399	-229	-14,1	779	750	-29	-3,7
KN 0406	19 748	15 387	15 939	552	3,6	7 945	7 507	-438	-5,5
KOKKU	267 334	277 532	237 173	-40 358	-14,5	119 251	129 227	9 976	8,4

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2015. aastal jäi aga piimatoodete eksport Eestist 40 tuhat tonni ehk 14,5% väiksemaks kui 2014. aastal (vt tabel 1.1). Tootegruppide osas oli ekspordi mahu muutumine erinev. Enim (25,6%) vähenes kontsentreerimata piima ja koore (KN 0401) eksport, hapupiimatoodete (KN 0403) eksport (18,6%) ning või (KN 0405) eksport (14,1%). Samas suurenes ligi poole võrra pulbrite (KN 0402) eksport (47,5%) ja vähesel määral juustu (KN 0406) eksport (3,6%). 2016. aasta I poolaastal (võrreldes 2015. aasta I poolaastaga) aga vastupidi, suurenes toorpiima ja koore (KN 0401), hapupiimatoodete (KN 0403) ja vadaku (KN 0404) väljavedu. Samal ajal vähenes oluliselt piimapulbrite (KN 0402) eksport (77,8%).

Ekspordihindade languse tõttu vähenes aga eksport rahalises arvestuses 2015. aastal (võrreldes 2014. aastaga) kõigi tootegruppide osas, kokku 53,3 mln euro väärtuses ehk 29,3% (vt tabel 1.2.A). 2016. aasta 6 kuu eksport oli kogu piimasektori kohta, võrreldes 2015. aasta I poolaastaga, 13,7% ehk 9 mln eurot väiksem. Sealjuures suurenesid vaid toorpiima (KN 0401) ja hapupiimatoodete (KN 0403) väljavedu.

Tabel 1.2.A. Eesti päritolu piimatoodete eksport tootegruppide lõikes 2013-2016 (mln €)

KN kood	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				mln €	%			mln €	%
KN 0401	86,4	77,6	38,1	-39,5	-50,9	19,9	22,7	2,8	14,1
KN 0402	3,9	24,9	21,0	-3,9	-15,7	10,6	2,2	-8,4	-79,2
KN 0403	13,3	12,0	8,7	-3,3	-27,5	3,9	5,3	1,4	35,9
KN 0404	9,3	9,5	8,2	-1,3	-13,7	4,4	3,7	-0,7	-15,9
KN 0405	8,7	5,3	4,1	-1,2	-22,6	2,4	1,8	-0,6	-25,0
KN 0406	66,1	52,5	48,4	-4,1	-7,8	24,7	21,2	-3,5	-14,2
KOKKU	187,7	181,8	128,5	-53,3	-29,3	65,9	56,9	-9,0	-13,7

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Kuigi toorpiima kui madala lisandväärtusega toote eksport vähenes koguliselt veerandi võrra, moodustas selle osatähtsus üldises piimatoodete ekspordikäibes 2015. aastal ikka veel 1/3 (2013. aastal 46%, vt tabel 1.2.B). Turu olukorra muutudes (nõudluse kasv maailmaturul) suurenes 2016. aasta I poolaastal toorpiima väljaveo osakaal uuesti 40%-ni. Pikemas perspektiivis ei ole tooraine väljavedu jätkusuutlik ning tähendab, et maailmaturu olukorra muutudes on suurima surve all taas piimatootjad.

Tabel 1.2.B. Tootegruppide osakaal Eesti päritolu piimatoodete kogu ekspordikäibes 2013-2016 (%)

KN kood	2013	2014	2015	2015 6 kuud	2016 6 kuud
KN 0401	46	43	30	30	40
KN 0402	2	14	16	16	4
KN 0403	7	6	7	6	9
KN 0404	5	5	6	7	7
KN 0405	5	3	3	4	3
KN 0406	35	29	38	37	37
KOKKU	100	100	100	100	100

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2015. aastal vähenes toodete import piimasektoris koguliselt 4,5% ehk 1476 tonni (vt tabel 1.3). Vähenemine toimus piimapulbrite (KN 0402), hapupiimatoodete (KN 0403) ja vadaku (KN 0404) arvel. Rahalises arvestuses vähenes aga kõigi tootegruppide import peale või (KN 0405) ja juustu (KN 0406), kokku 13,8% ehk 8,3 mln eurot (vt tabel 1.4). 2016. aasta I poolal impordi vähenemine jätkus, võrreldes 2015. aastaga 7609 tonni ehk 6,0 mln eurot. Sealhulgas vähenes import kõigi piimasektori tootegruppide osas peale või (KN 0405).

Tabel 1.3. Piimatoodete import tootegruppide lõikes 2013-2016 (tonnides)

KN kood	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				tonni	%			tonni	%
KN 0401	15 963	11 831	13 337	1 507	12,7	6 529	2 504	-4 025	-61,7
KN 0402	3 469	6 875	3 765	-3 111	-45,2	2 387	915	-1 472	-61,7
KN 0403	2 167	4 258	3 211	-1 046	-24,6	2 145	633	-1 512	-70,5
KN 0404	2 445	2 832	2 621	-211	-7,4	1 455	895	-559	-38,5
KN 0405	1 222	983	1 179	197	20,0	545	656	111	20,3
KN 0406	5 710	6 084	7 271	1 188	19,5	3 335	3 184	-151	-4,5
KOKKU	30 976	32 862	31 385	-1 476	-4,5	16 395	8 786	-7 609	-46,4

Märkus: Import päritolu riigi järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 1.4. Piimatoodete import tootegruppide lõikes 2013-2016 (mln €)

KN kood	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				mln €	%			mln €	%
KN 0401	11,8	9,8	6,4	-3,4	-34,7	3,2	2,3	-0,9	-28,1
KN 0402	10,1	10,0	5,2	-4,8	-48,0	2,8	1,8	-1,0	-35,7
KN 0403	3,1	6,9	5,5	-1,4	-20,3	3,7	1,1	-2,6	-70,3
KN 0404	3,7	4,1	3,0	-1,1	-26,8	1,7	0,9	-0,8	-47,1
KN 0405	5,0	3,8	4,1	0,3	7,9	1,9	2,0	0,1	5,3
KN 0406	23,6	25,7	27,8	2,1	8,2	13,0	12,2	-0,8	-6,2
KOKKU	57,3	60,3	52,0	-8,3	-13,8	26,3	20,3	-6,0	-22,8

Märkus: Import päritolu riigi järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

1.3. Piimatoodete väliskaubandus Eestis tootegruppide lõikes

Kontsentreerimata piima ja koore (KN 0401) eksport, mis oli vaadeldava perioodi kõrgeimal tasemel 2014. aasta keskel, vähenes järsult 2014. aasta teisel poolel, kui Venemaa kehtestas impordipiirangud (vt joonis 1.2). Peamisteks ekspordiriikideks olid 2013. aastal Leedu (osatähtsus ekspordi koguses 65,5%, ekspordi rahalises käibes 57%), Läti (osatähtsus ekspordi koguses 30,5%, käibes 26%) ning Venemaa (osatähtsus ekspordi koguses 3,9% ja käibes 16,7%).

2015. aastal püsis eksport vaadeldava tootegrupi osas madal ja ekspordiriikideks olid Leedu ja Läti (kokku 99,9% ekspordi kogusest ning 99,6% rahalisest käibest – tabel 1.5). 2016. aastal on vaadeldava tootegrupi eksport suurenenud (vt joonis 1.2), seda peamiselt Läti arvel, kuhu ekspordimaht suurenes 2016. aasta I poolaastal 67,5% (võrreldes 2015. aastaga).

Tabel 1.5. Kontsentreerimata piima ja koore (KN 0401) ekspordi peamised sihtriigid 2015

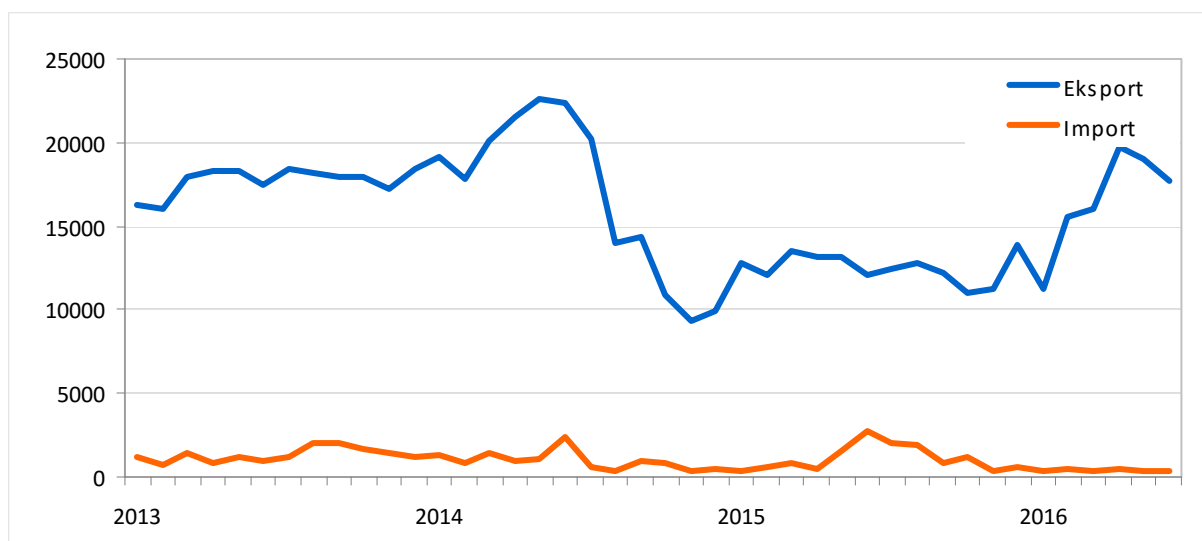
Riik	Eksporditonnid	Osakaal %	Riik	Ekspordimiljonit €	Osakaal %
Leedu	95 228	63,3	Leedu	22,5	59,1
Läti	55 035	36,6	Läti	15,4	40,5
Teised	137	0,1	Teised	0,1	0,4
KOKKU	150 468	100,0	KOKKU	38,1	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2015. aastal oli uusi ekspordipartnereid 4 riiki (Aomen, Hongkong, Kasahstan, Norra). Kuid uute riikide ekspordikäive moodustas rahalises arvestuses vaid 0,13% tootegrupi 2015. aasta kogu ekspordikäibest.

Impordi maht on tootegrupi osas (võrreldes ekspordiga) väike ja suhteliselt stabiilne. Peamised impordimaad on Läti, Leedu, Soome ja Saksamaa.

Joonis 1.2. Kontsentreerimata piima ja koore (KN 0401) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Kontsentreeritud piima ja koore (KN 0402) ekspordimaad olid 2013. aastal Läti (34,5% ekspordi kogusest), Leedu (22%), Saksamaa (19,6%) ja Venemaa (19%). Kuid ekspordimaht oli 2013. aastal vaid 1,6 tuh tonni. 2014. aastal ekspordikogus kasvas 27 tuh tonnile ja 2015. aastal oli see 40 tuh tonni (vt joonis 1.3). Peamine ekspordimaa oli 2015. aastal Leedu (94,1% ekspordi kogusest ning 80,5% rahalisest käibest – tabel 1.6). 2015. aasta lõpus ja 2016. aastal tootegrupi KN 0402 ekspordimaht vähenes järsult. Peamine ekspordimaa oli 2016. aasta I poolel ikka Leedu (93% ekspordi kogusest), järgnesid Läti (3,9%) ja Bulgaaria (2,3%). Impordi kogus on vaadeldavail aastail püsinud suhteliselt stabiilne, peamised impordiriigid on olnud Läti, Leedu, Saksamaa ja Poola.

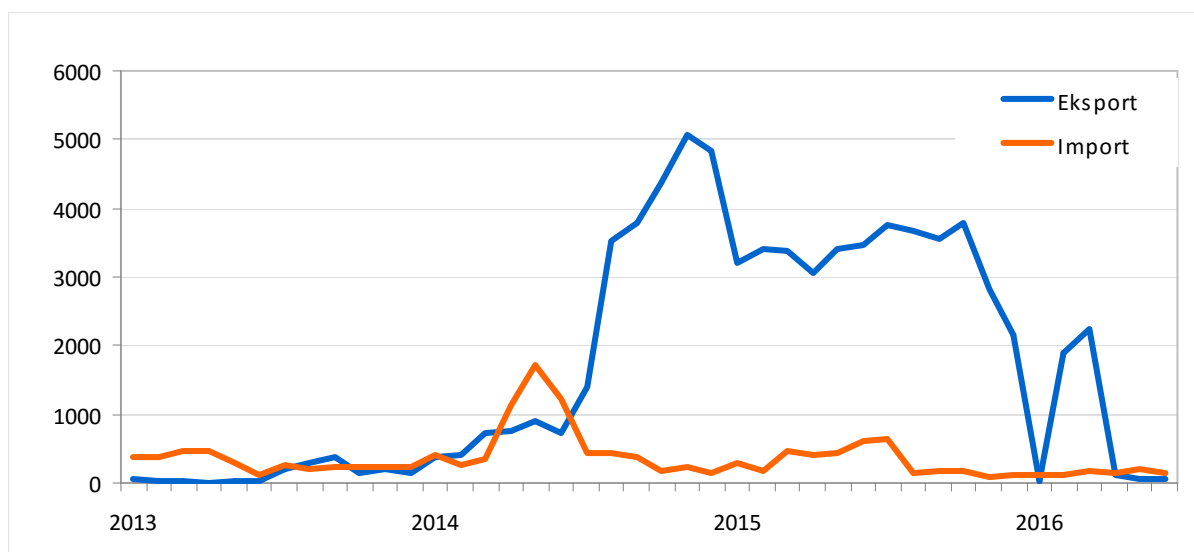
Tabel 1.6. Kontsentreeritud piima ja koore (KN 0402) ekspordi peamised sihtriigid 2015

Riik	Eksporditonnid	Osakaal %	Riik	Ekspordimln €	Osakaal %
Leedu	37 334	94,1	Leedu	16,9	80,5
Poola	546	1,4	Poola	0,9	4,3
Saksamaa	500	1,3	Saksamaa	0,8	3,8
Holland	364	0,9	Holland	0,6	2,9
Läti	275	0,7	Jaapan	0,5	2,4
Teised	642	1,6	Teised	1,3	6,1
KOKKU	39 661	100,0	KOKKU	21,0	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2015. aastal oli uusi ekspordipartnereid 6 riiki (Itaalia, Jaapan, Katar, Nigeeria, Norra, Pakistan), kelle ekspordikäive moodustas rahalises arvestuses 3,3% tootegrupi 2015. aasta kogu ekspordikäibest. Neist suurima osatähtsusega (2,5% ekspordikäibest) oli Jaapan.

Joonis 1.3. Kontsentreeritud piima ja koore (KN 0402) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Hapupiimatoodete (KN 0403) ekspordi kogus vähenes 2014. aastal 13,8%. Kuigi 2015. aasta algusest hakkas ekspordikogus küll suurenema (vt joonis 1.4), jäi aasta arvestuses 2015. aasta ekspordikogus (võrreldes eelmise aastaga) 18,6% väiksemaks. 2016. aasta I poolaasta ekspordikogus oli poole suurem kui 2015. aasta I poolaastal. 2013. aastal olid peamised hapupiimatoodete ekspordimaad Soome (42,5% koguselisest ekspordist), Venemaa (31,3%), Läti (16,5%), Leedu (9,4%). 2015. aastal olid olulisemad ekspordimaad peale Venemaa samad, olulisim neist Soome (71,5% ekspordi kogusest, 67,8% käibest) – tabel 1.7. Hapupiimatoodete impordikogus oli 2015. aastal 24,6% väiksem kui 2014. aastal ning 2016. aasta I poolaastal vähenes impordikogus, võrreldes 2015. aasta I poolaastaga, 70,5%. Peamised impordimaad olid 2015. aastal Poola (56,1% impordi kogusest), Läti (16,1%), Austria (11,3%), Saksamaa (9,5%).

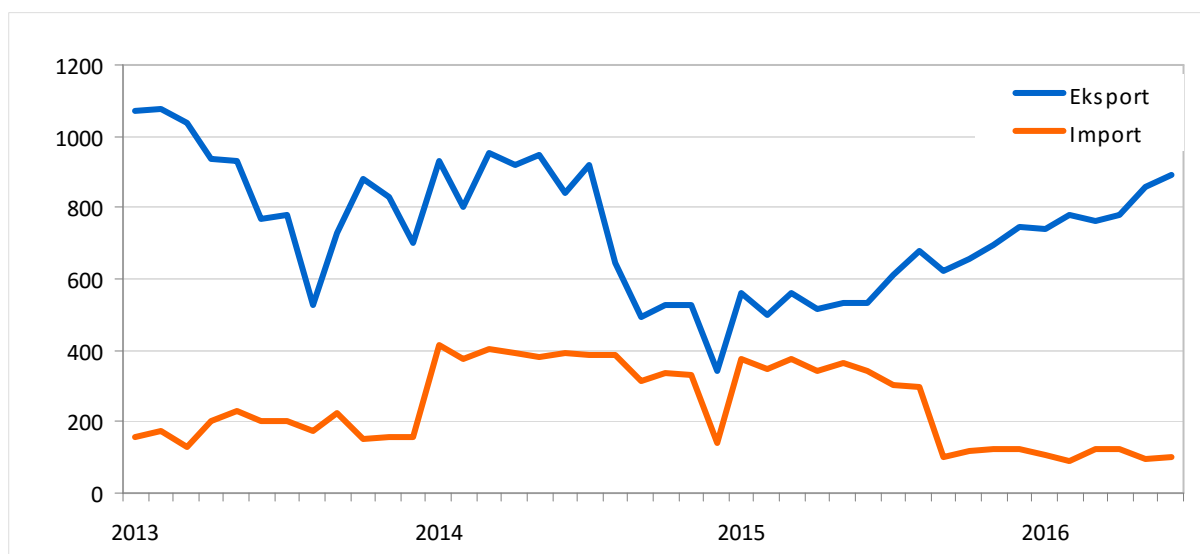
Tabel 1.7. Hapupiimatoodete (KN 0403) ekspordi peamised sihtriigid 2015

Riik	Eksporditonnid	Osakaal %	Riik	Ekspordimiljonit €	Osakaal %
Soome	5 156	71,5	Soome	5,9	67,8
Leedu	987	13,7	Leedu	1,4	16,1
Läti	953	13,2	Läti	1,2	13,8
Poola	65	0,9	Poola	0,1	1,1
Itaalia	46	0,6	Itaalia	0,08	0,9
Teised	1	0,1	Teised	0,02	0,3
KOKKU	7 208	100,0	KOKKU	8,7	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2015. aastal oli uusi ekspordipartnereid 3 riiki (Itaalia, Norra, Saksamaa), kelle ekspordikäive moodustas rahalises arvestuses 0,89% tootegrupi 2015. aasta kogu ekspordikäibest. Nende hulgas oli olulisim Itaalia, kelle osatähtsus oli 2015. aasta ekspordikäibes 0,88%.

Joonis 1.4. Hapupiimatoodete (KN 0403) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Vadaku (KN 0404) eksport (vt joonis 1.5) on aastail 2013-2015 püsinud stabiilsena. 2016. aasta I poolaasta koguseline eksport oli 17% suurem kui 2015. aasta I poolaastal (vt tabel 1.1). 2013. aastal olid peamised ekspordimaad Saksamaa (70,8% ekspordikogusest), Leedu (8,7%) ja Venemaa (5,2%). 2015. aastal oli peamine ekspordipartner Saksamaa (71,3% ekspordikogusest), järgnesid Holland (11,5%), Tai (6,1%), Läti (3,9%), Leedu (2,7%) – tabel 1.8. Vadaku impordikogus on aastail 2013-2016 püsinud stabiilsena. 2015. aastal oli impordikogus 2,6 tuh tonni ja ekspordikogus 22,5 tuh tonni.

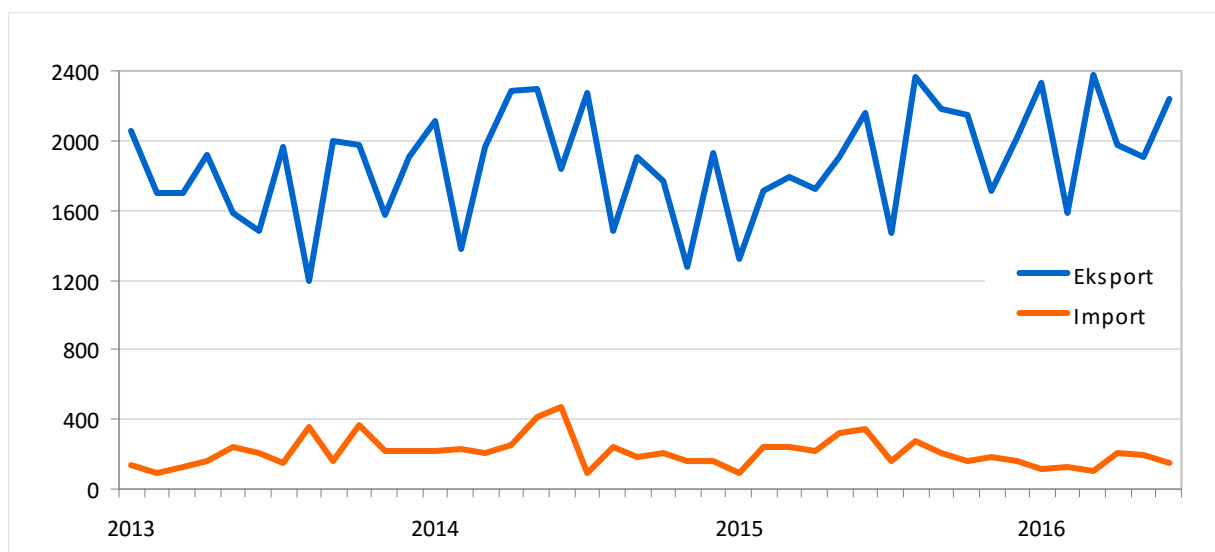
Tabel 1.8. Vadaku ja muude piimakomponentidest toodete (KN 0404) ekspordi peamised sihtriigid 2015

Riik	Eksport tonni	Osakaal %	Riik	Eksport mln €	Osakaal %
Saksamaa	16 051	71,3	Saksamaa	2,4	29,3
Holland	2 589	11,5	Holland	1,7	20,7
Tai	1 375	6,1	Tai	1,3	15,9
Läti	883	3,9	Läti	1,2	14,6
Leedu	610	2,7	Leedu	0,6	7,3
Teised	991	4,5	Teised	1,0	12,2
KOKKU	22 499	100,0	KOKKU	8,2	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2015. aastal oli uusi ekspordipartnereid 5 riiki (Iirimaa, Itaalia, Jaapan, Kreeka, Norra), kelle ekspordikäive moodustas rahalises arvestuses 1,3% tootegrupi 2015. aasta kogu ekspordikäibest.

Joonis 1.5. Vadaku ja muude piimakomponentide (KN 0404) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Või ja muude piimarasvade (KN 0405) eksport vähenes 2014. aastal 25,9%. Vähenemine jätkus 2015. aastal (14,1%) ja ka 2016. aasta I poolaasta ekspordikogus jäi 3,7% väiksemaks kui 2015. aasta I poolaastal (vt tabel 1.1). Samal ajal või impordikogus, mis 2014. aastal küll ligi 20% vähenes, suurenes 2015. aastal taas viiendiku võrra ja oli vaid 15,7% väiksem 2015. aasta ekspordikogusest. 2016. aasta I poolaastal suurenes või impordikogus veel viiendiku võrra ja jäi sama perioodi ekspordikogusest vaid 12,5% väiksemaks (vt joonis 1.6). Sellise tendentsi jätkudes kaotab Eesti piimatööstus oma positsiooni siseturul importtoodangule, mis meelitab tarbijat kohati soodsama hinnaga, kohati kõrgema kvaliteediga.

Tabel 1.9. Või ja muude piimarasvade (KN 0405) ekspordi peamised sihtriigid 2015

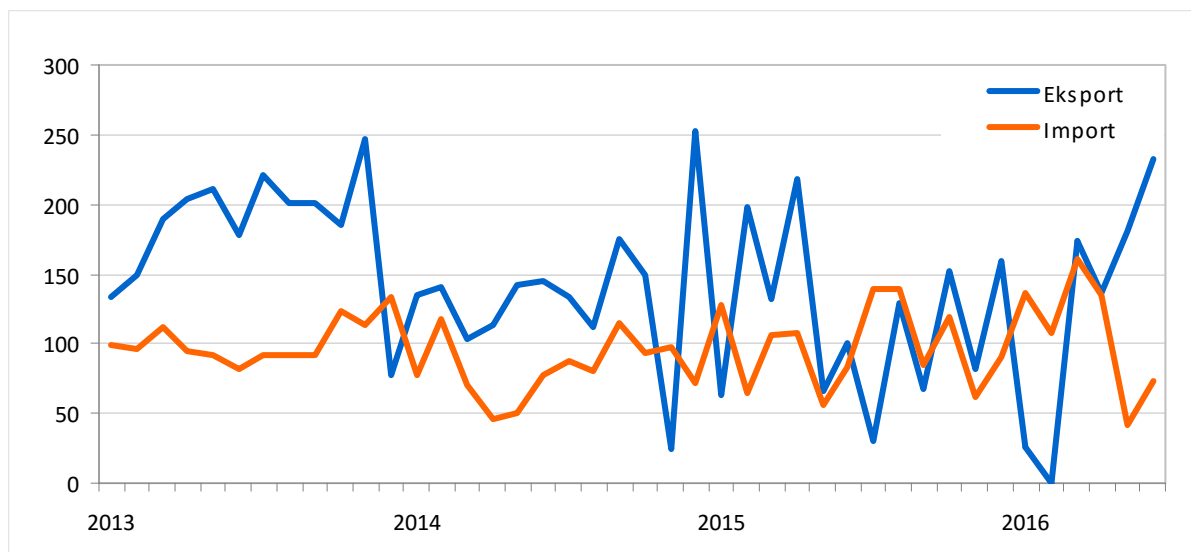
Riik	Eksport tonni	Osakaal %	Riik	Eksport mln €	Osakaal %
Saudi Araabia	362	25,9	Saudi Araabia	1,1	26,8
Holland	305	21,8	Holland	0,9	22,0
Saksamaa	236	16,9	Saksamaa	0,6	14,6
Kreeka	170	12,2	Kreeka	0,5	12,2
Läti	114	8,1	Läti	0,3	7,3
Teised	212	15,1	Teised	0,7	17,1
KOKKU	1 399	100,0	KOKKU	4,1	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Peamised ekspordimaad olid 2013. aastal Läti (80,8% ekspordikogusest), Holland (5,3%), Soome (4,3%), Poola (3,9%), Venemaa (1,2%). 2015. aastal oli suurima osatähtsusega või ekspordimaade seas uue ekspordituruna Saudi Araabia (25,9% ekspordi kogusest), järgnesid Holland, Saksamaa, Kreeka, Läti (vt tabel 1.9). Samal ajal imporditi võid 2015. aastal Soomest, Taanist, Prantsusmaalt, Lätist, Hollandist, Leedust, Saksamaalt ja mujalt.

2015. aastal oli uusi ekspordipartnereid 3 riiki (Hispaania, Saudi Araabia, Taiwan), mille ekspordikäive moodustas rahalises arvestuses 28,9% tootegrupi 2015. aasta kogu ekspordikäibest. Nende hulgas olulisim Saudi Araabia, kelle osatähtsus 2015. aasta ekspordikäibes oli 26,8%.

Joonis 1.6. Või ja muude piimarasvade (KN 0405) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Juustu ja kohupiima (KN 0406) eksport vähenes 2014. aastal 22,1% (võrreldes 2013. aastaga) ja suurenes 2015. aastal uuesti 3,6%. 2016. aasta I poolaastal oli ekspordi koguse vähenemine 5,5% (võrreldes 2015. aasta sama perioodiga) – tabel 1.1, joonis 1.7. Juustu ja kohupiima impordi kogus suurenes 2014. aastal 6,5%, 2015. aastal aga 19,5% ja moodustas ekspordi kogusest ligi poole (45,6%). Ekspordipartneritest oli 2013. aastal suurim Venemaa (37,1% ekspordi kogusest), lisaks Soome (32,2%), Läti (12,1%), Leedu (6,6%). 2015. aastal oli Soome osatähtsus 34,5% ekspordi kogusest, järgnesid Itaalia, Läti, Holland, Leedu (vt tabel 1.10). Peamised impordimaad olid Eesti jaoks 2015. aastal Poola (19,1% impordi kogusest), Saksamaa (18,2%), Holland (14,8%), Leedu (11,4%), Soome (10,1%), Läti (6%). Seega peamised juustu ja kohupiima ekspordimaad on lähiregioonides. Kaugematele turgudele siirdumine eeldab sealsete traditsioonide ja maitse-eelistuste tundmaõppimist ning oma tootearenduse kohandamist sellele.

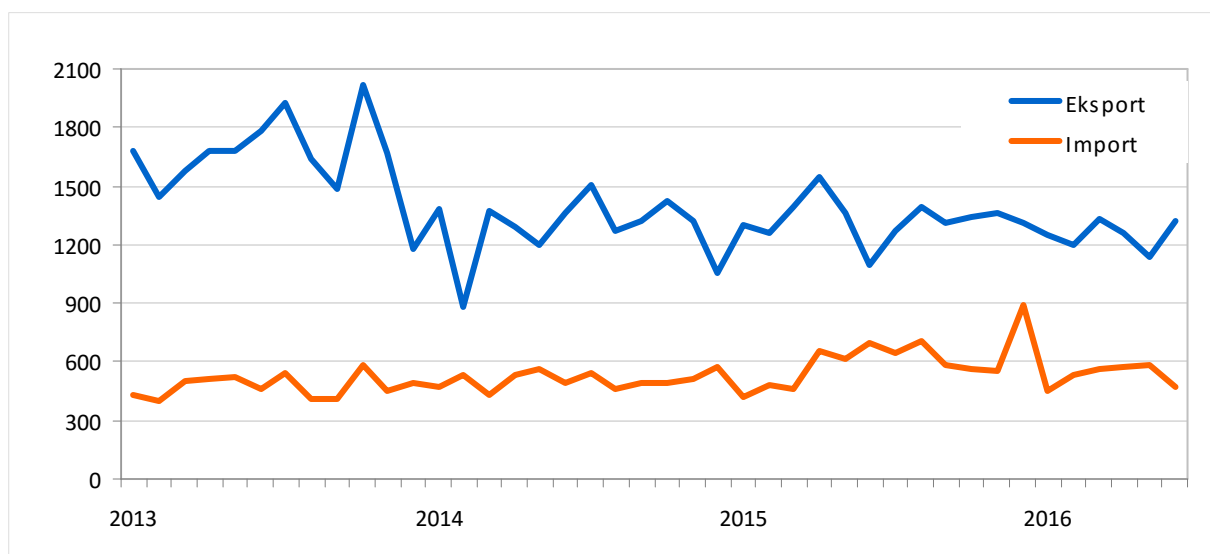
Tabel 1.10. Juustu ja kohupiima (KN 0406) ekspordi peamised sihtriigid 2015

Riik	Eksport tonni	Osakaal %	Riik	Eksport mln €	Osakaal %
Soome	5 501	34,5	Soome	16,9	34,9
Itaalia	3 004	18,8	Itaalia	11,5	23,7
Läti	2 287	14,3	Läti	6,0	12,4
Holland	2 115	13,3	Holland	4,6	9,5
Leedu	655	4,1	Leedu	2,2	4,5
Teised	2 377	15,0	Teised	7,2	15,0
KOKKU	15 939	100,0	KOKKU	48,4	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2015. aastal oli uusi ekspordipartnereid 9 riiki (Bulgaaria, Egiptus, Gruusia, Hongkong, Horvaatia, Jaapan, Malta, Sloveenia, Taiwan), kelle ekspordikäive moodustas rahalises arvestuses 2% tootegrupi 2015. aasta kogu ekspordikäibest.

Joonis 1.7. Juustu ja kohupiima (KN 0406) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Piimatoodete ekspordi muutuste võrdlus lähiriikidega

Maailma piimaturul aset leidnud muutused ning ekspordi lõppemine Venemaa suunal on sarnaselt Eestile mõjutanud ka lähiriikide Läti, Leedu ja Poola piimasektorit ning selle ekspordivõimekust. Järgnevalt on kokkuvõtvalt võrreldud, kuidas on muutunud antud riikide piimasektori eksport kaubagruppide lõikes.

Võrreldes 2015. ja 2014. aasta ekspordiandmeid (vt tabel 1.11), saab ühise tunnusjoonena välja tuua, et piimasektori ekspordi väärtus vähenes kõigi kaubagruppide lõikes kõigis nimetatud riikides, erandiks oli vaid vadaku eksport Lätist. Seejuures, isegi kui koguliselt eksporditi piimatooted rohkem (nt Lätist juustu ja kohupiima, Leedust vadakut ning Poolast kontsentreeritud piima, rõõska koort, võid, juustu ja kohupiima), siis hindade languse tõttu eksporditud toodete väärtus kokkuvõttes vähenes. Seejuures oli Poola suurendanud ekspordikoguseid eelkõige naaberriiki Saksamaale. Läti eksport suurenes vadaku osas peamiselt Malaisiasse, Leedu ja Poolasse ning juustu ja kohupiima viidi varasemast märgatavalt rohkem Saksamaale ja Hollandisse. Leedust eksporditi rohkem vaid vadakut ning eelkõige Poolasse ja Lätisse. Seega nii Läti, Leedu kui Poola piimasektori ekspordikoguste suurenemise taga olid esmajoones naaberriigid ning olemasolevad turud, kellega olid partnerlussuhted olemas juba varasemast ajast.

Tabel 1.11. Piimasektori ekspordi muutused Eestis, Lätis, Leedus ja Poolas 2015/2014 (%)

KN kood	Eesti		Läti		Leedu		Poola	
	väärtuse muutus	koguse muutus	väärtuse muutus	koguse muutus	väärtuse muutus	koguse muutus	väärtuse muutus	koguse muutus
0401	-51	-26	-41	1	-32	-19	-20	35
0402	-16	48	-57	-34	-64	-37	-48	-11
0403	-28	-19	-35	-16	-59	-46	-30	-8
0404	-14	0	7	44	-45	25	-26	-7
0405	-23	-14	-53	-29	-50	-34	-18	15
0406	-8	4	-14	10	-40	-14	-25	8

Kombineeritud nomenklatuuri (KN) koodid:

- 0401 - Piim ja rõõsk koor, kontsentreerimata, suhkru- või muu magusainelisandita
- 0402 - Piim ja rõõsk koor, kontsentreeritud või suhkru- või muu magusainelisandiga
- 0403 - Petipiim, kalgendatud piim ja koor, jogurt, keefir
- 0404 - Vadak, kontsentreeritud või kontsentreerimata; muud tooted piimakomponentidest
- 0405 - Või ja muud piimarasvad; piimarasvavõidid
- 0406 - Juust ja kohupiim

Allikad: Statistikaamet, Comtrade

2. LIHASEKTORI EKSPORDIVÕIMEKUS

Eesti lihasektori ekspordivõimalused on kahanenud. Elusloomade, liha ja lihatoodetele ei ole suudetud leida uusi turge, mis korvaksid Vene turu kaotuse. Lihasektori ekspordivõimekust on oluliselt mõjutanud ka sigade Aafrika katku levik, mis viis kriisi kogu sealihakasvatuse ning on minimeerinud sektori senini olulisemate ekspordiar artiklite – elussigade ja sealiha – väljaveo. Eesti lihaga isevarustatuse tase langes 2015. aastal 85%-le. Seejuures sealihaga isevarustus kahanes 106%-lt 2013. aastal 91%-le 2015. aastal ning jätkas vähenemist 2016. aastal. Sarnaselt teiste põllumajandustoodete valdkondadega on ka lihasektorile kahjuks iseloomulik suhteliselt suur madala lisandväärtusega ekspordi osakaal. Hetkel on suurim väljakutse võidelda sigade Aafrika katku levikuga ja sellest tuleneva mõjuga sektori arengule ning ekspordivõimalustele.

2.1. Liha maailmaturg²

Veiseliha toodang kasvas EL-s 2016. aasta esimesel poolaastal 3,2% aasta varasemaga võrreldes. Keeruline turuolukord piimandussektoris ning piima tootmise ümberkorraldamine EL-s on suurendanud lehmade ja mullikate väljaprakeerimist, mille läbi on suurenenud tapmiste arv peaaegu liikmesriikides. Euroopa Komisjoni (EK) analüüsidel põhinevate prognooside kohaselt peaks veiseliha toodang 2016. aastal suurenema 2,6%. Seejuures eeldatavasti peaks veiseliha toodang 2017. aastal jääma 2016. aasta tasemele.

Jätkuvalt suur nõudlus Vahemere piirkonnas (Türgi, Iisrael, Liibanon) peaks kasvatama 2016. aastal elusveiste eksporti EL-st ligi 30%. Elusveiste ekspordil Türgi tuleb aga arvestada kasvava konkurentsiga Uruguaist ja Brasiiliast, mida samuti meelitab Türgi suhteliselt kõrge veiseliha hind ning sealne suur nõudlus. 2017. aastal peaks elusveiste eksport jääma 2016. aasta tasemele.

Vähene pakkumine maailmaturul ning suur nõudlus ja suhteliselt kõrge hind annab võimalused EL veiseliha sektorile. Kuigi veiseliha eksport Türgi jääb piiratuks, siis teistesse piirkondadesse (Iisrael, Elevantilurannik, Vietnam) kasvab see märkimisväärselt. 2016. aastal nähakse veiseliha eksporti kasvavat 10%.

Veiseliha kokkuostuhinnad on 2016. aastal, olenevalt kategooriast, 4-10% madalamad aasta varasemast. Suur nõudlus maailmaturul (eelkõige Ameerikas ja Aasias, hoolimata majanduse aeglustumisest Hiinas) ning tarnete piiratus Austraaliast ja ebakindel varustus Brasiiliast ning Argentiinast tõstsid 2016. aasta II poolaastal pisut veiseliha kokkuostuhinda ning võivad hinnaarengut mõjutada ka tulevikus.

EL-s tarbiti 2015. aastal veiseliha keskmiselt 10,7 kg inimese kohta (Eestis 8,1 kg). Keskmise veiseliha tarbimine 2016. aastal peaks EL-s kasvama aasta varasemaga võrreldes 2%, olles 10,9 kg inimese kohta.

² Ülevaate koostamisel on tuginetud Euroopa Komisjoni väljaandele "Short Term Outlook for EU arable, dairy and meat markets – Autumn 2016".

Raskused **sealiha** turul on vähendanud olulisel määral emiste arvu EL-s (enim Poolas, Saksamaal, Hollandis ja Prantsusmaal). Sellele vaatamata on EL-sisene elussigade ja pörsaste kaubandus sealiha toodangut nendes riikides kasvatanud. Elussigade ja pörsaste turg on muutunud viimastel aastatel järjest olulisemaks.

2016. aasta I poolaastal kasvas EL-s sealiha toodang ainult tapaloomade arvu kasvu, mitte lihakehade kaalu suurenemise arvelt. Aasta teises pooles peaks sealiha toodang vähenema, mille põhjuseks on jätkuv emiste arvu langus ning seeläbi tekkiv pörsaste defitsiit. Selle tagajärjel peaks sealiha toodang EL-s 2016. aastal suurenema vaid 1%.

Vaatamata lühiajalisele hinnatõusule, on sööda hinnad püsinud madalad, parandades sealiha tootmise kasumlikkust. Ka uue teraviljasaagi kvaliteet on madal ning ilmselt läheb suur osa saagist loomasöödaks, mis hoiab hinnad madalad.

EL-i sealiha eksport peaks Euroopa Komisjoni poolt tehtud prognooside kohaselt 2016. aastal kasvama aasta varasemaga võrreldes 24%. Hoogsalt on suurenenud sealiha eksport Hiinasse, kuhu aasta esimeses pooles läks 40% kogu EL-i sealiha ekspordist. Oodata on ka Hongkongi turu avanemist, mis kasvatab ekspordi Hiinasse veelgi. Hiina vajadus sealiha järele on järsult suurenenud – 2016. aasta I poolaastaga importis Hiina sama palju sealiha kui kogu 2015. aasta jooksul. Märkimisväärselt kasvasid EL-i sealihatar- ned veel Jaapanisse, Taiwani, Ukrainasse ja USA-sse.

2015. aastal püsisid sealiha kokkuostuhinnad EL-s madalad. Tavapärasest suvist hinnatõusu ei olnud. 2016. aastal liikus sealiha kokkuostuhind taas varasematele aastatele iseloomulikult, järgides suvehoo- ajale omast hinnatõusu. 2016. aasta algas väga madalate kokkuostuhindadega (jaanuaris 2016 oli EL-i keskmine 1,27 €/kg). Augustis jõudis sigade kokkuostuhind 2014. aasta augusti tasemele, olles 12% kõrgem kui 2015. aastal. Sealiha hinna tõus tugines suures osas hüppelisele ekspordi kasvule Hiinasse ning EL-sisese pakkumise ja nõudluse paremale tasakaalule.

2015. aastal tarbiti EL-s sealiha keskmiselt 32,4 kg inimese kohta (Eestis 41,8 kg), mis oli pea 1 kg rohkem kui 2014. aastal. 2016. aastaks prognoositakse sealiha tarbimise vähenemist 1,6%.

Linnuliha tootmine kasvas EL-s 2016. aasta I poolaastal 6%, vaatamata aasta alguses valitsenud madalale hinnatasemele. Tootmise kasv peaks jätkuma ka II poolaastal, kuid madala hinnataseme tõttu mõne- võrra aeglasemalt ning aasta kokkuvõtvaks tulemuseks on prognoositud 4%-ne tootmise kasv. Linnuliha tootmise kasumlikkust peaks igati toetama sööda madalad hinnad. Kuna linnuliha tarbimine eelduste kohaselt enam oluliselt ei kasva ning tihe konkurents maailmaturul piirab ekspordi kasvu, peaksid linnu- liha hinnad jääma jätkuvalt surve alla.

2016. aasta juunist alates on linnuliha hinnad EL-s languses. Septembris oli linnuliha hind juba 7% madalam kui aasta varem samal ajal. Hinnalanguse põhjuseks on ohtrad tarded. Madalam hind aga võimaldab kasvatada ekspordi, muutes EL-s toodetud linnuliha maailmaturul konkurentsivõimelise- maks tarnetega Brasiiliast ja USA-st.

2016. aasta I poolaastal kasvas linnuliha eksport 8% aasta varasemaga võrreldes. Enim suurenes eksport Ukrainasse (48%), Lõuna-Aafrikasse (44%), Hongkongi (33%) ja Filipiinidele (28%). Hiina, kus kohalik linnuliha toodang on languses, peaks hüppeliselt kasvatama linnuliha importi. Ent siin on suur eelis

Brasiilial, kes on juba Hiina olulisim linnulihaga varustaja. Sellele vaatamata võivad nii mõnedki EL riigid, kellel on otsene juurdepääs Hiina turule (nt Poola), olukorrast tulu saada. 2016. aastal peaks linnuliha eksport kasvama 10%.

2015. aastal tarbiti EL-s linnuliha 30,6 kg inimese kohta (Eestis 24,7 kg). 2016. aastal peaks tarbimine suurenema 3,1% (31,4 kg inimese kohta). Tarbimise kasvu on oodata ka 2017. aastal, ent senisest aeglasemas tempos. Liha tarbimises asendatakse osa sealihast linnulihaga.

Lamba- ja kitseliha toodang kasvas 2016. aasta I poolaastal 1,6% 2015. aasta detsembri seisuga võrreldes. Aasta kogutoodang peaks prognooside kohaselt kasvama 2,4%, põhjuseks nõudluse järsk kasv elusloomade järele. 2016. aasta I poolaastal kasvas elusloomade eksport 42%. Kogu elusloomade välja-veost läheb 95% nelja Vahemereäärsesse riiki. 2016. aastal peaks elusloomade eksport suurenema 35%, jõudes läbi aegade kõrgeimale tasemele.

Lammaste (eluskaaluga üle 25 kg) hinnad püsisid 2016. aasta algul paari varasema aasta tasemel, ent aprillist hakkas hind langema ning kukkus isegi viie viimase aasta keskmisest madalamale. Juulist alates on hind järginud taas varasemate aastate keskmist. EL-i keskmine lammaste kokkuostuhind oli oktoobris 4,69 €/kg, mis jäi 2015. aasta oktoobri tasemele.

Noorte lammaste (eluskaaluga alla 25 kg) kokkuostuhinnad on 2016. aastal püsinud mõnevõrra madalamad kui 2015. aastal. Juulikuust alates hakkas hind küll tasapisi tõusma, ent eelnenud aasta taset oktoobriks veel saavutatud ei olnud.

EL-s moodustab lambaliha vaid 2,5% kogu liha tarbimisest ehk 1,9 kg inimese kohta aastas (Eestis 0,5 kg). 2016. aastal loodetakse selle näitaja väikest kasvu.

2.2. Elusloomade, liha ja lihatoodete väliskaubandus Eestis

Eesti päritolu elusloomade, liha ja lihatoodete ekspordikogused on vaadeldaval perioodil (2013-2016 I poolaasta) aasta-aastalt vähenenud. Läbi aastate on Eesti jaoks olnud nii elusloomade, liha kui ka lihatoodete oluliseks sihtriigiks Venemaa, kuhu aga Venemaapoolsete piirangute tõttu väljavedu 2014. aastal täielikult katkes. 2014. aasta augustis keelustas Venemaa paljude toiduainete sisseveo kogu Euroopa Liidust. Ekspordivõimaluste vähenemine EL-s ning uute turgude otsingud teravdasid konkurentsi kogu Euroopa lihaturul. Lisaks sellele tabas Eesti seakasvatust sigade Aafrika katk, millega kaasnesid mitmed turgu piiravad meetmed.

Väliskaubanduses kasutatakse elusloomade, liha ja lihatoodete rühma klassifitseerimisel alljärgnevat kombinereitud nomenklatuuri (KN) koode:

KN 01 Elusloomad

- KN 0102 Elusveised
- KN 0103 Elussead
- KN 0104 Eluslambad

KN 02 Liha ja söödav rups

- KN 0201 Värske või jahutatud veiseliha
- KN 0202 Külmutatud veiseliha
- KN 0203 Värske, jahutatud või külmutatud sealih
- KN 0204 Värske, jahutatud või külmutatud lamba- ja kitseliha
- KN 0205 Hobuse-, eesli-, muula- või hobueesliha, värske, jahutatud või külmutatud
- KN 0206 Veise, sea, lamba, kitse, hobuse, eesli, muula või hobueesli söödav rups
- KN 0207 Kodulindude värske, jahutatud või külmutatud liha ja söödav rups
- KN 0208 Muu liha ja söödav rups, värske, jahutatud või külmutatud
- KN 0209 Seapekk ilma tailihata või muu sea- ja kodulindude rasv, sulatamata
- KN 0210 Liha ja söödav rups, soolatud, soolvees, kuivatatud või suitsutatud; toiduks kasutatav lihast või rupsist valmistatud jahu

KN 16 Tooted lihast, kalast, vähkidest, limustest või muudest veeselgrootetest

- KN 1601 Vorstid jms tooted lihast, rupsist või verest; nende baasil valmistatud toiduained
- KN 1602 Muud lihast, rupsist või verest tooted või konservid

Elusloomade eksport on olnud üks olulisemaid ja mahult suuremaid valdkondi lihasektoris. Eestist eksporditi 2015. aastal Eesti päritolu elusloomi (KN 01) 18,5 tuhat tonni 29,1 miljoni euro väärtuses (vt tabelid 2.1 ja 2.2). Aastaga vähenes eksport 0,8 tuhat tonni (-3,7%). Varasematel aastatel oli kõige suurem osakaal elusloomade ekspordis elussigadel, mida veeti valdavalt Venemaale. Sealse turu sulgumise järel vähenes järsult elussigade eksport. Ka 2015. aastal kahanes sigade väljavedu aastaga 2,7 tuhat tonni (25,6%), mida ei suutnud katta ka märkimisväärselt kasvanud veiste eksport ning mis viiski elusloomade koguselise ekspordi langusesse.

Elusloomade eksport kasvas 2015. aastal (2014. aastaga võrreldes) rahalises vääringus 2,6 miljoni euro võrra (9,8%). Tapaküpsete veiste eksport kasvas sel perioodil pea veerandi võrra, kuid vajab märkimist, et pea kolmekordistunud on tõupuhaste elusveiste väljavedu, mis ongi suurelt jaolt elusloomade ekspordi väärtuselise kasvu taga. Tõupuhaste veiste eksport jätkas kasvu ka 2016. aasta I poolaastal. Kui mullikate väljavedu suurenes 2016. aasta I poolaastal 2015. aasta sama perioodiga võrreldes 59%, siis lehmade eksport kasvas 210%. On ilmne, et seeläbi vähendatakse nii olemasolevat piimakarja kui ka pidurdub lüpsilehmade asendus ja karja laiendus, mis lähitulevikus toob kaasa toorpiima nappuse. Statistikaameti andmebaas annab küll ülevaate nii tapaveiste kui ka tõupuhaste elusveiste ekspordimahust rahalises vääringus, ent tõupuhaste loomade koguselise väljaveo kohta andmed puuduvad.

Tabel 2.1. Eesti päritolu liha ja lihatoodete eksport tootegruppide lõikes 2013-2016 (tonnides)

KN kood	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				tonni	%
KN 0102	6 476	8 644	10 584	1 940	22,4	4 763	4 136	-627	-13,2
KN 0103	16 238	10 401	7 739	-2 662	-25,6	4 843	710	-4 134	-85,3
KN 0104	230	187	191	4	2,4	-	-	-	-
Kokku KN 01	22 944	19 232	18 514	-718	-3,7	9 606	4 846	-4 761	-49,6
KN 01 osakaal, %	42	39	39			40	27		
KN 0201	923	1 183	966	-216	-18,3	537	282	-255	-47,5
KN 0202	510	308	446	137	44,6	227	176	-51	-22,4
KN 0203	6 747	5 584	6 556	972	17,4	3 384	3 022	-362	-10,7
KN 0204	87	2	1	-1	-67,3	1	2	2	282,8
KN 0205	-	15	-	-15	-100,0	-	1	1	-
KN 0206	1 814	2 042	1 947	-95	-4,6	863	901	38	4,4
KN 0207	4 829	4 013	3 534	-478	-11,9	1 705	1 598	-106	-6,2
KN 0208	127	158	285	127	80,6	76	74	-2	-2,8
KN 0209	26	250	109	-140	-56,2	50	21	-29	-57,3
KN 0210	38	47	54	7	15,3	25	23	-2	-8,5
Kokku KN 02	15 102	13 601	13 898	297	2,2	6 867	6 100	-766	-11,2
KN 02 osakaal, %	30	31	32			32	37		
KN 1601	9 548	9 265	8 578	-687	-7,4	4 331	4 087	-245	-5,7
KN 1602	5 398	5 460	4 891	-569	-10,4	2 449	2 402	-46	-1,9
Kokku KN 16	14 946	14 725	13 469	-1 256	-8,5	6 780	6 489	-291	-4,3
KN 16 osakaal, %	28	30	29			28	36		
KOKKU	52 992	47 557	45 881	-1 676	-3,5	23 253	17 435	-5 818	-25,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Liha ja lihatooteid (KN 02 ja KN 16) eksporditi 2015. aastal 27,4 tuhat tonni 55,2 miljoni euro väärtuses. Liha ja söödavate rupside (KN 02) eksport kasvas aastaga 0,3 tuhat tonni (2,2%) 0,9 miljoni euro võrra (3,1%). 1,0 tuhande tonni võrra kasvas sealihaga eksport, ent hinnatase jäi madalamaks kui aasta varem. Lihatooteid (KN 16) eksport vähenes 1,3 tuhande tonni võrra (-8,5%), ent eksporditu hinnatase oli 2015. aastal pisut kõrgem kui 2014. aastal.

Kokku eksporditi Eestist elusloomi ja loomseid tooteid 2015. aastal 45,9 tuhat tonni 84,3 miljoni euro väärtuses (sh 5,9 mln € väärtuses tõupuhtaid veiseid). Väljavedu vähenes 2014. aastaga võrreldes 1,7 tuhat tonni (-3,5%). Rahalises väärtuses suurenes eksport aastaga 1,4 miljonit eurot ehk 1,6%. Kasvu tagas just tõuveiste väljaveo suurenemine.

Vaatlusalustel aastatel andsid kogu lihasektori koguselisest ekspordist (KN 01; 02; 16) 40% elusloomad (KN 01), 30% liha (KN 02) ning 30% lihatooted (KN16). Sigade Aafrika katku tõttu kehtestatud erinõuded elussigade ekspordile mõjutasid olulisel määral elusloomade väljavedu 2016. aasta I poolaastal, mis läbi elusloomade ekspordi kui lisandväärtuseta toodete osakaal kogu lihasektori ekspordis langes 27%-le, mis aga olukorra normaliseerudes kahjuks suureneb tõenäoliselt uuesti. Samas liha ja lihatoodete kui suurema lisandväärtusega toodete osakaal suurenes, vaatamata koguste mõningasele vähenemisele.

Tabel 2.2. Eesti päritolu liha ja lihatoodete eksport tootegruppide lõikes 2013-2016 (mln €)

KN kood	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				mln €	%			mln €	%
KN 0102	10,0	14,0	20,8	6,8	48,6	8,8	10,2	1,4	15,9
sh töupuhtad	2,2	2,0	5,9	3,9	195,0	2,5	4,1	1,6	64,0
KN 0103	20,8	12,1	7,9	-4,2	-34,7	5,1	0,8	-4,3	-84,3
KN 0104	0,6	0,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-
Kokku KN 01	31,4	26,5	29,1	2,6	9,8	13,9	11,0	-2,9	-20,9
KN 01 osakaal, %	32	30	33			32	29		
KN 0201	2,9	3,3	3,1	-0,2	-4,7	1,6	1,1	-0,5	-32,8
KN 0202	1,9	1,2	1,7	0,4	37,0	0,8	0,7	-0,1	-7,7
KN 0203	17,8	12,9	12,9	0,0	-0,1	6,8	5,6	-1,2	-17,0
KN 0204	0,3	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-
KN 0205	0,0	0,0	0,0	0,0	-	0,0	0,0	0,0	-
KN 0206	1,3	1,5	1,2	-0,4	-24,1	0,5	0,7	0,1	27,4
KN 0207	8,4	7,6	7,4	-0,2	-2,6	3,8	3,1	-0,7	-17,5
KN 0208	1,2	1,7	3,0	1,3	76,6	0,7	0,8	0,0	6,1
KN 0209	0,0	0,1	0,0	-0,1	-69,0	0,0	0,0	0,0	-
KN 0210	0,1	0,2	0,2	0,0	3,9	0,1	0,1	0,0	5,9
Kokku KN 02	33,9	28,5	29,4	0,9	3,1	14,3	12,1	-2,2	-15,5
KN 02 osakaal, %	40	38	38			39	37		
KN 1601	14,4	13,8	13,1	-0,7	-5,2	6,3	6,4	0,0	0,7
KN 1602	13,0	14,1	12,7	-1,4	-9,9	6,3	6,5	0,2	3,0
Kokku KN 16	27,4	27,9	25,8	-2,1	-7,6	12,7	12,9	0,2	1,9
KN 16 osakaal, %	28	32	29			29	34		
KOKKU	92,7	82,9	84,3	1,4	1,6	40,9	36,0	-4,9	-11,9

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Eestisse imporditi 2015. aastal tapaküpsid elusloomi (KN 01) 1,5 tuhat tonni 1,3 miljoni euro väärtuses. Liha ja lihatooteid (KN 02 ja KN 16) imporditi samal ajal 53,3 tuhat tonni 108,1 miljoni euro väärtuses. Kokku imporditi Eesti elusloomi ja loomseid tooteid 2015. aastal 54,9 tuhat tonni 109,4 miljoni euro väärtuses. Kogu lihasektori import suurenes 2014. aastaga võrreldes 5,2 tuhat tonni (10,4%).

Rahalises väärtuses kasvas import aastaga 3,9 miljonit eurot ehk 3,7%. Seejuures elusloomadest imporditi vaid tapaküpsid sigu. Liha ja söödavate rupsid (KN 02) import kasvas aastaga 2,7 tuhat tonni (6,2%) 0,2 miljoni euro võrra (0,2%). Lihatoodete (KN 16) import suurenes 2015. aastal aasta varasemaga võrreldes 1,0 tuhat tonni ehk 14,8%. Rahalises väärtuses suurenes selle tootegrupi import 2,4 miljonit eurot ehk 11,0% (vt tabelid 2.3 ja 2.4).

Elusloomade, liha ja lihatoodete väliskaubanduse bilanss oli aastatel 2013-2016 nii kogustelt kui ka rahalises vääringus negatiivne. 2015. aastal oli puudujääk 7,6 tuhat tonni ehk 20,3 mln €. 2016. aasta I poolaasta lõpus oli defitsiit juba 12,7 tuhat tonni ehk 21,2 mln €.

Tabel 2.3. Liha ja lihatoodete import tootegruppide lõikes 2013-2016 (tonnides)

KN kood	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				tonni	%			tonni	%
KN 0102	-	4	-	-	-	-	23	-	-
KN 0103	-	-	1 539	-	-	363	2 251	1 888	520,4
Kokku KN 01	-	4	1 539	-	-	363	2 274	1 911	526,6
KN 0201	670	381	533	152	39,8	279	280	0	0,1
KN 0202	1 659	1 039	1 221	182	17,5	473	821	348	73,6
KN 0203	25 466	20 723	22 231	1 508	7,3	11 125	11 534	409	3,7
KN 0204	150	187	241	54	28,9	142	169	28	19,5
KN 0205	59	110	252	142		99	87	-12	
KN 0206	1 542	1 439	1 516	77	5,3	704	952	248	35,3
KN 0207	18 611	17 544	18 413	869	5,0	8 725	9 990	1 265	14,5
KN 0208	179	211	224	13	6,2	85	73	-13	-14,9
KN 0209	1 260	1 332	972	-360	-27,0	484	374	-110	-22,8
KN 0210	428	196	225	28	14,5	102	142	41	40,0
Kokku KN 02	50 023	43 163	45 828	2 665	6,2	22 218	24 422	2 204	9,9
KN 1601	1 557	2 135	2 382	247	11,6	1 258	1 200	-58	-4,6
KN 1602	4 922	4 411	5 131	720	16,3	2 452	2 661	209	8,5
Kokku KN 16	6 478	6 546	7 513	967	14,8	3 710	3 861	151	4,1
KOKKU	56 502	49 712	54 880	5 168	10,4	26 290	30 556	4 266	16,2

Märkused: Import päritolu riigi järgi. KN 0104 tooteid ei imporditud.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 2.4. Liha ja lihatoodete import tootegruppide lõikes 2013-2016 (mln €)

KN kood	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				mln €	%			mln €	%
KN 0102	-	0,0	-	0,0	-	-	0,1	0,1	-
KN 0103	-	-	1,3	1,3	-	0,3	2,0	1,7	520,4
Kokku KN 01	-	0,0	1,3	1,3	-	0,3	2,1	1,8	541,6
KN 0201	2,9	2,4	3,0	0,6	25,5	1,5	1,7	0,2	13,9
KN 0202	5,8	3,7	4,6	1,0	26,1	1,8	3,0	1,1	62,6
KN 0203	56,3	44,0	41,1	-2,9	-6,6	21,1	20,6	-0,5	-2,2
KN 0204	1,1	1,3	1,8	0,5	39,2	1,1	1,2	0,2	17,9
KN 0205	0,2	0,3	0,6	0,3	107,9	0,3	0,3	0,0	-2,5
KN 0206	1,7	1,6	1,3	-0,3	-19,8	0,7	0,9	0,2	32,7
KN 0207	27,4	27,1	28,1	0,9	3,5	12,8	15,5	2,7	21,5
KN 0208	0,9	1,0	1,1	0,1	10,9	0,4	0,4	0,0	-6,5
KN 0209	1,1	1,0	0,6	-0,4	-40,5	0,3	0,2	0,0	-8,3
KN 0210	1,6	1,1	1,5	0,3	30,2	0,7	0,8	0,1	12,7
Kokku KN 02	98,9	83,5	83,7	0,2	0,2	40,4	44,5	4,1	10,0
KN 1601	5,2	7,0	7,7	0,7	9,6	4,0	3,7	-0,2	-5,8
KN 1602	16,0	14,9	16,7	1,7	11,7	8,0	8,7	0,8	9,8
Kokku KN 16	21,2	21,9	24,4	2,4	11,0	11,9	12,5	0,5	4,6
KOKKU	120,1	105,5	109,4	3,9	3,7	52,7	59,1	6,4	12,1

Märkused: Import päritolu riigi järgi. KN 0104 tooteid ei imporditud.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2.3. Elusloomade, liha ja lihatoodete väliskaubandus Eestis tootegruppide lõikes

Eesti päritolu **elusveiseid** (KN 0102) eksporditi 2015. aastal 10,6 tuhat tonni (sh ka tõupuhtad veised). Väljavedu suurenes 1,9 tuhat tonni (22,4%). Tuginedes ekspordi maksumuse andmetele selgub, et 2013.-2015. aastal kasvas nii tapaveiste kui ka tõuveiste väljavedu. 2016. aasta I poolaastal kasvas küll tõuveiste eksport, ent tapaloomade müük välisurule jäi aasta varasemale tasemele.

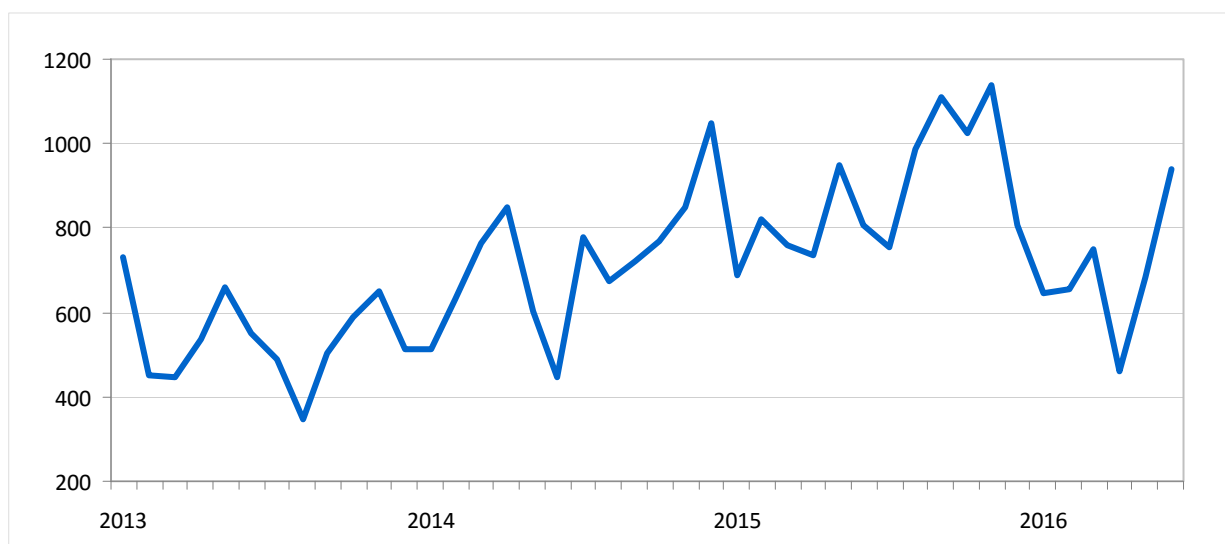
2015. aastal veeti enim elusveiseid Poola (39,2% kogu elusveiste väljaveokogustest). Järgnesid Holland ja Türgi. Kui Hollandisse veeti vaid tapaloomi, siis Poola ja Türgi eksporditud kogustes olid Statistika andmebaasis kajastatud tapaloomadega koos ka tõuloomad. Elusveiste väljaveo olulisemateks sihtriikideks ongi kogu vaadeldava perioodi jooksul olnud Poola, Holland, Türgi ja Läti (vt tabel 2.5 ja joonis 2.1).

Tabel 2.5. Elusveiste (KN 0102) ekspordi peamised sihtriigid 2015

Riik	Ekspordit tonni	Osakaal %	Riik	Ekspordit mln €	Osakaal %
Poola	4 149,2	39,2	Türgi	6,5	31,2
Holland	2 836,4	26,8	Poola	6,0	28,8
Türgi	1 864,3	17,6	Holland	4,7	22,5
Saksamaa	481,1	4,5	Saksamaa	0,9	4,3
Läti	476,8	4,5	Läti	0,7	3,4
Teised	776,0	7,3	Teised	2,0	9,6
KOKKU	10 583,8	100,0	KOKKU	20,8	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Joonis 2.1. Elusveiste (KN 0102) eksport 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Aastatel 2013-2016 tapaküpsid elusveiseid Eestisse ei imporditud. Küll on toodud tõupuhtaid aretusloomi nii Rootsist, Saksamaalt, Taanist jm.

Eesti päritolu tapaküpseid **elussigu** (KN 0103) veeti 2015. aastal 25,6% ehk 2,7 tuhat tonni vähem välja kui 2014. aastal. Tulu ekspordist kahanes samal ajal 34,7% ehk 4,2 mln €. Aastatel 2013-2016 kahanes elussigade väljavedu aastast aastasse. Põhjuseks oli 2012. aasta märtsis jõustunud Venemaa-poolne keeld elussigade impordile EL-st. Venemaa turu kaotuse korvasid vaid osaliselt uued turud Lätis, Leedus ja Poolas. Eesti seafarmides 2015. aasta juulis levima hakanud sigade Aafrika katk kahandas elussigade ekspordi väga väikeseks. Kui 2013. aastal oli nende eksport 16,2 tuhat tonni, siis 2015. aastal vaid 7,7 tuhat tonni. Ekspordikäive rahas vähenes samal ajal enam kui 2,5 korda – 20,8 mln eurolt 2013. aastal 7,9 mln eurole 2015. aastal. 2016. aasta I poolaastal elussigade eksport peaaegu peatus – 6 kuuga eksporditi vaid 0,7 tuhat tonni elussigu. Põhjuseks eelkõige sigade Aafrika katku levik ning sellega seoses ka piirangud turustamisel.

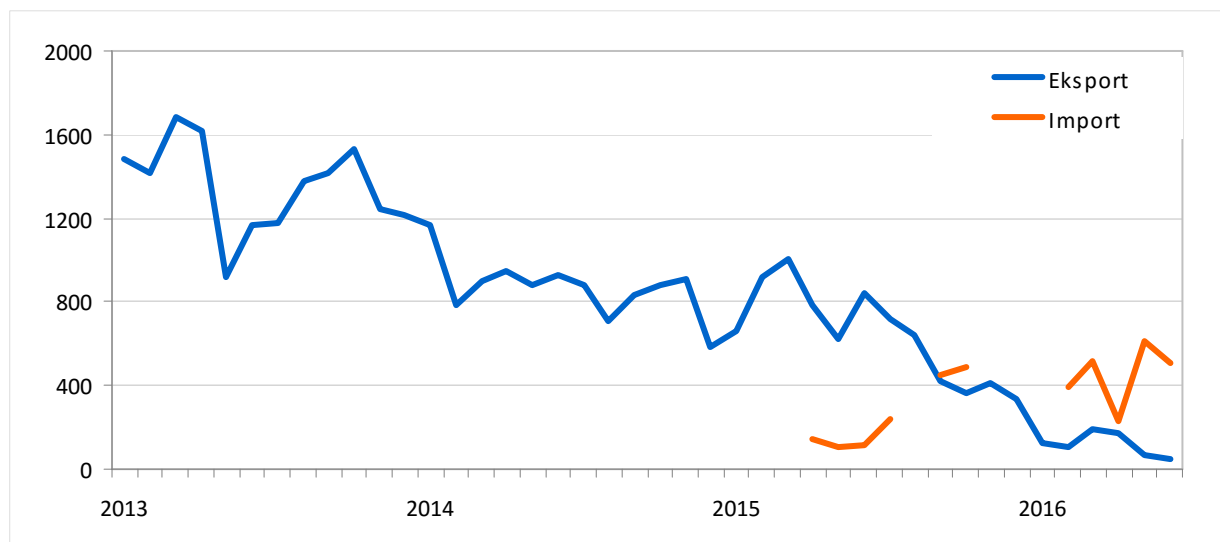
Pärast Venemaa turu sulgumist Eesti elussigade ekspordile, on leitud uued turud Lätis, Poolas ja Leedus. 2015. aastal veeti enim elussigu Leetu (73,1% kogu elussigade väljaveokogustest). Järgnesid Läti ja Poola. 2016. aasta 6 kuuga veeti kogu eksporditud elussigadest 93% Leetu ning 7% eksporditi Poola (vt tabel 2.6 ja joonis 2.2).

Tabel 2.6. Elussigade (KN 0103) ekspordi peamised sihtriigid 2015

Riik	Ekspordit tonni	Osakaal %	Riik	Ekspordit mln €	Osakaal %
Leedu	5 660,0	73,1	Leedu	5,7	72,2
Läti	1 358,6	17,6	Läti	1,3	17,0
Poola	720,5	9,3	Poola	0,9	10,8
KOKKU	7 739,1	100,0	KOKKU	7,9	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Joonis 2.2. Elussigade (KN 0103) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Kui varasematel aastatel imporditi Eestisse vaid tõupuhtaid elussigu, siis alates 2015. aastast on hakatud Soomest tooma ka tapaküpseid elussigu. 2015. aastal imporditi Soomest tapaelussigu 1,5 tuhat tonni. 2016. aasta 6 kuuga ulatus nende import juba 2,3 tuhande tonnini.

Värsked või jahutatud ja külmutatud **veiseliha** (KN 0201-0202) eksporditi vaadeldud perioodil keskmiselt 1,4 tuhat tonni aastas. Ka eksporditu rahaline väärtus aastate jooksul oluliselt muutunud ei ole püsides 4,5-4,8 miljoni euro juures. 2016. aasta I poolaastal kahanes veiseliha koguseline eksport aasta varasema sama perioodiga võrreldes 40%. Ent ekspordihind oli 2016. aasta alguses 25% kõrgem, mille läbi eksporditulu vähenes 2015. aasta I poolaastaga võrreldes 25%.

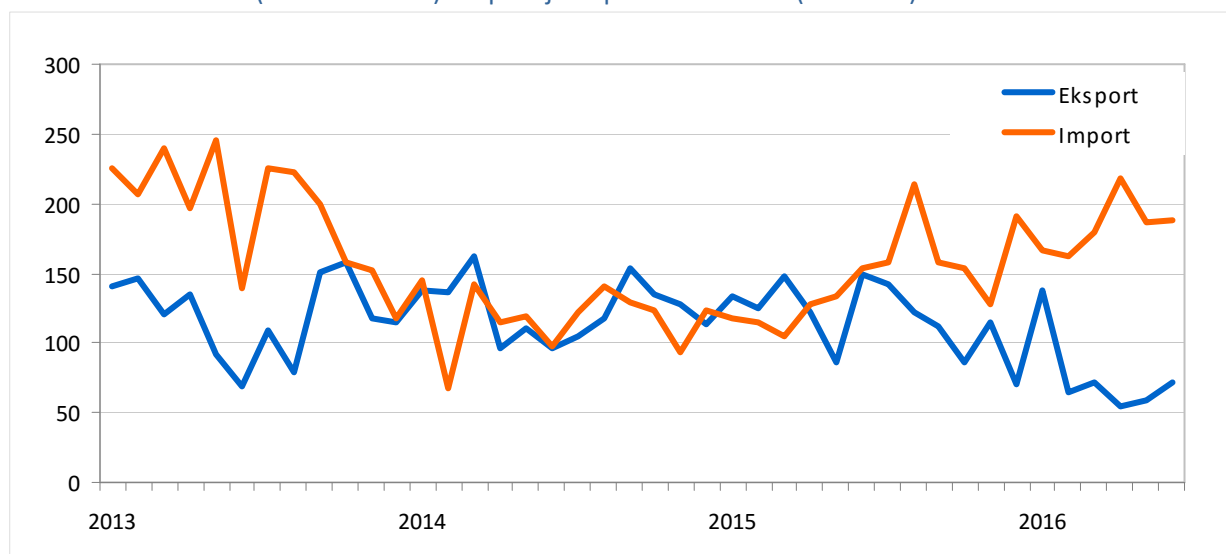
2015. aastal veeti 24,7% ehk 348,7 tonni kogu eksporditud veiseliha Hollandisse (oli ka varasematel aastatel veiselihaturul olulisim ekspordipartner). Järgnesid Rootsi, Taani ja Läti (vt tabel 2.7 ja joonis 2.3). Kui Rootsi on läinud kõigil vaatluse all olnud aastatel suhteliselt stabiilsed ekspordikogused, siis Läti on eksport aasta-aastalt suurenenud. 2015. aastal eksporditi Läti 59% enam veiseliha kui 2013. aastal. 2014. aastal lisandus ekspordipartnerite loetellu ka Taani, kuhu suurenes veiseliha eksport aastaga 2 korda. 2016. aasta I poolaastal läks suurim kogus veiseliha Taani, järgnes Läti. 2013. aastal oli üheks olulisemaks veiseliha ekspordi sihtriigiks Soome, kuhu veeti 43% kogu veiseliha ekspordikogusest. Aastatega on aga Soome turuosa järjest kahanenud ning 2015. aastal olid veiseliha ekspordikogused juba 56% ehk 221,7 tonni väiksemad. 2016. aasta esimese 6 kuuga veeti Soome vaid 47 tonni veiseliha, mida oli enam kui 2,5 korda vähem kui samal ajal Taani või Läti.

Tabel 2.7. Värsked, jahutatud ja külmutatud veiseliha (KN 0201-0202) ekspordi sihtriigid 2015

Riik	Ekspordit tonni	Osakaal %	Riik	Ekspordit mln €	Osakaal %
Holland	348,7	24,7	Taani	1,3	27,7
Rootsi	320,2	22,7	Rootsi	1,3	26,3
Taani	319,2	22,6	Holland	0,8	16,1
Läti	213,0	15,1	Soome	0,7	15,1
Soome	176,9	12,5	Läti	0,6	12,4
Teised	33,9	2,4	Teised	0,1	2,4
KOKKU	1 412,0	100,0	KOKKU	4,8	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Joonis 2.3. Veiseliha (KN 0201-0202) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Veiseliha imporditi 2015. aastal 1,7 tuhat tonni. Sissevedu suurenes 2014. aastaga võrreldes 23,5% (0,3 tuhat tonni), ent jäi veerandi jagu väiksemaks kui 2013. aastal. 2016. aastal jätkus veiseliha sisseveo kasv, esimese 6 kuuga toodi ligi 63% kogu 2015. aasta impordikogusest.

Valdavalt on veiseliha impordikogused olnud suuremad kui ekspordikogused. Erandiks oli 2014. aasta, mil veiseliha väliskaubandusbilanss oli 71,1 tonniga positiivne.

Põhiliselt on veiseliha läbi aastate imporditud Poolast ja Leedust, kust tuli vaatlusalusel perioodil 50-60% kogu veiseliha sisseveost. Neile järgnesid Läti ja Soome. Pikkade traditsioonidega lihavedajad riigid (Uruguay, Argentiina, Uus-Meremaa) on Eesti turul küll esindatud, kuid suhteliselt väikeste impordikogustega.

Värske või jahutatud ja külmutatud **sealiha** (KN 0203) eksporditi 2015. aastal 6,6 tuhat tonni, mis oli 1,0 tuhande tonni jagu enam kui 2014. aastal ning pea samas mahus kui 2013. aastal. Eksporditu rahaline väärtus püsis 2015. aastal aasta varasemal tasemel. 2013. aastaga võrreldes oli aga ekspordi rahaline summa 2015. aastal pea kolmandiku väiksem. Seega eksporditud liha hind on aastast aastasse langenud. 2016. aasta I poolaastal kahanes sealiha eksport 2015. aasta sama perioodiga võrreldes 11%. Jätkus ka ekspordihinna langus ning 2016. aasta I poolaasta sealiha ekspordi rahaline väärtus oli 17% madalam kui 2015. aastal samal ajavahemikul.

2015. aastal veeti 40% ehk 2,6 tuhat tonni kogu eksporditud sealihast Lähti. See oli ka varasematel aastatel sealihaturul olulisim ekspordipartner. Järgnesid Leedu, Soome ja Rootsi (vt tabel 2.8 ja joonis 2.4). Kui Rootsi ja Soome on läinud kõigil vaatluse all olnud aastatel suhteliselt stabiilsed ekspordikogused, siis Leetu on eksport aasta-aastalt suurenenud. 2015. aastal eksporditi Leetu 5 korda enam sealiha kui 2013. aastal. 2016. aasta I poolaastal läks suurim kogus sealiha Leetu, kuhu eksporditi 6 kuuga ligi 60% kogu 2015. aasta jooksul Leetu veetud kogusest.

Tabel 2.8. Värske, jahutatud või külmutatud sealiha (KN 0203) ekspordi peamised sihtriigid 2015

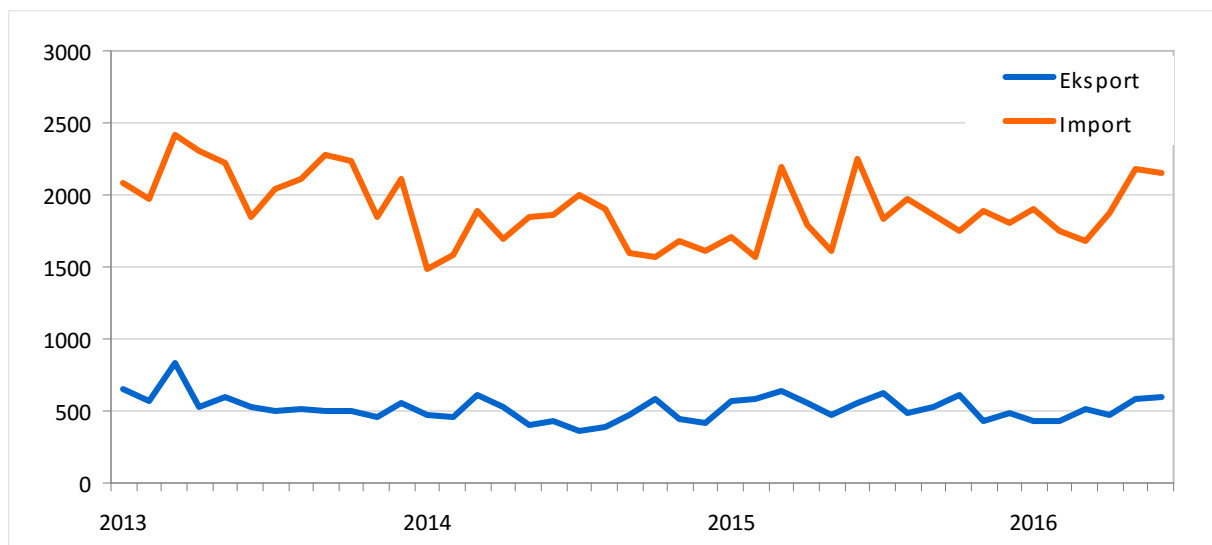
Riik	Eksporditud tonni	Osakaal %	Riik	Eksporditud mln €	Osakaal %
Läti	2 624,9	40,0	Läti	5,5	42,3
Leedu	2 455,1	37,4	Leedu	3,7	28,6
Soome	727,8	11,1	Rootsi	1,9	14,5
Rootsi	495,1	7,6	Soome	1,4	11,2
Elevandiluurannik	98,0	1,5	Kreeka	0,1	1,1
Teised	155,1	2,4	Teised	0,3	2,2
KOKKU	6 556,1	100,0	KOKKU	12,9	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2009. aastast alates on Eesti suutnud vajaduse sealiha järele oma toodanguga katta. Aastatel 2010-2013 oli sealihaga isevarustatuse tase üle 100%. Sigade Aafrika katku levikuga on sealiha tootmine oluliselt vähenenud ning 2015. aastal langes isevarustatuse tase 91%-le.

Sealiha imporditi 2015. aastal 22,2 tuhat tonni. Sissevedu suurenes 2014. aastaga võrreldes 7,3% (s.o 1,5 tuhat tonni), ent jäi 13% (-3,3 tuhat tonni) väiksemaks kui 2013. aastal. 2016. I poolaastal suurenes sealiha sissevedu 4% 2015. aasta sama perioodiga võrreldes.

Joonis 2.4. Sealiha (KN 0203) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Sealiha impordikogused olid vaatlusalustel aastatel pea 4 korda suuremad kui ekspordikogused. Imporditud sealiha hind aga langenud ei ole, pigem tõusnud.

Põhilised sealiha importijad on läbi aastate olnud Saksamaa, Soome, Taani ja Poola, kust imporditu osakaal kogu koguselises sisseveos tõusis 55%-lt 2013. aastal 65%-le 2015. aastal.

Linnuliha (KN 0207) eksporditi 2015. aastal 3,5 tuhat tonni, mis oli 0,5 tuhande tonni jagu vähem kui 2014. aastal ning 1,3 tuhat tonni vähem kui 2013. aastal. Eksporditu rahaline väärtus küll langes, ent aeglasemalt kui ekspordikogused. Ekspordihind on tõusnud kõigil vaatlusalustel aastatel. 2016. aasta I poolaastal kahanes linnuliha eksport aasta varasema sama perioodiga võrreldes 6%, ka ekspordihind langes ning 2016. aasta I poolaasta linnuliha ekspordi rahaline väärtus oli 18% madalam kui 2015. aastal samal ajavahemikul.

2015. aastal veeti 58% ehk 2,0 tuhat tonni kogu eksporditud linnulihast Lähti. See oli ka varasematel aastatel linnulihaturul olulisim ekspordipartner. Ent kogused Lähti on aastatega järjest vähenenud. 2015. aasta ekspordikogus sinna oli 40% väiksem kui 2013. aastal. Järgnesid Soome, Leedu ja Rootsi (vt tabel 2.9 ja joonis 2.5). Kui Rootsi eksporditud kogused on aasta-aastalt vähenenud, siis eksport Soome on kiiresti suurenenud. Kui 2013. aastal veeti Soome 94,2 tonni linnuliha, siis 2015. aastal juba 668,7 tonni. 2016. aasta I poolaastal läks suurim kogus linnuliha Lähti, kuhu eksporditi 63% kogu väljaveetud linnuliha kogusest.

Traditsioonilistele eksporditurgudele on lisandunud Tai, Vietnam, Hongkong.

Eesti linnulihaga isevarustatuse tase on aastaid olnud 50-60%. Puudu jääv turuosa kaetakse impordiga.

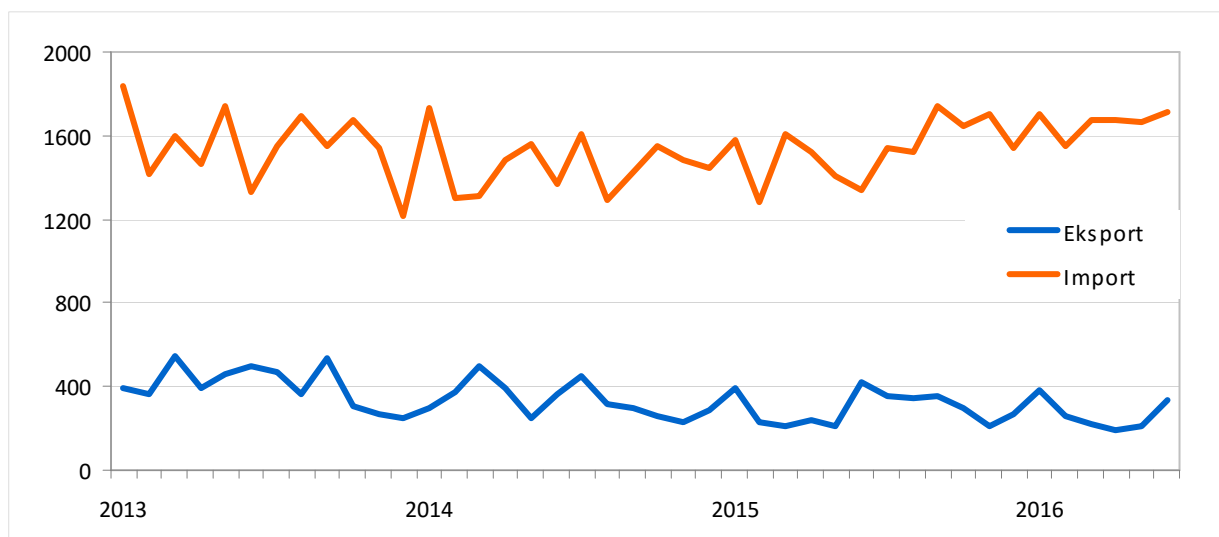
Linnuliha imporditi 2015. aastal 18,4 tuhat tonni. Sissevedu suurenes 2014. aastaga võrreldes 5% (0,9 tuhat tonni) ning saavutas 2013. aasta taseme. 2016. I poolaastal suurenes linnuliha sissevedu 15% 2015. aasta sama perioodiga võrreldes.

Tabel 2.9. Linnuliha (KN 0207) ekspordi peamised sihtriigid 2015

Riik	Ekspordit tonni	Osakaal %	Riik	Ekspordit mln €	Osakaal %
Läti	2 038,3	57,7	Läti	3,5	46,9
Soome	668,7	18,9	Soome	2,2	30,0
Leedu	431,7	12,2	Leedu	0,8	11,4
Rootsi	152,9	4,3	Rootsi	0,5	7,3
Hongkong	104,0	2,9	Hongkong	0,1	1,8
Teised	138,9	3,9	Teised	0,2	2,5
KOKKU	3 534,5	100,0	KOKKU	7,4	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Joonis 2.5. Linnuliha (KN 0207) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Linnuliha impordikogused olid vaatlusalustel aastatel 5-6 korda suuremad kui ekspordikogused. Et linnuliha impordihind on pisut tõusnud, siis impordi väärtus on muutunud veidi kiiremas tempos kui impordikogused.

Põhilised linnuliha importijad on läbi aastate olnud lähinaabrid Soome, Läti ja Leedu, kust imporditu osakaal kogu koguselises sisseveos tõusis 58%-lt 2013. aastal 66%-le 2015. aastal. Oluliseks impordi- maaks on tõusnud ka Taani, kust toodud linnuliha kogused on aastatega järjest suurenenud, kasvades 1,4 tuhandelt tonnilt 2013. aastal 2,3 tuhandele tonnile 2015. aastal.

Vorste ja muid lihast tooteid (KN 1601) eksporditi 2015. aastal 8,6 tuhat tonni, mis oli 0,7 tuhande tonni jagu vähem kui 2014. aastal ning 1,0 tuhat tonni vähem kui 2013. aastal. Koos koguste vähene- misega langes ka eksporditu rahaline väärtus, küll pisut aeglasemalt kui ekspordikogused. Vorstitoodete ekspordikäibe languse põhjuseks on suurel määral 2014. aasta augustis Venemaa kehtestatud impordi- keeld EL-st toodavatele toiduainetele. 2013. aastal oli Venemaa suuruselt neljas turg Eesti vorstitoode- tele, kuhu veeti 404 tonni vorsti 1,0 mln euro väärtuses. 2016. aasta I poolaastal kahanes vorstide eks- port aasta varasema sama perioodiga võrreldes 4%, ent ekspordihinna väike tõus kergitas 2016. aasta I poolaasta vorstide ekspordi rahalise väärtuse pisut kõrgemaks kui 2015. aastal samal ajavahemikul.

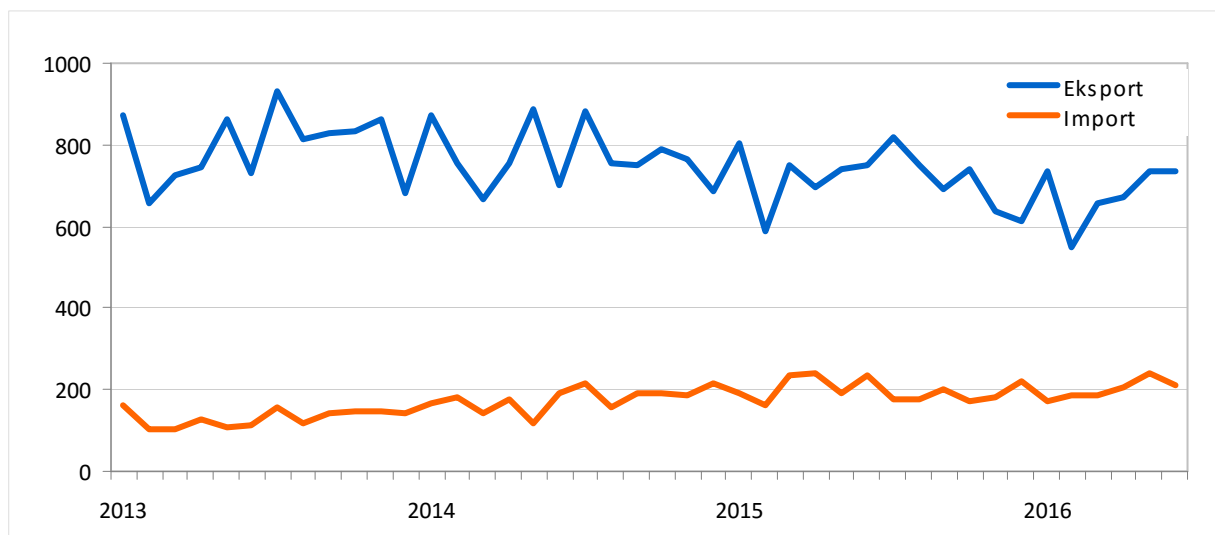
2015. aastal veeti 57% ehk 4,9 tuhat tonni kogu eksporditud vorstidest Lätti, mis oli ka varasematel aastatel vorstide ekspordil olulisim sihtriik ning läbi aastate stabiilsete ekspordikogustega. Järgnesid Leedu ja Soome, kuid kogused sealsetele turgudele on vähenenud 2013. aastaga võrreldes vastavalt 17% ja 25% (vt tabel 2.10 ja joonis 2.6)

Tabel 2.10. Vorstid jms tooted lihast, rupsist või verest; nende baasil valmistatud toiduainete (KN 1601) ekspordi peamised sihtriigid 2015

Riik	Ekspordit tonni	Osakaal %	Riik	Ekspordit mln €	Osakaal %
Läti	4 851,1	56,6	Läti	8,2	62,4
Leedu	3 550,6	41,4	Leedu	3,8	29,4
Soome	166,8	1,9	Soome	0,9	7,0
Rootsi	5,1	0,1	Rootsi	0,1	0,6
Taani	2,0	0,0	Taani	0,0	0,3
Teised	2,3	0,0	Teised	0,0	0,2
KOKKU	8 577,9	100,0	KOKKU	13,1	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Joonis 2.6. Vorstide (KN 1601) eksport ja import (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Eesti liha ja lihatoodete peamised ekspordi sihtriigid on valdavalt sarnaste toidutradiitsioonidega, söömisharjumustega ja maitse-eelistustega lähiriigid. Uute kaugemate turgude tarvis puudub tootearendus ning toodetavad kogused on väikesed.

Vorste ja muid taolisi lihatooted imporditi 2015. aastal 2,4 tuhat tonni. Sissevedu suurenes 2014. aastaga võrreldes 12% (0,2 tuhat tonni). Vorstide import on aastatega kasvanud. 2016. I poolaastal vähenes vorstide sissevedu 5% 2015. aasta sama perioodiga võrreldes.

Suurimad vorstide importijad on läbi aastate olnud Poola, Läti ja Leedu, kust imporditu osakaal kogu koguselises sisseveos tõusis 66%-lt 2013.aastal 78%-le 2015. aastal. Märkimisväärsed kogused vorste on toodud ka Rootsist ja Hispaaniast.

Vorstide kaubagrupp on liha rühmas üks väheseid, mille puhul saab tõdeda, et ekspordikogused on sisseveetud kogustest suuremad. Samas see positiivne saldo on aastatega järjest vähenenud – vorstide eksport on aastatega vähenenud, samas import näitab kasvu.

Muid lihast, rupsist või verest tooteid või konserve (KN 1602) eksporditi 2015. aastal 4,9 tuhat tonni, mis oli 0,6 tuhande tonni jagu vähem kui 2014. aastal. Koos koguste vähenemisega langes ka eksporditu rahaline väärtus. Taas on turgu tugevalt mõjutanud Venemaa-poolsed impordikeelud. 2013. aastal oli Venemaa suuruselt neljas turg Eesti konservidele. 2014. aasta 8 kuu (enne piirangute kehtestamist) konservide ekspordikogus Venemaale ületas pea 2,3 korda kogu 2013. aasta kogust.

2016. aasta I poolaastal oli konservide eksport 9% suurem kui 2015. aasta kuuel esimesel kuul, ekspordihinna väike tõus kergitas 2016. aasta I poolaasta konservide ekspordikäibe rahalise väärtuse 10% suuremaks kui 2015. aastal samal ajavahemikul.

2015. aastal veeti 68% ehk 3,3 tuhat tonni kogu eksporditud konservidest Lätti, mis oli ka varasematel aastatel konservide ekspordil olulisim sihtriik. Ekspordikogused Lätti on püsinud kogu vaatluseluse perioodi vältel pea muutumatud. Järgnesid Soome ja Leedu (vt tabel 2.11 ja joonis 2.7). Kui Soome veetavad konservide kogused on 2015. aastal võrreldes 2013. aastaga veidi suurenenud (2%) ning ekspordihinna tõusu läbi rahaline käive suurenenud 8%, siis Leetu veetud kogus oli samal ajal 16% vähenenud ning käive rahas 7% väiksem.

Tabel 2.11. Muude lihast, rupsist või verest toodete või konservide (KN 1602) ekspordi peamised sihtriigid 2015

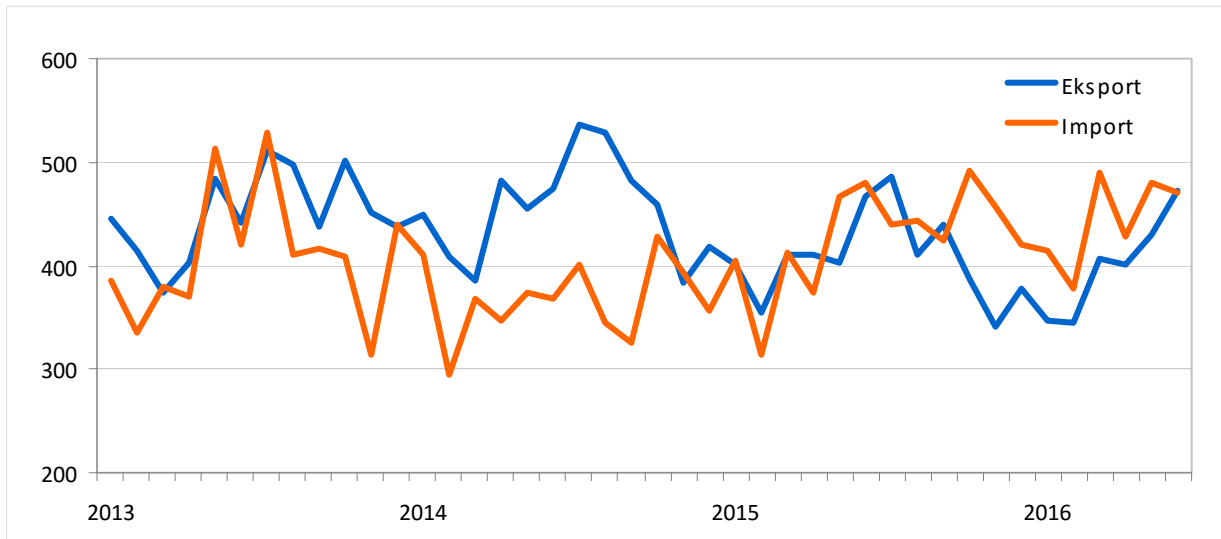
Riik	Ekspordit tonni	Osakaal %	Riik	Ekspordit mln €	Osakaal %
Läti	3 300,8	67,5	Läti	6,6	51,7
Soome	772,3	15,8	Soome	4,4	34,8
Leedu	758,2	15,5	Leedu	1,4	11,4
Saksamaa	25,6	0,5	Rootsi	0,1	0,9
Taani	20,1	0,4	Saksamaa	0,1	0,5
Teised	14,3	0,3	Teised	0,1	0,8
KOKKU	4 891,4	100,0	KOKKU	12,7	100,0

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Muid lihast, rupsist või verest tooteid või konserve imporditi 2015. aastal 5,1 tuhat tonni. Sissevedu suurenes 2014. aastaga võrreldes 16% (0,7 tuhat tonni). Konservide importkäive rahas on samal ajal suurenenud 1,7 mln eurot ehk 12%. 2016. I poolaastal suurenesid konservide sisseveokogused 9% (0,2 tuhat tonni) 2015. aasta sama perioodiga võrreldes. Imporditu väärtus rahas suurenes samal ajal 0,8 mln eurot (10%).

Suurimad konservide importijad 2013. aastal olid Poola, Läti ja Leedu, kust imporditu osakaal kogu koguselises sisseveos oli siis 74%. Tänapäevaks on Poola suurel määral Eesti turult taandunud – imporditud konservide kogus langes 754 tonnilt 2013. aastal vaid 199 tonnini 2015. aastal. Sarnases mahus on püsinud import Poolast ka 2016. aasta I poolaastal.

Joonis 2.7. Konservide (KN 1602) eksport ja import 2013-2016 (tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Samal ajal Lätist ja Leedust sisseveetud konservide kogused suurenesid märkimisväärselt, 2015. aastal võrreldes 2013. aastaga vastavalt 86% ja 31%. 2016. aasta esimesel kuuel kuul kasvasid impordikogused Leedust. Lätist toodi samal ajal konserve 2015. aasta mahus.

Konservid on vorstitoodete kõrval teine kaubagrupp, mille puhul saab märkida, et ekspordikogused on sisseveetud kogustest suuremad. Samas on see positiivne saldo samuti järjest vähenenud – konservide eksport on aastatega vähenenud, samas import näitab kasvu.

3. KALASEKTORI EKSPORDIVÕIMEKUS

Eesti kalasektori ekspordivõimalused on vähenenud nii räime ja kilu kui ka lõhetoodete (külmutatud lõhe) osas, kuid püsivad endiselt head mageveekalade filee ja vähiliste osas.

Eesti kalanduse ja kalatööstuse poolt suudeti traditsioonilise Venemaa turu nõudluse lõppedes suunata varem sinna müüdud kala ja kalatooted 2015. aastal valdavas osas küll teistele turgudele, kuid räime ja kilu ei ole Euroopa Liidus eriti võimalik toidukalana müüa, pigem vaid kalajahu valmistamiseks. Uued turud ei ole veel püsivaks kujunenud ja osal varasematel turgudel on nõudlus langenud.

Tootearendusega oleks võimalik anda kohalikule kalale rohkem lisandväärtust ning müüa tooteid suurema ostujõuga turgudele. Eesti ettevõtetele tuleks kasuks konkurentsivõime tõstmine siseturul, sh ka Eestis kasvatatava kala osas. Arvestades imporditava kala hinnatõusu maailmaturul, võiks kalatööstus kaaluda senisest rohkem kohaliku kala toorainena kasutamise võimalusi.

3.1. Kala ja kalatoodete maailmaturg

Kala, kalatoodete ja mereandide maailmaturule on olnud iseloomulik järjepidev aeglane nõudluse kasv, kuid maailmamere ja sisevete püügiressursid on piiratud, mistõttu püük on suures osas kvootidega reguleeritud ja tarbimine on kasvanud peaaesjalikult üha laieneva vesiviljeluse arvel. Maailma Toidu- ja Põllumajandusorganisatsiooni (Food and Agriculture Organization ehk FAO) hinnangul kannatab ligi kolmandik maailmamere töönduslikest varudest ülepuügi all ning nende varude kestlikkus ei ole tagatud³. Saake mõjutavad ka kliimamuutused, ilmastiku heitlikkus ja inimtegevuse mõju. Varude ja püügi vähenemine toob enamasti kaasa kala hinnatõusu, mis hakkab tarbimist piirama. Kui kaitsemeetmete abil kala arvukus jälle taastub ja tõuseb, suurenevad püügid ja kala hinnatase võib suurema pakkumise mõjul langeda, soodustades tarbimist.

Kala tarbimine on suurenenud eriti arengumaades, nõudlust suurendab ka maailma rahvastiku kasv. 2014. aastal tarbiti FAO hinnangul kalaressursse inimtoiduks eluskala kaalus 20,1 kg inimese kohta (alles 1990-ndatel aastatel 14 kg). FAO hinnangul moodustavad kalast ja mereandidest saadud valgud 17% maailma loomse valgus tarbimisest.

Kala ja mereandide ressursides on järjest tõusnud vesiviljelusest saadava toodangu osakaal. Püügiga saadi kala ja mereande 2015. aastal maailmas 91 mln t ja vesiviljelusest 78 mln t, s.o kokku 169 mln tonni (FAO esialgne hinnang). Püügikogus eriti ei suurene, jõudsalt laienenud vesiviljelus annab aga alates 2014. aastast inimtoiduks juba rohkem ressursse kui püük. Vesiviljelustoodangust valdav osa (üle 90%) kasvatatakse Aasias, peamiselt Hiinas, lisaks Indoneesias, Indias jm. Aasias annab vesiviljelustoodang üle poole ressursidest, Ameerikas kolmandiku ringis, Euroopas viiendiku ja Aafrikas kuuendiku ringis. Kala moodustab vesiviljelussaadustest 2/3 ringis, lisaks kasvatatakse molluskeid (rannakarpe, austreid jt) ja vähilisi (krevetite jt). Eeltoodud koguses ei ole arvestatud kasvatatavaid vetikaid.

³ Allikas: The State of World Fisheries and Aquaculture 2016 (SOFIA), FAO.

Enamik püügisaadustest saadakse merepüügiga, sisevetest püütakse ligikaudu kaheksandik. Suurimad merepüügi mahud on Hiinal, Indoneesial, Ameerika Ühendriikidel ja Venemaal. Inimtoiduks vähem sobivaid kalaressursse kasutatakse kalajahu ja kalaõli tootmiseks.

Kõige püütavamad kalaliigid maailmas olid 2014. aastal alaska pollak ehk mintai (3,2 mln tonni), peruu anšoovis (3,1 mln t), võõtuun (3,1 mln t), jaapani makrell (1,8 mln t) ja atlandi heeringas (1,6 mln t). Kilu püüti 0,5 mln tonni⁴. 2014. aastal suurenesid tuunikalade, krevettide, homaaride ja peajalgsete (peamiselt kalmaaride) ja atlandi skumbria saagid, kuid atlandi heeringa saak vähenes.

Suur osa kalast ja mereandidest eksporditakse edasi lähematele ja kaugematele turgudele (FAO hinnangul 78%). Kala puhul on müük välisturgudele palju enam levinud kui teiste toiduainegruppide puhul. Kolm suurimat turgu, kus kalaressursse ei ole tarbimiseks piisavalt, on Euroopa Liit, Ameerika Ühendriigid ja Jaapan. FAO hinnangul on maailma kalakaubanduses käibelt liidrikohale tõusnud lõhilased (lõhed, forellid), järgnevad tuunid, erinevad tursklased (sh heik, alaska pollak) ja pelaagilised kalad (avaveekalad, sh peruu anšoovis, atlandi heeringas, räim, kilu, sardiin jt).

2015. aastal kalakaubanduse käive maailmas vähenes (FAO hinnangul 10% 135 mld USD-le), tulenevalt mõnede turgude jahenemisest (sh Venemaa) ja osade liikide hinnalangusest saakide suurenedes. Nõudluse kasv arenevatel turgudel aeglustus, hinnatase oli osalt varasemast madalam ja kaubavood ning investeeringud vähenesid. Väliskaubanduse käive sõltub oluliselt ka valuutakursside muutusest.

Venemaa poolsete impordipiirangute tõttu 2014. aasta augustist hakkas lõhe hinnatase Euroopas ülepakkumise tekkides langema ja püsis 2015. aastal madalseisus. Tuunidel ja troopilistel krevettidel oli hind samuti tavalisest madalam, kuid heeringa, külmaveekrevettide, peajalgsete (kalmaar) ja kammkarpide hinnad tõusid.

Euroopa ressursside aluseks oli 13,4 mln tonni püügiga saadud kala ja mereande, vesiviljelusest saadi 2,5 mln tonni. **Euroopa Liidu** riigid püüdsid seejuures 2015. aastal kokku 5,1 mln tonni kala, Norra 2,3 mln t, Island 1,1 mln t. EL riikide püük vähenes 2014. aastaga võrreldes 5%, suuremad saagid olid Hispaanial (902 tuh t), Taanil (869 tuh t) ja Suurbritannial (702 tuh t). Suuremad vesiviljelussaaduste tootjad Euroopas on Norra (1,3 mln t), Hispaania, Suurbritannia, Prantsusmaa ja Itaalia. EL-s saadi vesiviljelusest 1,3 mln t kala ja mereande, millest peaaegu pool olid mereannid – rannakarbid, austrid jm. Kaladest kasvatatakse kõige enam vikerforelli ning lõhet, vähem karpkala, kuldmerikokre ja huntahvenat.

Enda ressursid katavad Euroopa Liidus ligi poole nõudlusest (48%)⁵. Seejuures kasutati 454 tuh tonni püügist muuks kui inimtoiduks (kalajahu ja -õli valmistamiseks jm). Kõige enam tarbitavate liikide osas on isevarustus üsna kasin – tursal 12%, lõhel 18%, tuunidel 34%, mintail 0%. Täielikult on kaetud enda vajadus skumbria ja väiksemate pelaagiliste kalade osas, peaaegu täielikult ka merilesta, vikerforelli ja sardiini osas.

Euroopa Liit on suurim importiv turg maailmas, kelle import EL-välistest riikidest ületab ekspordi väärtust viis korda. 2015. aastal imporditi kala ja mereande väljastpoolt EL riike 22,3 mld € eest, eksporditi 4,5 mld € eest. Suurimad impordipartnerid olid Norra (24% impordist), Hiina (7%) ja Island (5%). Kalaimport

⁴ Allikas: FAO Yearbook 2014. Fishery and Aquaculture Statistics.

⁵ Allikas: The EU Fish Market 2016 Edition, EUMOFA.

ületab väärtuselt neljakordselt lihaimporti. 2015. aastal vähenes import koguselt 2% 5,8 mln tonnile, kuid impordikäive suurenes 6%. Mullusest vähem osteti sisse põhjakala (sh turska), krevette ja mageveekala, rohkem aga lõhilasi (+5%), tuune ja peajalgseid (sh kalmaare).

Impordi väärtuses on lõhilased ja vähilised võrdselt olulisel kohal (mõlemad 21%), peaaegu sama suur osakaal oli põhjakaladel (19%). Tursa ja külmaveekrevettide hinnatõus (vastavalt +22% ja +12%) kahandas nende tarbimist ja importi, lõhe soodne hinnatase aitas müüki suurendada, kuid tuunitoodete tarbimine veidi madalama hinna mõjul peaaegu ei kasvanud.

Euroopa Liidu riikide kala ja mereandide eksport EL-st välja vähenes 2015 aastal 11% 1,9 mln tonnile, kuid ekspordikäive suurenes 3% 4,5 mln eurole. Vähenesid nii pelaagiliste kalade (räim, kilu, heeringas) eksport (kogus -18%, tulu -10%) kui ka lõhilaste eksport (kogus -11%, tulu -4%), muude gruppide ekspordikäive suurenes.

Suurimad väljapoole EL-i eksportijad on Hispaania (830 mln € väärtuses 2015. a), Taani (738 mln €), Suurbritannia (622 mln €) ja Holland (600 mln €). EL-st välja suundunud ekspordis oli koguselt suurim osakaal pelaagilisel kalal (36%, sh makrell, heeringas, räim, kilu, hobumakrell jt), 18% oli mitte inimtoiduks mõeldud kala ja 13% tuunid ning tuunitooted. Eksporditulust olulise osa andsid lisaks pelaagilisele kalale lõhilased ja tuunid.

Hinnamuutused EL turul sõltuvad suures osas pakkumisest ja saakidest.

Lõhe impordi hinnad Euroopa Liitu langesid 2015. aastal, nagu ka 2014. aasta teisel poolel, põhjuseks Venemaa impordikeelust tingitud ülepakkumine ja Norra krooni kursi langus euro suhtes. Värske lõhe import Norrast EL riikidesse suurenes 2015. aastal koguselt 10%, rahaliselt 7%. 2015. aasta lõpul pöördusid hinnad tõusule, mis kestis ka 2016. aasta I poolel. Hinnatõusu soodustas nõudluse suurenemine Põhja-Ameerikas ja Aasias (Jaapanis, Koreas), mis oli seotud raskustega Tšiili kalakasvatuses ja sealse toodangu vähenemisega. Kuigi lõhe ekspordihind Norrast pöördus juulist 2016 väikesele langusele, hakkas see septembri lõpust jälle tõusma (olles novembri algul aastases võrdluses üle 50% kõrgem) ning ka järgmiseks aastaks langust ei prognoosita.

Tursa arvukuse taastumise mõjul kasvasid tursa saagid 2009. aastast kuni 2014. aastani. 2015. aastal püügikvoodid vähenesid, mistõttu 2015. aastal tõusis imporditava tursa hind oluliselt ja impordikogused vähenesid veidi.

Makrelli (skumbria) saagid kasvasid Euroopas alates 2010. aastast, soodustades tarbimise suurenemist. 2014. aastal saadi rekordsaak (1329 tuhat tonni), kuid 2015. aasta püügikvoot vähenes varude hoidmiseks 15% ning 2015. aastal hakkas hinnatase pakkumise vähenedes tõusma.

Heigi hind tõusis EL imporditaval heigil 2015. aastal 8%, kuid impordikogus jäi ligilähedaselt eelmise aasta tasemele.

Mintai (alaska pollaki) impordi hind EL riikidesse tõusis 2015. aastal, peamiseks põhjuseks USA dollari tugevnemine euro suhtes.

Heeringa püügikogused on oluliselt vähenenud 2011. aastast alates ja 2014. aastal langes püük 12% 1410 tuh tonnile. Sellega kaasnenud hinnatõusu tõttu on külmutatud heeringa ja külmutatud heeringafilee import EL riikidesse koguselt vähenenud, sest kõrge hind on hakanud tarbimist piirama. Heeringa ekspordihindade tõus jätkus ka 2016. aastal. Heeringasaakide suurenemist lähiaastail ei loodeta.

Aasiast imporditava **pangasiuse** nõudlus Euroopas on langenud, eriti Vietnami kalale. Külmutatud pangasiuse filee impordihinnad tõusid 2015. aastal vaid 2–3% .

Tuunikala hinnad odavnesid maailmaturul alates 2014. aastast ja 2015. ning 2016. aastal oli hinnatase samuti madalseisus. Tuunikonservide nõudlust EL-s see aga märkimisväärselt ei suurendanud. Alanenud hind soodustas tuunide impordi edasiseks töötlemiseks kalatööstuses, eriti Hispaanias.

Külmaveekrevettide hind tõusis 2015. aastal, sest püük Loode-Atlandi piirkonnas suleti. Barentsi merel on krevetipüük kvoodivaba.

3.2. Kala ja kalatoodete väliskaubandus Eestis

Kala, vähilised, molluskid jt mereannid ning neist valmistatud tooted liigitatakse väliskaubanduses toodete klassifitseerimisel kombineeritud nomenklatuuri (KN) koodide 0301-0308 ja 1604 ning 1605 alla (täpsemalt tabelites 3.4-3.7). Eesti päritoluga toodeteks on Statistikaameti andmestikus loetud kala, vähilised jt, mis on Eesti kalurite poolt püütud või mida on Eestis töödeldud, sh näiteks külmutatud, ning Eesti ettevõtete poolt valmistatud tooted.

Järgnev ülevaade hõlmab alljärgnevaid KN tootegruppe:

KN 0301	Eluskala (sh dekoratiivkala)
KN 0302	Värske, jahutatud kala
KN 0303	Külmutatud kala
KN 0304	Kalafilee, kalaliha (k.a kalahakkliha) – värske, jahutatud või külmutatud
KN 0305	Kuivatatud, soolatud või suitsutatud kala (sh fileed), kalajahu inimtoiduks
KN 0306	Vähilised – elusad, värsked, kuivatatud, soolatud, suitsutatud, kuumtöödeldud või keedetud ning vähijahu inimtoiduks. Vähiliste hulka kuuluvad jõevähid, homaarid (merivähid), krabid, garneelid, krevetid, langustid.
KN 0307	Limused ehk molluskid – elusad, värsked, kuivatatud, soolatud, suitsutatud, kuumtöödeldud või mitte, ning jahu neist inimtoiduks. Siia kuuluvad austrid, kammkarbid, rannakarbid, teod, seepiad, kalmaarid, kaheksajalad
KN 0308	Muud veeselgrootud – elusad, värsked, kuivatatud, soolatud, suitsutatud vm ja jahu neist. Siia kuuluvad merisiilikud, meripurad, meduusid jm
KN 1604	Kalatooded ja -konservid; kaaviar ja kalamarjast valmistatud kaaviariasendajad
KN 1605	Tooted ja konservid vähkidest, limustest või muudest veeselgrootutest

Kala- ja kalatoodete eksport on koguselt vähenenud alates 2013. aastast ja eksporditulu alates 2014. aastast. Traditsioonilise sihtturu Venemaa sisseveopiirangud alates 2014. aasta augustist ja sellele järgnenud pakkumise ja konkurentsi kasv ning hinnalangus teistel Euroopa turgudel piiras samuti ekspordivõimalusi. Venemaa-poolsed piirangud mõjutasid eelkõige kilu ja räime väljavedu, mida veel 2015. aasta I poolaastal sai ekspordida Venemaale võrtsikalana. Eesti ekspordivõimalused Soome paranesid.

Ekspordivõimalusi mõjutavad Eesti kalurite püügivõimalused, mis on rahvusvaheliselt reguleeritud. Kilu ja räime püük pigem suurenes aastail 2013-2015, kokku 51,7 tuh tonnilt 2013. a 56,3 tuh tonnile 2015. a (24,0 tuh tonni kilu ja 32,3 tuh tonni räime). 2016. aasta kilu ja räime kvoot vähenes 2015. aastaga võrreldes kilul 5,3% (23 175 tonnile), räimel 0,6% (36 064 tonnile)⁶. Ekspordikoguseid on mõjutanud krevetipüügi vähenemine (2012. a 7,6 tuh tonni, 2013. a 6,7 tuh t, 2014. a 5,7 tuh t ja 2015. a 6,7 tuh t). Ahvena püük suurenes 2,36 tuh tonnile (2015. ja 2014. a.), kuid koha püük vähenes 2015. aastal enam kui kolmandiku 544 tonnile.

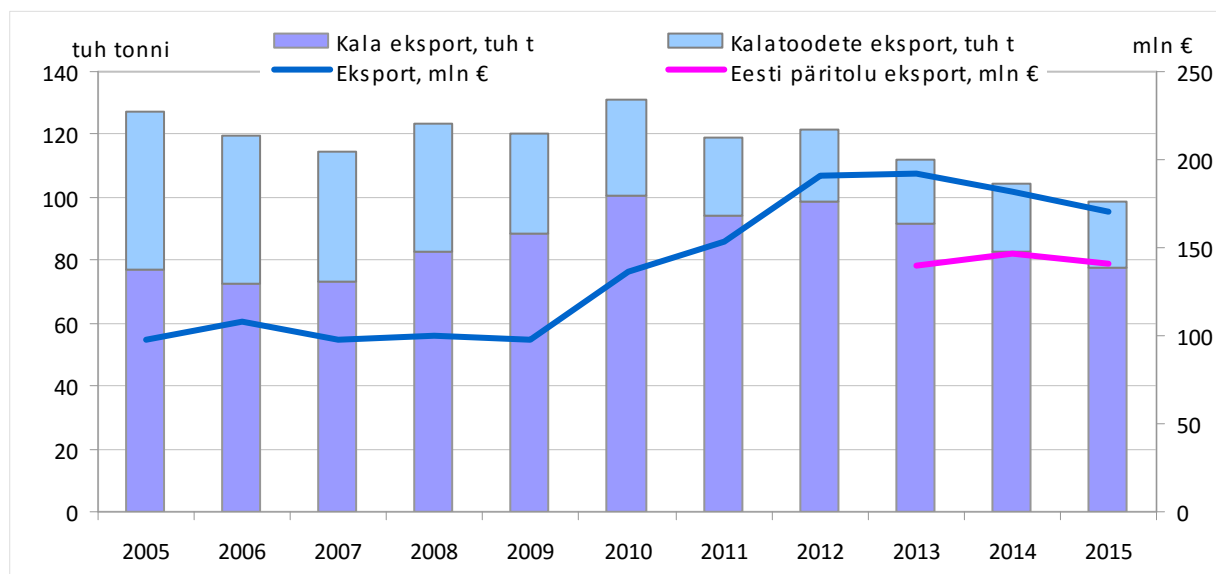
2015. aastal eksporditi kala- ja kalatooteid Eestist 98,5 tuhat tonni 170,6 mln euro eest (koos reeksportidiga), s.o 2014. aastaga võrreldes 6 tuhat tonni ja 11,5 mln eurot vähem (-6%; vt tabel 3.1 ja joonis 3.1). 76% eksporditud kala ja kalatoodete kogusest oli Eesti päritolu (kokku 79,0 tuhat tonni 140,5 mln euro eest, 83% kogu ekspordi maksumusest), eksport vähenes aastases võrdluses 6,4 tuhat tonni (-7,5%) ja 6,5 mln euro võrra (-4%).

Tabel 3.1. Kala ja kalatoodete eksport ja import 2013-2016 (mln €)

Näitaja	2013	2014	2015	2015 6 kuud	2016 6 kuud
Eksport	192,1	182,1	170,6	91,2	67,0
sh Eesti päritolu	139,8	147,0	140,5	74,8	54,5
Import	151,6	143,5	137,1	63,0	52,2

Allikas: Statistikaamet

Joonis 3.1. Kala ja kalatoodete eksport 2005-2015 (tuh tonni ja mln €)

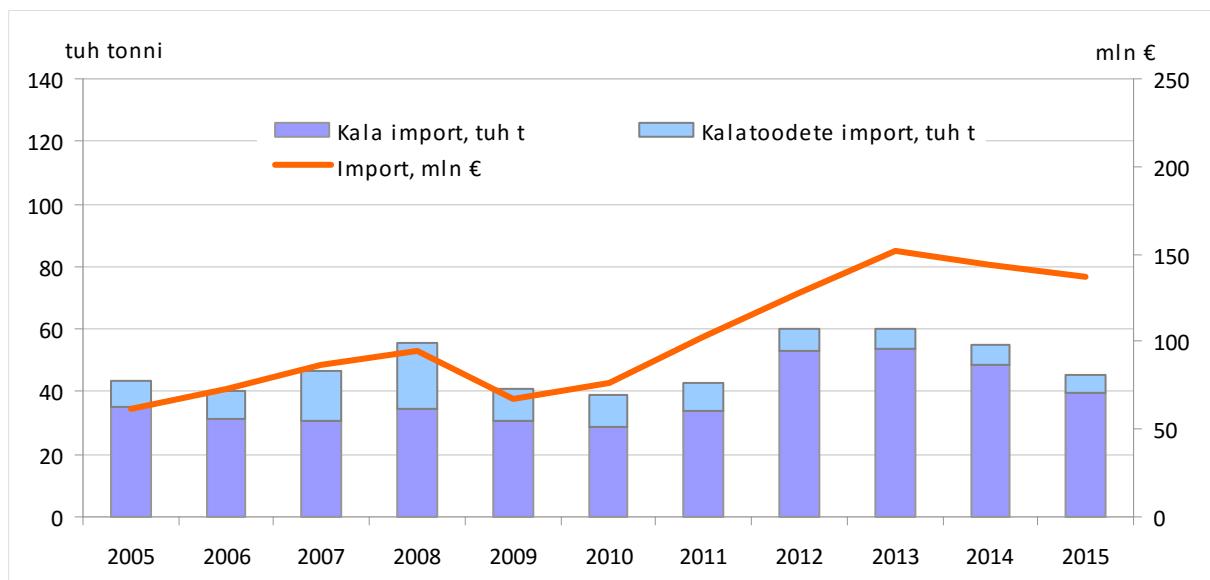

Allikas: Statistikaamet

⁶ 25% kvoodist võidakse kanda järgmisse aastasse üle.

Kala- ja kalatoodete import vähenes 2014. aastal Eesti toodete ekspordinõudluse languse tõttu samuti (nii koguselt kui väärtuselt). 2015. aastal imporditi kala- ja kalatooteid Eestisse 45,5 tuhat tonni 137,1 mln euro eest, import vähenes 9,5 tuhat tonni (-17%) ja 6,4 mln euro võrra (-4%; vt joonis 3.2). Osa imporditud kalast eksporditakse, osa jääb siseturule, osa kasutatakse kalatööstuses toodete valmistamiseks, mis omakorda suures osas eksporditakse.

Joonis 3.2. Kala ja kalatoodete import 2005-2015 (tuh tonni ja mln €)

Allikas: Statistikaamet

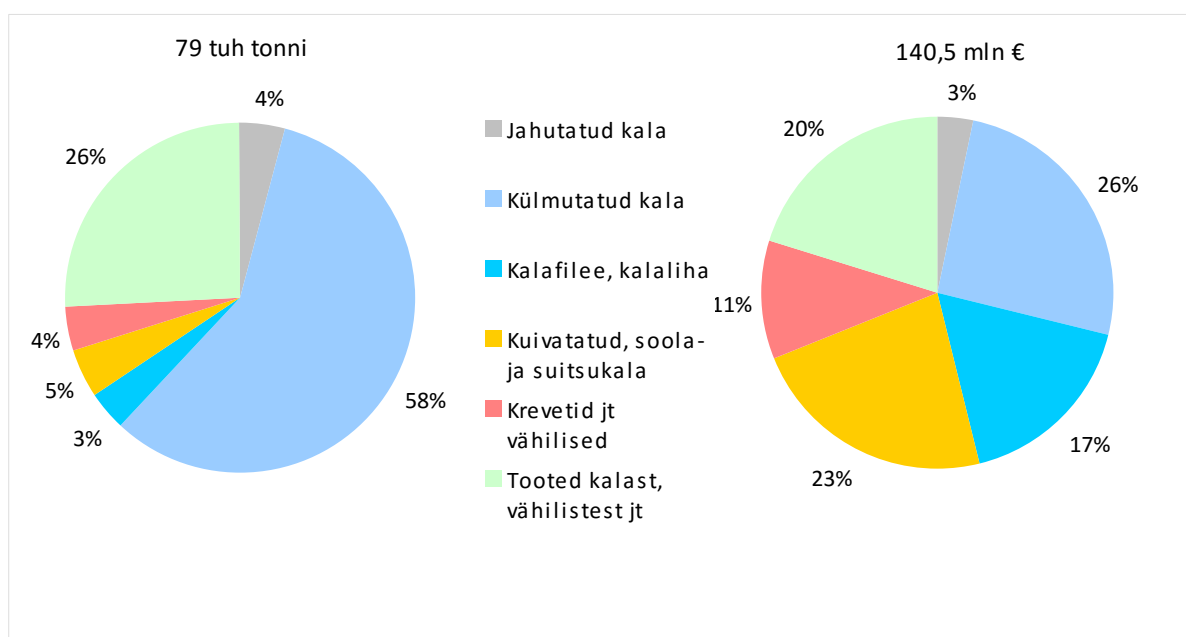
Kõige olulisem ekspordi sihtturg on olnud Soome, kuhu kala- ja kalatooteid müüdi 2015. aastal koos reekspordiga 29 mln euro väärtuses (Saksamaale 21 mln €, Rootsi 20 mln €, Ukrainasse 16 mln € eest). Kompenseerimaks Venemaa imporditõkendite mõju, kasvas jõudsalt eksport, sh ka reekspord Valgevenesse (+3,1 mln €), samuti Taani (+1,6 mln €), Leetu (+1,6 mln €), Ukrainasse (+1,5 mln €) ja Hiinasse (+1,8 mln €).

Eesti päritolu ekspordist moodustas koguselt suurema osa külmutatud kala (58%), 26% olid kalatooted (vürtsikilu, konservid jm tooted kalast ja vähilistest KN koodidega 1604 ja 1605), 5% soola- ja suitsukala, 4% värsket kala, 3% oli filee ja 4% vähilised (vt joonis 3.3). Eesti päritolu ekspordi väärtusest andis külmutatud kala 26%, soola- ja suitsukala 23%, konservid jt tooted 20%, filee 17%, vähilised 11% ja värsket kala 3% eksporditulust.

Eesti päritolu kala ja kalatoodete (KN 03, 1604 ja 1605 alusel) eksporditulust saadi ligi viiendik Soomest (27,3 mln €; vt tabelid 3.2 ja 3.3). Olulisemad ekspordipartnerid olid veel Saksamaa, Rootsi, Prantsusmaa, Ukraina, Läti, Island, Šveits, Taani, Hiina, Holland ja Venemaa.

Eesti päritolu kala ja kalatoodete eksport Venemaale vähenes 2015. aastal 8,4 mln € võrra eelmise aastaga võrreldes (vt tabelid 3.2 ja 3.3), kuid vähenes eksport ka teistele turgudele, nagu Saksamaale (-5,5 mln €), Leedu (-1,5 mln €), Soome (-1,1 mln €) jt. Kõige enam suurenes eksport Rootsi (+2,3 mln €), Valgevenesse ja Hiinasse (mõlemasse +1,8 mln €), Taani (+1,6 mln €), Lätti (+1,4 mln €), Islandile (+1,4 mln €), Ukrainasse (+1,3 mln €), Šveitsi (+1,2 mln €). Norrast ja teistest Euroopa riikidest varem Venemaale müüdud kala tekitas Euroopas ülepakkumise, mistõttu vähenes ka nõudlus Eesti kalale ja kalatoodetele paljudes Euroopa Liidu riikides.

Joonis 3.3. Eesti päritolu kala ja kalatoodete ekspordi struktuur 2015 (%)

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 3.2. Eesti päritolu kala ja vähiliste (KN03) eksport riigiti 2013-2016 (mln €)

Riigid	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				mln €	%			mln €	%
Soome	17,1	21,6	19,5	-2,0	-10	8,7	10,6	1,9	22
Saksamaa	21,0	24,9	19,4	-5,5	-22	13,2	4,1	-9,5	-69
Venemaa	13,0	8,9	0,0	-8,9	-100	0,0	0,0	0,0	-100
Prantsusmaa	4,8	12,3	12,4	0,1	1	5,2	1,5	-3,7	-71
Rootsi	4,0	9,2	11,5	2,3	24	5,6	5,2	0,4	-7
Ukraina	8,3	7,7	9,7	2,0	27	6,0	4,1	-1,9	-31
Läti	10,9	7,3	8,9	1,5	21	3,5	2,6	-0,9	-25
Island	6,9	6,5	7,8	1,3	21	3,6	1,5	-2,1	-59
Šveits	3,4	3,6	4,8	1,1	33	2,3	3,9	1,6	71
Hiina	2,0	2,7	4,5	1,8	66	2,4	1,7	-0,7	-28
Taani	6,8	2,9	4,5	1,6	57	2,8	3,1	0,3	10
Holland	2,0	3,8	3,5	-0,3	-9	2,0	0,4	-1,6	-81
Valgevene	3,8	0,6	2,3	1,7	283	1,0	0,1	-1,0	-92
Teised EL riigid	6,8	8,6	6,5	-2,0	-24	3,2	2,4	-0,8	-25
Teised riigid	7,2	3,8	4,9	1,1	30	2,4	3,6	1,1	-53
KOKKU	118,1	124,4	120,2	-4,3	-3	61,9	44,8	-17,1	-28

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Koguselt eksporditi kõige enam Eesti päritolu kala ja kalatooted 2015. aastal Ukrainasse (33,4 tuhat tonni ehk 43%), järgnesid Venemaa (5,5 tuhat tonni), Soome (5,4 tuhat tonni), Valgevene (5,1 tuhat tonni), Taani (2,9 tuhat t), Läti (2,8 tuhat t), Rootsi ja Island.

Tabel 3.3. Eesti päritolu toodete (KN1604 ja 1605) eksport riigiti 2013-2016 (mln €)

Riigid	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				mln €	%			mln €	%
Soome	4,9	6,7	7,8	1,0	16	4,0	4,2	0,2	5
Venemaa	1,4	2,7	3,2	0,6	20	3,2	0,0	-3,2	-100
Ukraina	3,5	3,7	3,0	-0,7	-19	1,5	1,6	0,1	4
Rootsi	2,1	2,9	2,8	-0,1	-2	1,5	2,1	0,6	41
Norra	2,2	2,0	1,8	-0,2	-9	0,9	1,4	0,6	68
Leedu	2,1	1,9	1,9	0,0	1	1,0	1,3	0,3	24
Tšehhi	0,7	0,6	0,7	0,0	1	0,3	0,3	0,0	8
Poola	0,9	1,0	0,6	-0,3	-35	0,3	0,3	0,0	0
Holland	0,8	0,5	0,5	0,0	1	0,3	0,0	-0,3	-98
Läti	0,8	0,5	0,4	-0,1	-19	0,2	0,2	0,0	-20
Teised riigid	5,8	5,8	5,2	-0,6	-10	2,9	2,6	-0,3	-10
KOKKU	25,0	28,4	28,6	0,2	1	16,0	13,9	-2,1	-13

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Veel 2014. aastal eksporditi kõige rohkem Eesti päritolu kala ja kalatooteid Venemaale (30% e 25,7 tuhat tonni, millest suurem osa e 85% oli külmutatud kala ja 15% kalatooted, sh vürtsikala), kuid 2015. aastal vähenes väljavedu 20 tuhat tonni võrra ja Venemaale müüdi üksnes I poolaastal kalatooteid (vürtsikala). Ukrainasse eksporditi 2014. aastal peaaegu sama palju kala (25,3 tuhat t) kui Venemaale, 2015. aastal suurenes väljavedu sinna kõige enam (8 tuhat tonni võrra 34 tuhat tonnile), oluliselt kasvas ka eksport Valgevenesse (+3,9 tuhat tonni) ja Taani (+2,4 tuhat tonni). Taani müüdüd kalast oli 56% külmutatud ja 31% värske kala. Valgevenesse müüdi külmutatud kala (99%). Soome, Rootsi, samuti Kasahstani müüdüd kalakauba kogused suurenesid vähemal määral.

2016. aasta I poolaastal vähenes Eesti päritolu kala (sh Eestis töödeldud importkala) eksport (vt tabelid 3.4 ja 3.5) enamikku partnerriikidesse, aastases võrdluses (4-kohaliste KN koodide alusel) 20,3 mln € võrra (54,5 mln eurole) ehk 27%. Samal ajal vähenes ka nii koguseline kui väärtuseline import (vt tabelid 3.6 ja 3.7).

Kala ja vähiliste osas (KN 03 grupid) vähenes eksporditulu ligi kolmandiku (-31% ehk 18 mln €), mille peamiseks põhjuseks oli külmutatud kala (peamiselt lõhe) väljaveo vähenemine (koguseliselt -10%, rahaliselt -66%, vt tabel 3.4). Värske kala ekspordikogused seevastu kasvasid räime ja kilu arvel 167%, sest suurenes müük Rootsi, Soome ja Taani, kuid tulu värske kala ekspordist vähenes ikkagi 29%. Vähenes ka soola- ja suitsukala eksport (koguselt 23% ja rahaliselt 9%), suurenesid aga kalafilee ja kalaliha eksport (koguselt 18%, rahaliselt 13%), vähiliste eksport (koguselt 14%, rahaliselt 2%), samuti eluskala eksport (koguselt 11%, rahaliselt 36%).

Toodete osas (KN 1604 ja 1605) vähenesid ekspordikogused 2016. aasta I poolaastal nii kalatoodete grupis (-38%) vürtsikala arvel kui ka toodete osas vähilistest jt (-6%), kuid viimaste müügist saadi tulu mullusest rohkem (56%). Eksporditulu kasvas müügist Rootsi, Norrasse ja Leetu.

Tabel 3.4. Eesti päritolu kala ja kalatoodete eksport tootegruppide lõikes 2013-2016 (mln €)

Tootegrupp	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				mln €	%			mln €	%
Eluskala	0,5	0,4	0,3	0,0	7	0,1	0,1	0,0	36
Värske, jahutatud kala	1,9	2,8	4,5	1,7	60	3,6	2,6	-1,1	-29
Külmutatud kala	51,3	57,2	36,1	-21,1	-37	27,0	9,2	-17,8	-66
Kalafileed ja muu kalaliha	18,5	25,2	24,1	-1,1	-4	11,3	12,7	1,5	13
Kuivatatud, soolatud, suitsukala	21,4	21,5	31,8	10,3	48	11,0	10,0	-1,0	-9
Vähilised	21,2	11,6	15,2	3,6	31	5,8	5,9	0,1	2
Limused jt veeselgrootud	0,03	0,06	0,01	-0,1	-84	0,01	0,01	0,0	76
Kala kokku (KN 03)	114,8	118,7	112,0	-6,7	-6	58,8	40,5	-18,2	-31
Tooted ja konservid kalast	20,5	23,3	23,7	0,4	2	13,6	10,1	-3,5	-26
Tooted vähilistest jt	4,5	5,1	4,8	-0,3	-5	2,5	3,8	1,4	56
Kalatooted kokku (KN 1604, KN 1605)	25,0	28,4	28,6	0,2	1	16,0	13,9	-2,1	-13
Kala ja kalatooted kokku (KN 03, KN 1604 ja 1605)	139,8	147,0	140,5	-6,5	-4	74,8	54,5	-20,3	-27

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 3.5. Eesti päritolu kala ja kalatoodete eksport tootegruppide lõikes 2013-2016 (tonnides)

Tootegrupp	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				tonni	%			tonni	%
Eluskala	87	64	41	-23	-36	10	11	1	11
Värske, jahutatud kala	1 912	1 604	3 408	1 804	113	1 946	5 192	3 247	167
Külmutatud kala	64 409	53 500	45 449	-7 850	-15	26 498	23 776	-2 722	-10
Kalafileed ja muu kalaliha	2 378	3 597	2 682	-915	-25	1 209	1 432	223	18
Kuivatatud, soolatud, suitsukala	2 657	2 664	3 723	1 059	40	1 468	1 127	-342	-23
Vähilised	5 848	3 556	3 264	-292	-8	1 226	1 392	167	14
Limused jm veeselgrootud	11	31	1	-30	-96	1	2	2	265
Kala kokku (KN 03)	77 302	64 951	58 727	-6224	-10	32 347	32 922	575	2
Tooted ja konservid kalast	17 820	19 643	19 649	6	0,0	12 719	7 896	-4 823	-38
Tooted vähilistest jt	619	854	658	-196	-23	361	338	-23	-6
Kalatooted kokku (KN 1604, KN 1605)	18 439	20 497	20 307	-190	-1	13 080	8 234	-4 846	-37
Kala ja kalatooted kokku (KN 03, KN 1604 ja 1605)	95 741	85 448	79 034	-6 414	-8	45 427	41 155	-4 271	-9

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 3.6. Kala ja kalatoodete import tootegruppide lõikes 2013-2016 (mln €)

Tootegrupp	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				mln €	%			mln €	%
Eluskala	0,4	0,12	0,06	-0,1	-50	0,04	0,02	0,0	-49
Värske, jahutatud kala	54,1	66,0	68,1	2,2	3	29,7	18,9	-1,7	-36
Külmutatud kala	18,7	21,1	13,8	-7,2	-34	7,5	7,9	0,4	6
Kalafileed ja muu kalaliha	32,9	20,0	21,2	1,2	6	10,1	9,1	-1,0	-10
Kuivatatud, soolatud, suitsukala	15,3	7,5	5,5	-2,0	-27	2,9	2,5	-0,3	-12
Vähilised	9,7	9,6	9,0	-0,6	-7	3,8	3,7	-0,2	-5
Limused jt veeslgrootud	1,2	0,8	0,9	0,2	26	0,4	0,5	0,1	18
Kala kokku (KN 03)	132,2	125,1	118,7	-6,4	-5	54,5	42,6	-11,9	-22
Tooted ja konservid kalast	0,3	0,4	0,4	0,0	6	0,2	0,2	0,0	-7
Tooted vähilistest jt	19,1	18,0	18,1	0,0	0	8,3	9,4	1,0	13
Kalatooted kokku (KN 1604, KN 1605)	19,4	18,4	18,4	0,1	0	8,5	9,6	1,0	12
Kala, kalatooted kokku (KN 03, KN 1604 ja 1605)	151,6	143,5	137,1	-6,4	-4	63,0	52,2	-10,8	-17

Märkus: Import päritolu riigi järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Tabel 3.7. Kala ja kalatoodete import tootegruppide lõikes 2013-2016 (tonnides)

Tootegrupp	2013	2014	2015	Muutus		2015 6 kuud	2016 6 kuud	Muutus (6 kuud)	
				2015/2014				2016/2015	
				tonni	%			tonni	%
Eluskala	68	21	4	-17	-80	2,3	0,5	-2	-79
Värske, jahutatud kala	21 767	20 310	19 252	-1 058	-5	9 505	5 463	-4 042	-43
Külmutatud kala	15 815	16 056	8 894	-7 162	-45	4 600	5 726	1 126	25
Kalafileed ja muu kalaliha	11 108	8 705	8 639	-66	-1	3 978	3 776	-202	-5
Kuivatatud, soolatud, suitsukala	1 670	964	771	-193	-20	377	360	-17	-5
Vähilised	2 505	2 405	1 561	-844	-35	678	601	-77	-11
Limused jm veeslgrootud	471	268	260	-8	-3	138	120	-18	-13
Kala kokku (KN 03)	53 404	48 728	39 380	-9 348	-19	19 279	16 046	-3 233	-17
Tooted ja konservid kalast	6 023	5 546	5 521	-25	-1	2 594	2 709	115	4
Tooted vähilistest jt	501	757	634	-123	-16	306	246	-60	-20
Kalatooted kokku (KN 1604, KN 1605)	6 524	6 303	6 155	-148	-2	2 900	2 955	55	2
Kala, kalatooted kokku (KN 03, KN 1604 ja 1605)	59 928	55 031	45 535	-9 496	-17	22 178	19 001	-3 177	-14

Märkus: Import päritolu riigi järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Kõige rohkem eksporditulu (26%) saadigi I poolaastal toodete ekspordist (KN 16 grupid), järgnesid kalafilee (23%), soola- ja suitsukala (18%), külmutatud kala (17%), vähilised (11%) ja jahutatud kala (5%).

Kala ja vähiliste (KN 03 grupid) sihtturgudest vähenes suuresti eksport Saksamaale, Prantsusmaale, Islandile, Ukrainasse, Hollandisse, Lätti, kasvas aga müük Soome, Šveitsi ja Norrassa (vt tabel 3.2). Lääne-Euroopa suunalise ekspordi vähenemine tuli peamiselt külmutatud lõhilaste turu jahenemisest lõhe hinna tõusu tõttu, vähenes ka soola- ja suitsulõhe eksport.

Eksport Saksamaale, mis juba 2015. aastal oluliselt vähenes peamiselt lõhede ekspordi arvel, vähenes ka 2016. aasta I poolel. Kui 2014. aastal moodustas just külmutatud kala suurema osa (76%) Saksamaale eksporditud Eesti päritolu kala ekspordi väärtusest ja 19% soola- ja suitsukala (peamiselt lõhilased), siis 2015. a vähenes külmutatud kala eksport ligi poole võrra, kuid suitsu- ja soolakala eksport kasvas 24%. Tingituna lõhe hinnatõusust Euroopas 2016. aasta I poolel külmutatud lõhede eksport Saksamaale peaaegu lakkas, suitsu- ja soolakala eksport vähenes ligi poole võrra, kalafilee eksport vähenes üle kolmandiku. Samad tendentsid avaldusid ekspordis Prantsusmaale, kuhu 2015. aastal vähenes külmutatud kala eksport rahaliselt 56%, soola- ja suitsukala ning filee eksport aga suurenesid. 2015. aastal saadi 57% eksporditulust Prantsusmaalt lõhilastest ja 34% mageveekalast. 2016. aasta I poolaastal oli külmutatud kala eksport nullilähedane, filee eksport vähenenud 38%, suitsu- ja soolakala eksport aga kasvas (soola- ja suitsulõhe filee).

Eksport Ukrainasse suurenes 2015. aastal peamiselt külmutatud räime ja kilu väljaveo arvel, kuid 2016. a I poolaastal osteti seda vähem (rahaliselt -30%). Vähenes ka suitsu- ja soolakala eksport Ukrainasse. Kalatoodete osas, millest suurem osa olid kilutooted, säilis positiivne trend – eksport kasvas koguselt 6%, rahaliselt 4%.

Ekspordis Soome suurenes 2016. a I poolaastal värske kala, külmutatud kala ja filee väljavedu, vähenes aga soola- ja suitsukala ning kalatoodete (KN 1604) väljavedu.

Toodete eksport (KN 1604, 1605) suurenes 2016. aasta I poolel (rahalisel väärtuses) eelkõige Norrassa, Rootsi ja Leetu, vähem Soome (vt tabel 3.3).

3.3. Kala ja kalatoodete väliskaubandus Eestis tootegruppide lõikes

Järgnevalt on vaatluse alla võetud Eesti päritolu kala ja mereandide ning neist valmistatud toodete eksport ja import 2015. aastal ja 2016. aasta I poolaastal tootegruppide lõikes⁷.

Eluskala (KN 0301) eksporditi 2015. aastal üksnes Hollandisse: 40,6 tonni 328,1 tuh euro eest (angerjat). 2014. aastal eksporditi eluskala lisaks Hollandile (30 tonni) ka Venemaale (30 t), Lätti (3 t) ja Poolasse (0,7 t), s.o kokku 63,6 tonni (lisaks angerjale tuura jt). Eluskala eksport vähenes 2015. aastal rahaliselt 7%, kuid 2016. aasta I poolaastal kasvas jälle 36% aastases võrdluses.

⁷ Allikad: Statistikaamet ja Eurostat

Eluskala imporditi 2015. aastal 4,1 tonni 61,7 tuh € eest, mis oli koguselt 80% vähem ja väärtuselt 50% vähem kui aasta varem. Eluskala imporditi Tšehhist, Rootsist, USA-st, Singapurist ja Jaapanist. Sisse toodi dekoratiivkalu, lõhilasi jt kalu. Impordi vähenemine 2016. aasta I poolaastal jätkus.

Eesti päritolu **värsket kala** (KN 0302) müük välisriikidele suurenes 2015. aastal üle kahe korra 3,4 tuh tonnile (2014. a 1,6 tuh t) ja sama tendents jätkus ka 2016. aasta I poolaastal, kui eksporditi juba 5,2 tuh tonni värsket kala (vt tabel 3.8 ja joonis 3.4). Suurema osa eksporditud värsketest kalast moodustas 2015. aastal kilu (2,4 tuh tonni), mida kalurid müüsid kalajahu valmistamiseks otse Rootsi, Taani ja Soome, lisaks müüdi Hiinale süvalesta 0,5 tuh tonni. Mageveekala ja forelli eksporditi väiksemas koguses. Poolasse müüdi peamiselt mageveekala ja Prantsusmaale meriahvenat jm. Ekspordist Taani moodustas rahaliselt suurema osa süvalesta müük.

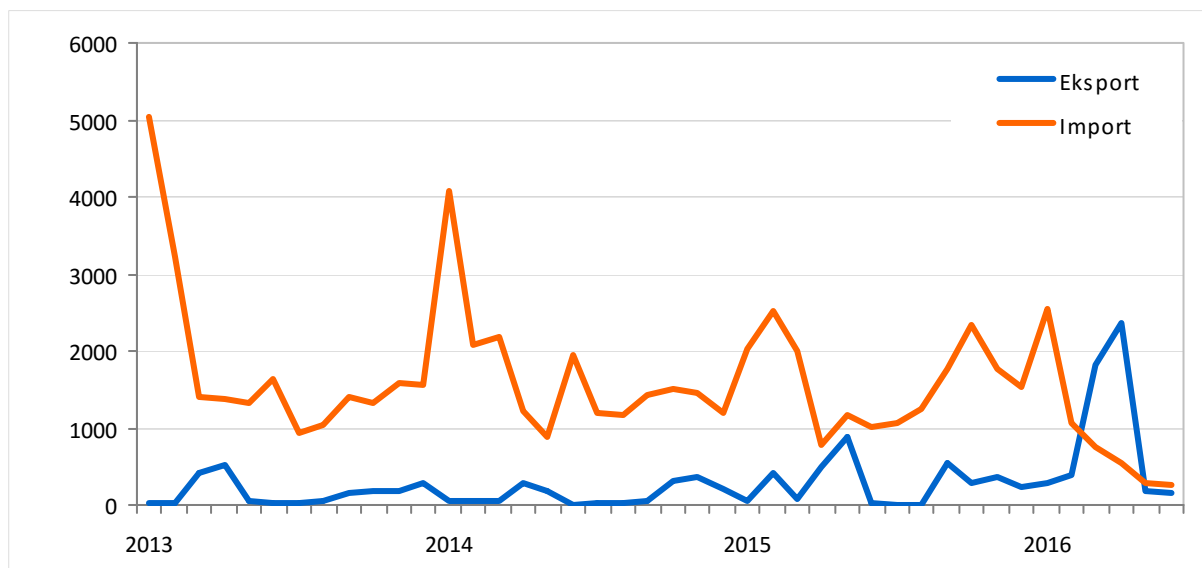
Tabel 3.8. Värsket, jahutatud kala (KN 0302) eksport ja import riigiti 2015

Riik	Eksporditud tonni	Osakaal %	Riik	Eksporditud mln €	Osakaal %	Riik	Importitud tonni
Rootsi	1 070	31	Hiina	1,8	41	Norra	11 227
Taani	919	27	Taani	1,3	29	Soome	3 878
Soome	575	17	Poola	0,3	6	Leedu	1 865
Läti	402	12	Rootsi	0,2	5	Rootsi	843
Hiina	299	9	Prantsusmaa	0,2	5	Taani	607
Teised	144	4	Teised	0,6	14	Teised	831
KOKKU	3 408	100	KOKKU	4,5	100	KOKKU	19 252

Märkus: Eesti päritolu eksport, import päritolumaajärgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Joonis 3.4. Eesti päritolu värsket, jahutatud kala eksport ja import 2013-2016 (KN 0302, tonnides)

Allikas: Statistikaamet

2016. aasta I poolaastal oli eksporditud värsket kala müügist 29% väiksem kui 2015. a I poolaastal, vaatamata suuremale kogusele. Värsket kilu müüdi Soome ja Rootsi, vähem Taani, süvalesta Hiinasse.

Värske kala import on olnud ekspordist märksa suurem, kuid kahel viimasel aastal kogused vähenesid (2014. a -7% ja 2015. a -5% 19,3 tuh tonnile), sest osa importkalast läks toodete valmistamiseks ning nõudlus Eesti toodetele välisturgudel 2014.-2015. aastal langes. 2016. aasta I poolaastal vähenes värske kala import järsult (koguselt -43%, rahaliselt -29%) lõhe kiire hinnatõusu tõttu välisturul.

Eesti kalurite püütud kilu-räime müük välisturule töötlemata kujul, mis suurenes 2015. aastal 3 tuh tonnile, peegeldab Eesti ekspordile ebasoodsat suunda toorme väljaveole. Väike pelaagiline kala, sh kilu ja räim leiab mujalgi maailmas kasutust kalajahu valmistamiseks, mida kasutatakse kasvanduskala söötade koosseisus. Eestile tähendab see siiski ilma lisandväärtuseta ressursi müüki välisturule. Tõenäoliselt oleks võimalik kalajahu ka Eestis toota, kuid see nõuaks lisainvesteeringuid. Madala lisandväärtusega on ka külmutatud kilu ja räime väljavedu, millele on samuti toidukalana raske leida uusi eksporditurge.

Samaaegselt värske kilu ekspordiga (2,4 tuh tonni 2015. a) imporditi Eestisse 4,1 tuhat tonni värsket kilu (aastail 2012-2014 keskmiselt 4,7 tuhat tonni aastas), mida kasutati valdavalt kalatööstuses.

Eesti päritolu **külmutatud kala** ekspordi vähenemine 2015. aastal jätkus, see vähenes 15% 45,4 tuh tonnile ja väärtuselt 37% 36,1 mln eurole. Külmutatud kala eksporditi 7,8 tuh tonni vähem kui 2014. aastal, sh Venemaale 21,7 tuh tonni vähem, kuid vähenes ka eksport Saksamaale ja Prantsusmaale (vt tabel 3.9 ja joonis 3.5). Maksumuselt väheneski kõige enam eksport Saksamaale (-8,6 mln €), Venemaale (-8,4 mln €) ja Prantsusmaale (-5,7 mln €). Kui Venemaale müüdi varem eelkõige külmutatud kilu ja räime, siis Saksamaale ja Prantsusmaale peamiselt külmutatud lõhet ja forelli nagu ka Hollandisse ja Hispaaniasse. Läti eksporditi nii kilu, räime kui ka lõhet. Kõige enam kasvas eksport Ukrainasse (+9,8 tuh t), Valgevenes (3,8 tuh t), Taani (+1,6 tuh t) ja Kasahstani (+0,9 tuh t). 2016. aasta I poolaastal külmutatud kala ekspordi vähenemine jätkus (koguselt -10% ja maksumuselt -66%). Eksporditulu langus tuli külmutatud lõhe ekspordi vähenemisest.

Tabel 3.9. Külmutatud kala (KN 0303) eksport ja import riigiti 2015

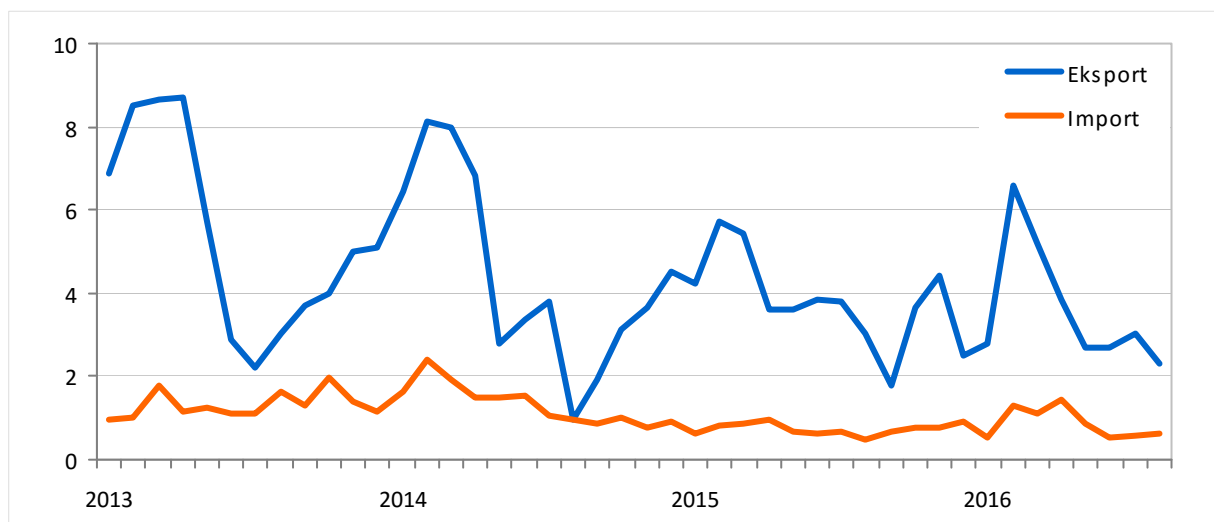
Riik	Ekspordit tonni	Osakaal %	Riik	Ekspordit mln €	Osakaal %	Riik	Import tonni
Ukraina	27 750	61	Saksamaa	9,9	27	Norra	2 083
Valgevene	5 066	11	Ukraina	9,5	26	Rootsi	1 870
Kasahstan	1 859	4	Prantsusmaa	4,4	12	Soome	984
Taani	1 633	4	Läti	2,1	6	Saksamaa	702
Läti	1 604	4	Valgevene	2,1	6	Suurbritannia	470
Teised	7 738	16	Teised	8,1	23	Teised	2 785
KOKKU	45 650	100	KOKKU	36,1	100	KOKKU	8 894

Märkus: Eesti päritolu eksport, import päritolumaa järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Külmutatud kala impordi vähenemine 2015. aastal samuti jätkus, see vähenes 8,9 tuh tonnile ehk 45%. Import vähenes peaaegu kõigist partnerriikidest, suurenes aga Indoneesiast, Tšiilist, Islandilt. 2016. aasta I poolaastal kasvas import jälle koguselt 25% (peamiselt forelli arvel) ja väärtuselt 6% eelmise aasta sama ajaga võrreldes.

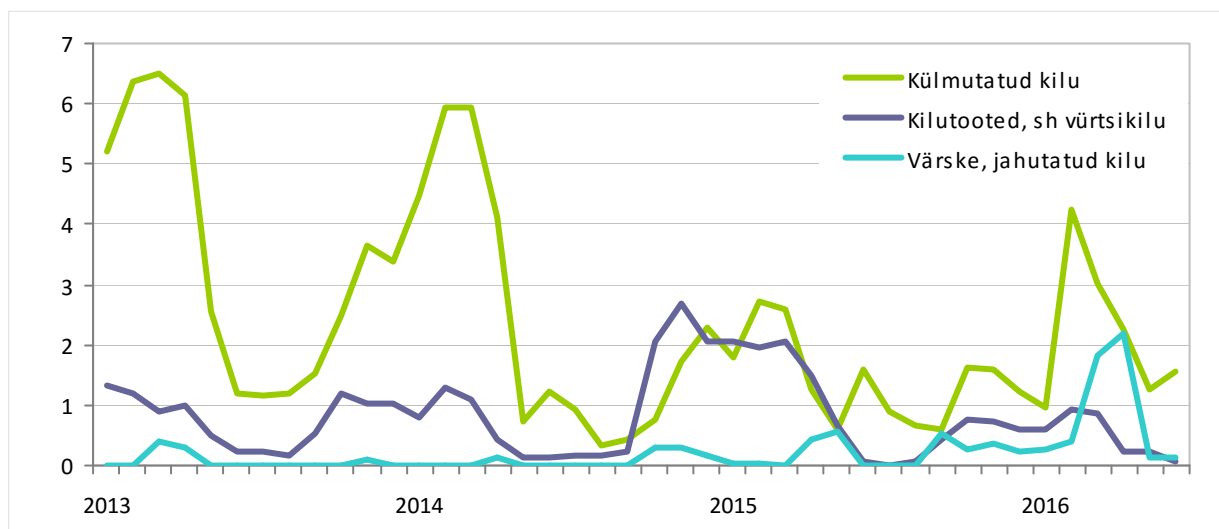
Joonis 3.5. Eesti päritolu külmutatud kala eksport ja import 2013-2016 (KN 0303, tuh tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Eesti traditsioonilise väljaveoartikli, külmutatud kilu ekspordi vähenemist tasakaalustas 2015. aastal vürtsikilu eksport ja 2016. aastal värske, jahutatud kilu eksport (vt joonis 3.6). 2016. a I poolaastal viidi kilu külmutatult jälle 26% rohkem välja kui aasta varem ja eksporditulu kasvas 29%. Jahutatult eksporditi kilu 4,9 tuh tonni, s.o ligi viis korda aastatagusest rohkem. Külmutatud räime (ja heeringa) eksport vähenes koguselt 2%, rahaliselt 4% (vt joonis 3.7). Külmutatud kilu müüdi 2015. aastal välisurule keskmise hinnaga 0,37 €/kg ja jahutatud, värsket kilu keskmise hinnaga 0,25 €/kg.

Joonis 3.6. Kilu ja kilutoodete eksport 2013-2016 (tuh tonnides)

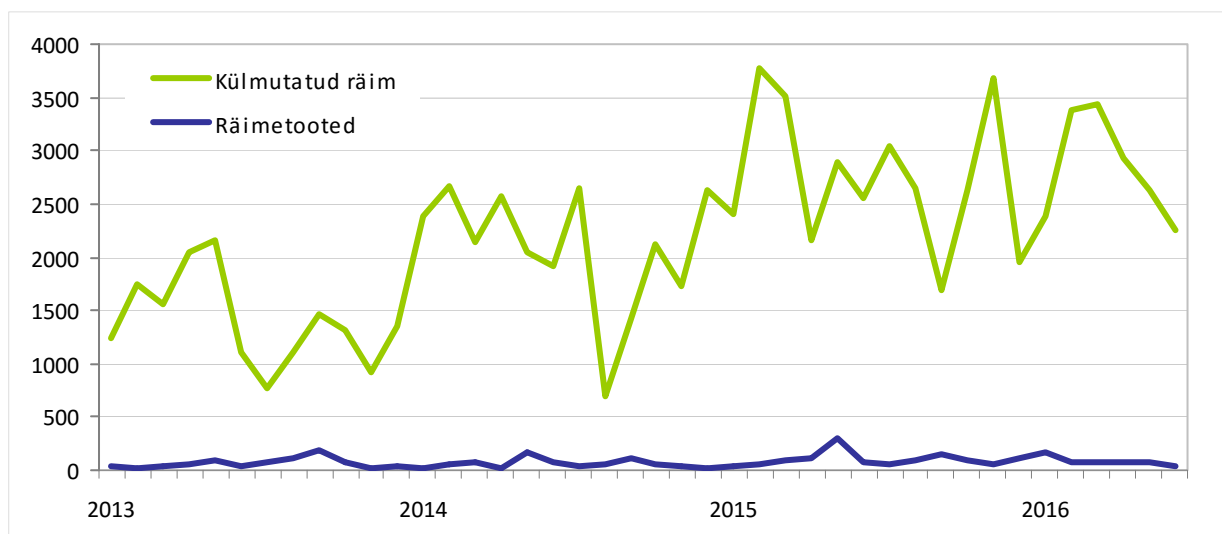

Märkus: KN koodid 03024390, 03035390 ja 16041390.

Allikas: Eurostat

Külmutatud kilu ja räime eksport on võrdlemisi väikese lisandväärtusega. Samas on Eesti ettevõtetel suurema lisandväärtusega toodete osas raske isegi koduturul importtoodetega konkureerida – näiteks kilutooteid imporditi 2015. aastal Eestisse 490 tonni, 2014. aastal 460 tonni.

Joonis 3.7. Külmutatud räime ja räimetoodete eksport 2013-2016 (tonnides)

Märkus: KN koodid 03035100, 16041291 ja 16041299 (sh ka heeringas).

Allikas: Eurostat

Eesti päritolu **kalafilee ja kalaliha** (KN 0304) eksport 2015. aastal vähenes, seda eksporditi 2,7 tuh tonni 24,1 mln € eest, s.o koguselt 25% ja väärtuselt 4% vähem kui 2014. aastal, mil kalafilee eksport suurenes poole võrra 3,6 tuh tonnile (vt tabel 3.10). Nõudlus Eesti kalafileele vähenes nii Soomes, Rootsis, Taanis kui ka Saksamaal ja Hollandis, kuid rohkem kui 2014. aastal müüdi seda Šveitsi ja eriti Prantsusmaale, kuhu eksporditi nii lõhe- kui mageveekalade fileed. Šveitsi müüakse mageveekalade fileed, Soome ja Rootsi lõhe- ja forellifileed (peamiselt külmutatult) ja mageveekalade fileed.

Tabel 3.10. Kalafilee ja kalaliha (KN 0304) eksport ja import riigiti 2015

Riik	Ekspordit tonni	Osakaal %	Riik	Ekspordit mln €	Osakaal %	Riik	Import tonni
Soome	805	30	Soome	6,9	29	Venemaa	1 892
Rootsi	551	21	Šveits	5,8	24	Norra	1 208
Šveits	488	18	Rootsi	5,0	21	Ameerika Ühendriigid	988
Prantsusmaa	268	10	Prantsusmaa	2,5	10	Suurbritannia	934
Läti	193	7	Taani	1,3	5	Holland	434
Teised	378	14	Teised	2,6	11	Teised	3 183
KOKKU	2 683	100	KOKKU	24,1	100	KOKKU	8 639

Märkus: Eesti päritolu eksport, import päritolumaa järgi.

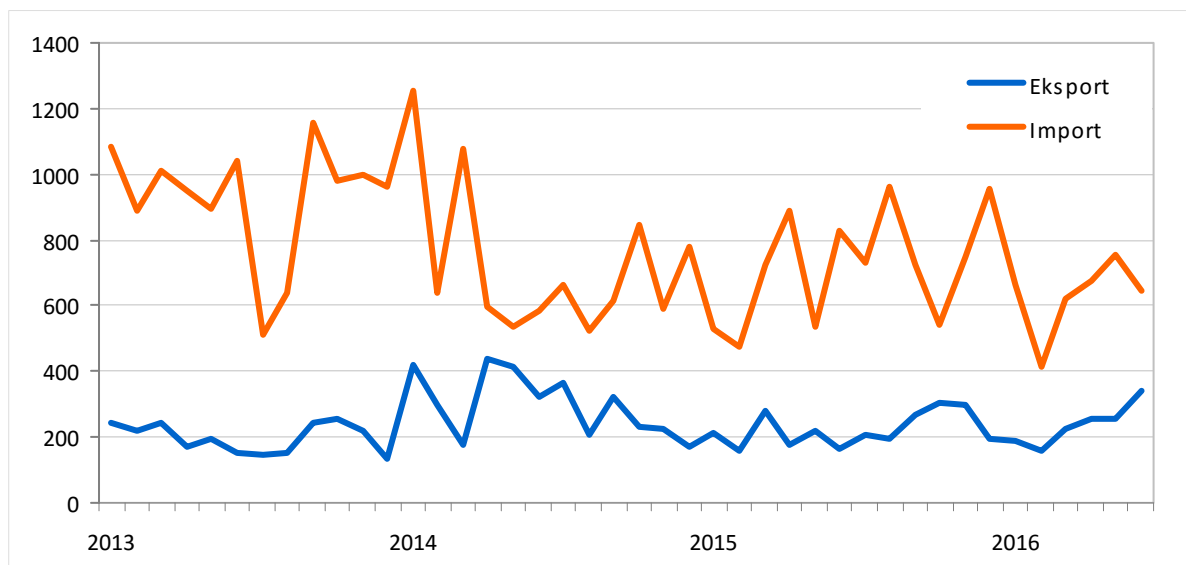
Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2016. aasta I poolaastal eksporditi Eesti päritolu või Eestis töödeldud kalafileed jälle koguselt 18% rohkem ja eksporditulu saadi 13% rohkem kui 2015. aasta I poolaastal (vt joonis 3.8).

Kalafileed ja kalaliha imporditi 2015. aastal 8,6 tuh tonni, s.o 1% vähem kui aasta varem, impordi maksumus aga suurenes 6%. Import ületab koguselt ekspordit kolmekordselt, märkimisväärset osa sellest kasutab kalatööstus ja osa läheb reekspordiks. Venemaa päritolu mageveekala kasutavad kalatööstused lisaks kohalikule mageveekalale. Norrast imporditakse peamiselt heeringafileed, vähem lõhefileed, USA-st külmutatud mintailiha ja -fileed, Suurbritanniast tursafileed, Hollandist erinevate kalade fileed

(lestad, tuunid, tursk jt). 2016. aasta 6 kuuga imporditi kalafileeid mullusest 5% väiksemas koguses, aga 10% väiksemas maksumuses.

Joonis 3.8. Eesti päritolu kalafilee eksport ja import 2013-2016 (KN 0304, tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Suitsu- ja soolakala, kuivatatud kala ja kalajahu (inimtoiduks) (KN 0305) ekspordi kasv 2015. aastal jätkus – eksport suurenes 3,7 tuh tonnile ehk 40% 2014. aastaga võrreldes, kasvades rahalises väärtuses ligi poole võrra 31,8 mln eurole (vt tabel 3.11 ja joonis 3.9). Soome müüdi suitsuforelli (sh fileed), Saksamaale, Prantsusmaale ja Rootsi suitsu- ja soolalõhet (sh fileed), Ukrainasse eksporditi soolaräime (ja heeringat), Läti soolalõhet (fileed), suitsulõhet jm.

Tabel 3.11. Soola- ja suitsukala (KN 0305) eksport ja import riigiti 2015

Riik	Eksport tonni	Osakaal %	Riik	Eksport mln €	Osakaal %	Riik	Import tonni
Soome	944	25	Soome	11,0	35	Leedu	378
Ukraina	607	16	Saksamaa	5,9	19	Tai	94
Saksamaa	586	16	Prantsusmaa	4,5	14	Soome	70
Läti	514	14	Läti	4,2	13	Rootsi	60
Prantsusmaa	455	12	Rootsi	4,1	13	Norra	60
Teised	617	17	Teised	2,1	6	Teised	109
KOKKU	3 723	100	KOKKU	31,8	100	KOKKU	771

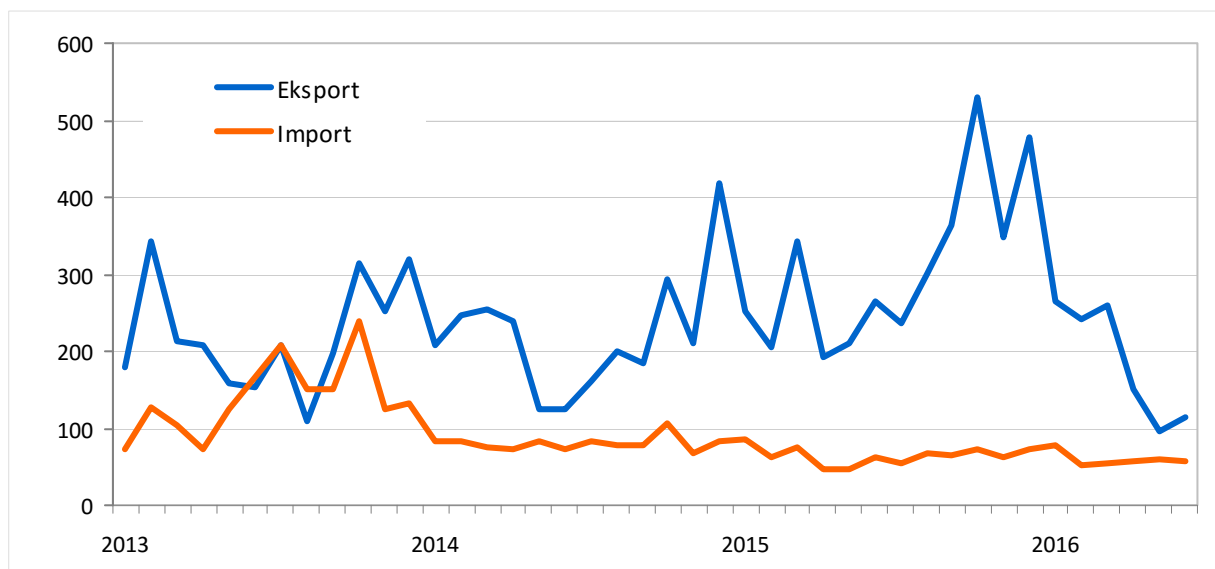
Märkus: Eesti päritolu eksport, import päritolumaa järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2016. aasta I poolaastal vähenes Eestis toodetud soola- ja suitsukala eksport 23% (rahaliselt 9%). Seejuures müüdi aastatagusest palju vähem kala Ukrainasse, samuti Soome ja Rootsi, kuid Saksamaale, Prantsusmaale, Läti jm seevastu rohkem.

Kuivatatud, suitsu- ja soolakala import on viimastel aastatel samuti vähenenud (2014. aastal koguselt 42%, 2015. aastal koguselt 20% ja väärtuselt 27%). 2015. aastal vähenes import Taist, Rootsist ja Lätist, suurenes aga Norrast ja Soomest. 2016. aasta 6 kuuga vähenemine jätkus, impordikogused vähenesid 4%. Leedust imporditi suitsulõhet ja -skumbriat, soolalõhet ja -heeringat jm.

Joonis 3.9. Eesti päritolu soola-, suitsukala ja kuivatatud kala eksport ja import 2013-2016
(KN 0305, tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Vähilisi (KN 0306), peamiselt külmaveekrevette, keda püüdsid Eesti laevad, eksporditi 2015. aastal 3,3 tuhat tonni ehk 8% vähem kui 2014. aastal, eksporditulu suurenes aga 31% 15,2 mln eurole. Vähenesid Islandile ja Suurbritanniassa müüdud krevetikogused, suurenes müük Hiinale, Rootsile ja Norrale (vt tabel 3.12). Eesti poolt Islandile müüdud krevettide hind tõusis keskmiselt 3,94 eurole/kg (2014. a 2,76 €/kg⁸). Eesti laevad püüdsid Põhja-Atlandi vetest 2015. aastal 6,7 tuh tonni külmaveekrevette (2014. a 5,7 tuh t). Krevetisaagid Põhja-Atlandil on vähenenud, seejuures Loode-Atlandil on krevetipüük varude taastamiseks keelatud, Barentsi merel aga kvoodivaba.

Tabel 3.12. Eesti päritolu ja Eestis töödeldud vähiliste (KN 0306) eksport ja import riigiti 2015

Riik	Eksport tonni	Osakaal %	Riik	Eksport mln €	Osakaal %	Riik	Import tonni
Island	1 964	60	Island	7,7	51	Taani	656
Hiina	491	15	Hiina	2,7	18	Kanada	561
Rootsi	195	6	Norra	1,4	9	Gröönimaa	78
Norra	177	5	Rootsi	1,0	7	Hispaania	40
Taani	177	5	Taani	1,0	7	India	38
Teised	259	9	Teised	1,4	8	Teised	187
KOKKU	3 264	100	KOKKU	15,2	100	KOKKU	1 561

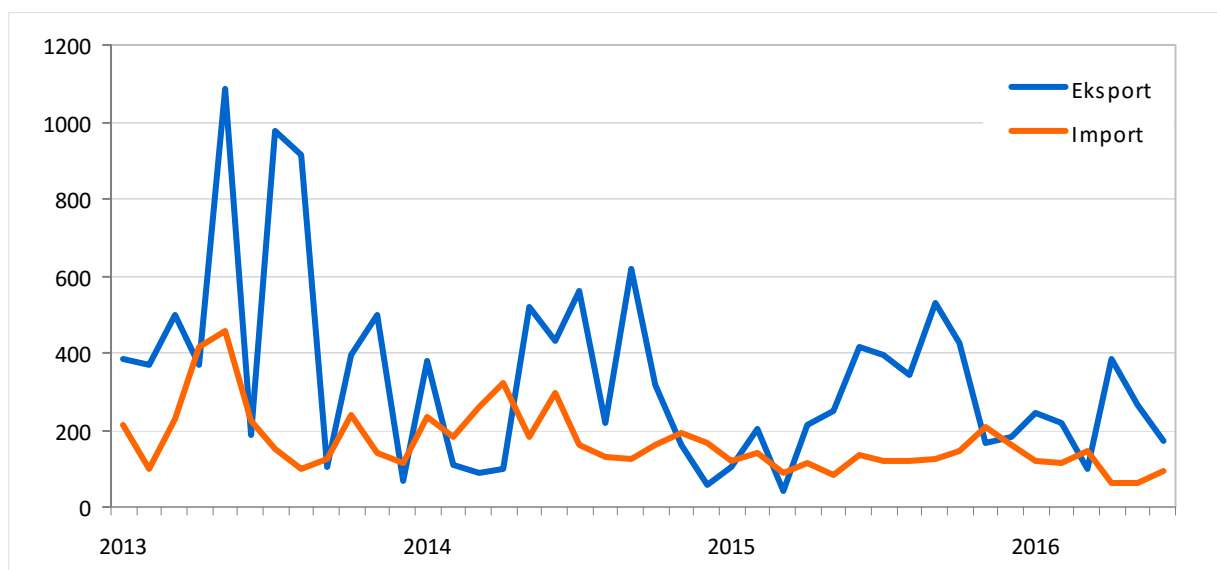
Märkus: import päritolumaa järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2016. aasta I poolaastal müüdi vähilisi (krevette) välisurule jälle 14% rohkem kui aasta varem (vt joonis 3.10), mis andis 2-protsendilise eksporditulu kasvu, hind oli aastatagusest veidi madalam.

⁸ KN 03061793

Joonis 3.10. Vähiliste Eesti päritolu eksport ja import 2013-2016 (KN 0306, tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Vähiliste impordi vähenemine 2015. aastal jätkus, see vähenes 35% 1,6 tuh tonnile (rahaliselt 7%) ja ka 2016. aasta I poolaastal toodi vähilisi sisse 11% vähem kui aasta varem.

Vähiliste ekspordis oli varem väike osa ka Vene turul, kuhu 2013. aastal müüdi 5% ekspordikogusest, alates 2014. aastast enam mitte.

Limuste jt veeselgrootute (KN grupid 0307 ja KN 0308) ekspordi näol on enamasti tegemist reeksportiga. 2015. aastal eksporditi Eestist kokku 63 tonni nende kaubagruppide kaupa, sellest 1,3 tonni oli deklareeritud Eesti päritolu kaubana, mida eksporditi Lähti.

Limuseid ja veeselgrootuid imporditi 2015. aastal kokku 260 tonni 909 tuh euro eest, s.o veidi vähem kui 2014. aastal (-3%; vt joonis 3.11). Ka 2016. aasta I poolaastal impordikogused vähenesid (13%). Ligi pool impordist oli Peruu päritolu, järgnesid Hiina, Taani, Vietnam, Tšiili ja Norra (vt tabel 3.13).

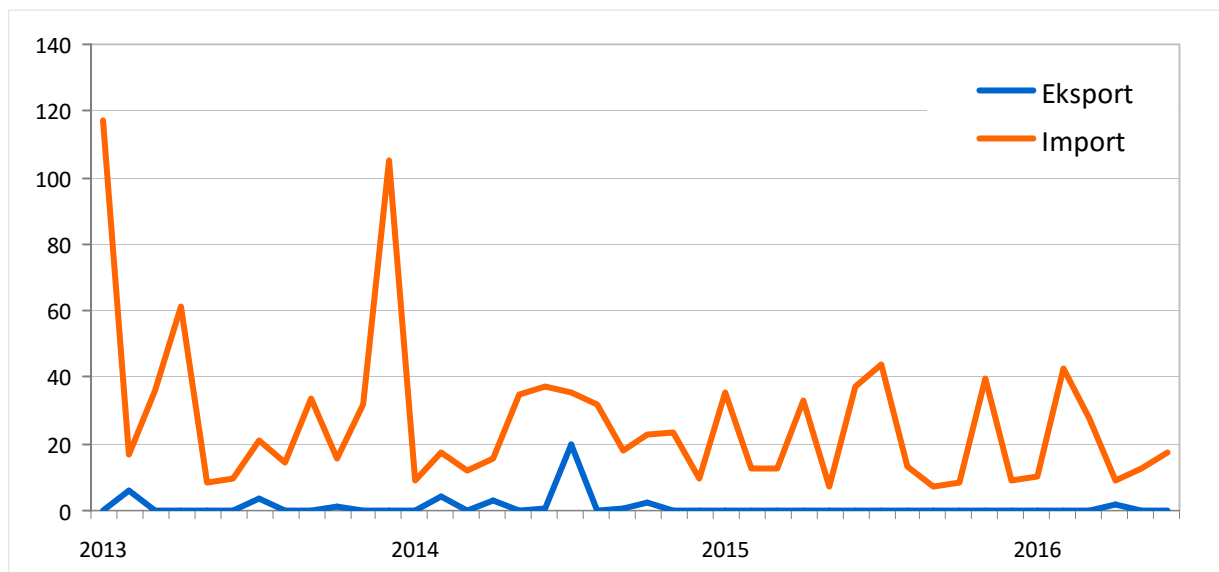
2016. aasta I poolaastal kasvasid ekspordikogused Eestist 42%.

Tabel 3.13. Limuste ja teiste veeselgrootute (KN 0307 ja 0308) import päritolumaa järgi 2015. aastal

Riik	Import tonni
Peruu	116
Hiina	36
Taani	22
Vietnam	12
Tšiili	11
Teised	63
KOKKU	260

Allikas: Statistikaamet

Joonis 3.11. Limuste ja teiste veeselgrootute Eesti päritolu eksport ja import 2013-2016
(KN 0307 ja 0308, tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Eestis valmistatud **kalatooteid** (KN 1604 grupp: konservid, kulinaariatooted, paneeritud tooted, surimitooted, toidud jne) eksporditi 2015. aasta 19,6 tuh tonni 23,7 mln euro eest (+2% 2014. aastaga võrreldes). Üle poole ekspordikogusest oli Venemaale ja Ukrainasse eksporditud vürtsikilu (vt tabel 3.14), mida I poolaastal müüdi Venemaale tavalisest rohkem, kui selle eksport ei olnud veel piiratud, kompenseerimaks külmutatud kala väljaveo vähenemist. II poolaastal vürtsikilu enam Venemaale ei müüdnud. Soome eksporditi tooteid lõhest, forellist, heeringast (räimest), samuti paneeritud tooteid jm.

Tabel 3.14. Kalatoodete (KN 1604) eksport ja import riigiti 2015

Riik	Eksport tonni	Osakaal %	Riik	Eksport mln €	Osakaal %	Riik	Import tonni
Venemaa	5 474	28	Soome	7,6	32	Leedu	3 092
Ukraina	5 468	28	Venemaa	3,2	14	Läti	843
Soome	2 778	14	Ukraina	3,0	13	Tai	223
Serbia	1 230	6	Leedu	1,9	8	Saksamaa	160
Leedu	1 119	6	Serbia	1,5	6	Soome	110
Teised	3 580	18	Teised	6,5	27	Teised	1 094
KOKKU	19 649	100	KOKKU	23,7	100	KOKKU	5 521

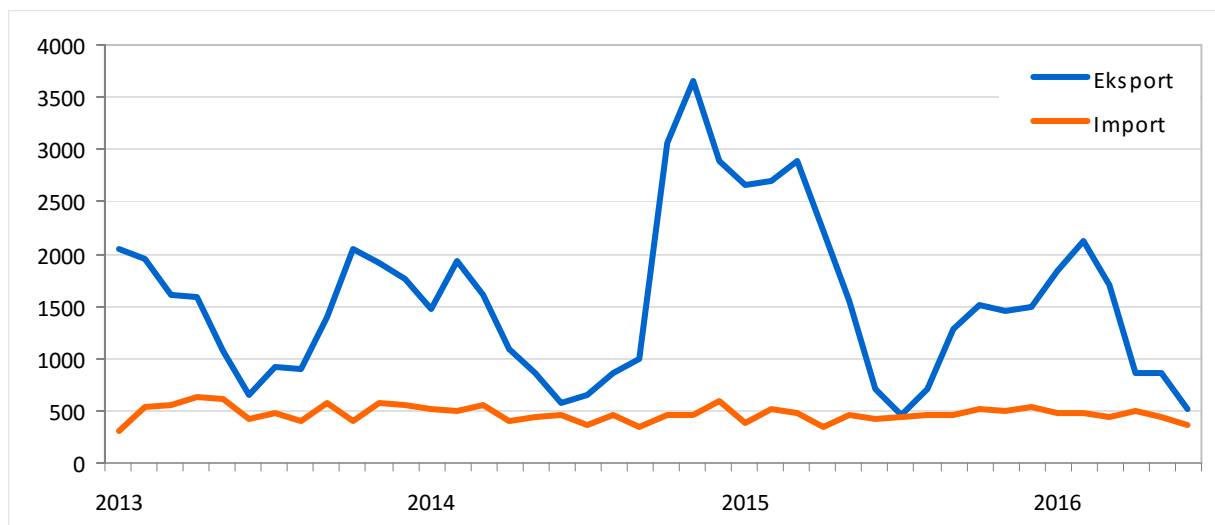
Märkus: Eesti päritolu eksport, import päritolumaa järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

2016. aasta I poolaastal eksporditi kalatooteid (KN 1604) 38% aastatagusest vähem, eksporditulu vähenes 26%, peamiseks põhjuseks oli vürtsikala ekspordi lõppemine Venemaale (vt joonis 3.12).

Kalatooted on imporditud üsna püsivas mahus (2013. aastal 6,0 tuh tonni, 2014. ja 2015. aastal 5,5 tuh tonni). Hinnatõusu tõttu kasvas impordi rahaline väärtus 2015. aastal 6%. Üle poole impordist pärineb Leedust, kust osteti heeringatooteid, surimitooteid jm. 2016. aasta I poolaastal suurenes import koguliselt 4%.

Joonis 3.12. Eesti päritolu kalatoodete eksport 2013-2016 (KN 1604, tonnides)

Allikas: Statistikaamet

Eesti kalatoodete ekspordis on traditsiooniliselt olnud oluline koht kilu- ja räimetoodetel. Kilutooteid (KN kood 16041390) eksporditi 2008.-2015. a ligi neljakümnesse riiki. Kuna kilupüügi kvoot on langedud 52 tuh tonnilt (2008. a) 23 tuh tonnile (2016. a), vähenes ka kilutoodete eksport 9,0 mln eurolt (2008. a) 7,4 mln eurole (2015. a). Kilutoodete ekspordi peamine sihtriik on olnud Ukraina, olulised ekspordipartnerid on läbi aastate olnud veel Soome, Kasahstan, Moldova, Tšehhi, Slovakkia, Ungari, Rumeenia, Saksamaa. Praeguseks on väljavedu paljudesse neist riikidest oluliselt vähenenud või lõppenud. Räimetooteid (KN kood 16041291, sh heeringatooted) müüdi 2016. aastal veel Austraaliasse, Prantsusmaale, Hispaaniasse. Heeringatoodete osas on Leedu toodetel Eesti turul palju suurem turuosa kui kodumaistel. Heeringa- ja räimetooteid imporditi Eestisse 2015. a 2,1 tuh tonni, eksporditi 1,3 tuh tonni.

Tooteid vähilistest, limustest jt veeselgrootutest (KN 1605 grupp) eksporditi 2015. aastal 658 tonni, mis oli 23% vähem (nii koguselt kui väärtuselt) kui 2014. aastal (vt joonis 3.13). Kõige enam vähenes eksport Rootsi, lõppes eksport Venemaale (2014. aastal eksporditi sinna tooteid 36 tonni), oluliselt vähenes ka müük Ukrainasse, Norrassa, Lätti. Suurenes eksport Serbiasse (vt tabel 3.15), Soome, veidi ka Bulgaariasse ja Makedooniasse. 2016. aasta I poolaastal ekspordi vähenemine jätkus, see vähenes 6% nii koguselt kui maksumuselt. Eksporditi peamiselt tooteid krevettidest, aga ka krabidest, rannakarpidest, kalmaaridest jt.

KN 1605 grupi tooteid imporditi 2015. aastal 634 tuh tonni 18,1 mln € eest, mis oli 16% vähem kui 2014. aastal, kuid rahaliselt impordi väärtus peaaegu ei muutunud. 2016. aasta I poolaastal vähenesid impordikogused 20%, kuid maksumuselt suurenes import 13%.

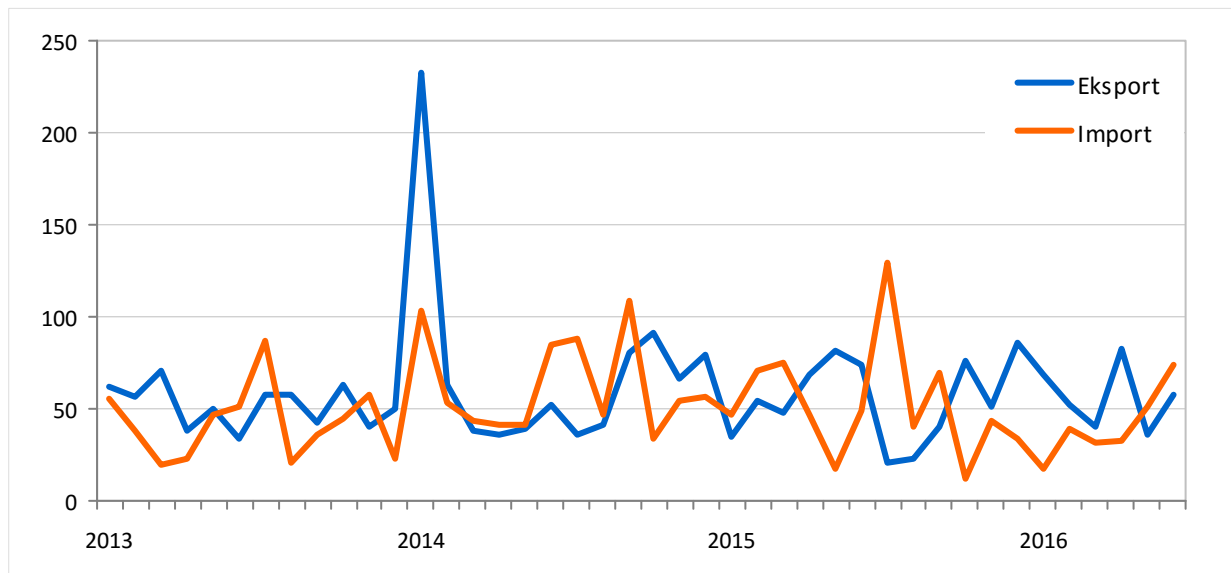
Tabel 3.15. Vähilistest ja limustest toodete (KN 1605) eksport ja import riigiti 2015

Riik	Eksport tonni	Osakaal %	Riik	Eksport mln €	Osakaal %	Riik	Import tonni
Serbia	405	62	Rootsi	2 654	55	Peruu	251
Rootsi	128	19	Norra	931	19	Tšiili	71
Norra	48	7	Serbia	738	15	Ameerika Ühendriigid	65
Leedu	25	4	Soome	251	5	Island	61
Soome	11	2	Läti	154	3	Hiina	36
Läti	11	2	Leedu	44	1	Leedu	30
Teised	31	4	Teised	251	2	Teised	180
KOKKU	658	100	KOKKU	4 838	100	KOKKU	634

Märkus: Eesti päritolu eksport, import päritolumaa järgi.

Allikas: Statistikaamet, EKI arvutused

Joonis 3.13. Vähilistest ja limustest Eestis valmistatud toodete eksport ja import 2013-2016 (KN 1605, tonnides)

Allikas: Statistikaamet

KOKKUVÕTE

Piimasektor

Eesti piimatoodete eksport vähenes oluliselt Venemaa impordikeelu järel. Sellele järgnes ka pikk maailmaturu piimahindade madalseis, mis pani surve alla ka meie peamised kaubanduspartnerid. Uute eksporditurgude leidmine on kulgenud visalt – nende osatähtsus piimatoodete ekspordikäibes on väike ja kaubandussuhted ebapüsivad. Samas, suurenes kõrgema lisandväärtusega toodete ekspordi osakaal (38% piimatoodete ekspordist moodustas juust) ning kolmandikuni vähenes toorpiima ekspordi osakaal piimatoodete ekspordis.

Toorpiima eksport vähenes 2015. aastal nii koguseliselt kui väärtuseliselt, mis on positiivne, sest tegemist on tooraine (madala lisandväärtusega toote) ekspordiga, kuid põhjuseks on pigem see, et ka kaubanduspartnereid pole uute eksporditurgude leidmisel edu saanud. Piimaturu tõusule pöördumisel suureneb toorpiima eksport tõenäoliselt uuesti, mis ei ole piimasektori arengu seisukohalt jätkusuutlik tegevus. Tööstuste paindlikkus suurendada kriisi ajal (2015. a) pulbrite tootmist ning ekspordi leevendas kindlasti olukorda, kuid hindade madalseisu tõttu ekspordi väärtus siiski alanes, vaatamata koguse märkimisväärsele kasvule.

Kõrgema lisandväärtusega toodete (nt juustu) eksport koguseliselt mõnevõrra kasvas 2015. aastal, kuid üldise hinnalanguse tõttu mitte väärtuseliselt. Peamised ekspordipartnerid jäid varasema aastaga võrreldes samaks. Peale Venemaa turu äralangemist õnnestus peamistesse ekspordi sihtriikidesse (Soome, Itaalia, Holland) juustu ekspordi koguselist küll kasvatada, kuid mitte väärtuseliselt (v.a Itaalia).

Eesti piimasektori püsijäämisel on eksport võtmetähtsusega, sest piimatoodang ületab kodumaise tarbimise ning mida kõrgema lisandväärtusega tooteid suudetakse eksportida, seda suuremat ning ka stabiilsemat tulu suudetakse sektorile tagada. Kaugemate regioonide turgudele ekspordimiseks peaksid tootjad tundma õppima sealseid tarbijaeelistusi (eriti juustu ja kohupiima ning hapupiimatoodete kohta), et neid arvesse võtta oma tootearenduses.

- Pärast impordikeelu kehtestamist Venemaa poolt 2014. aastal jäi 2015. aastal piimatoodete **koguseline eksport** Eestist 40 tuhat tonni ehk 14,5% väiksemaks kui 2014. aastal. Vähenesid toorpiima ja koore (KN 0401), hapupiimatoodete (KN 0403) ja või (KN 0405) eksport. Enim suurenes piimapulbrite (KN 0402) eksport. 2016. aasta I poolaastal aga suurenes piimatoodete eksport 10 tuhat tonni ehk 8,4%. Enim suurenes hapupiimatoodete (KN 0403) ning piima ja koore (KN 0401) eksport, enim vähenes piimapulbrite (KN 0402) eksport.
- **Ekspordikäive** aga vähenes 2015. aastal 29,3% ehk 53,3 mln eurot ning 2016. aasta I poolaastal 13,7% ehk 9 mln eurot.
- **Peamised ekspordimaad** olid 2015. aastal Leedu (43,9% piimatoodete ekspordikäibest), Läti (24,8%), Soome (22,9%), Itaalia (11,6%), Holland (7,8%), Saksamaa (4,1%). Kokku oli nende riikide osatähtsus piimatoodete ekspordikäibes 89,6%.

- **Uute turgude osatähtsus** ekspordikäibes oli väike ning turud ebapüsivad. Uusi ekspordipartnereid oli 2015. aastal olenevalt tootegrupist 3 kuni 9, enim juustu (KN 0406) ekspordimaid. Uute turgude osatähtsus ekspordikäibes oli aga olenevalt tootegrupist 0,1% kuni 28,9%, suurim või (KN 0405) ekspordikäibes.

Lihasektor

Eesti lihasektori ekspordivõimekus on kahanenud. Elusloomade, liha ja lihatoodete väljaveole on oma jälje jätnud mahuka Vene turu kaotus, mida ei ole suudetud uute turgudega korvata. Olulise turu kaotusele lisaks mõjutas lihasektori ekspordivõimekust sigade Aafrika katku levik, mis viis kriisi kogu sealihakasvatuse ning on minimeerinud senini sektori olulisemate ekspordiartiklite – elussigade ja sealihaga – väljaveo. Eesti lihaga isevarustatuse tase langes 2015. aastal 85%-le. Seejuures sealihaga isevarustatus kahanes 106%-lt 2013. aastal 91%-le 2015. aastal ning jätkas vähenemist 2016. aastal. Ka lihasektorile on kahjuks iseloomulik suhteliselt suur madala lisandväärtusega ekspordi osakaal. Hetkel on suurim väljakutse võidelda sigade Aafrika katku levikuga ja sellest tuleneva mõjuga sektorile.

- Elusloomade, liha ja lihatoodete **väliskaubanduse bilanss** oli aastatel 2013-2016 nii kogustelt kui ka rahalises vääringus negatiivne. 2015. aastal oli puudujääk 7,6 tuhat tonni ehk 20,3 mln eurot. 2016. aasta I poolaasta lõpus oli defitsiit juba 12,7 tuhat tonni ehk 21,2 mln eurot. Elusloomadele, lihale ja lihatoodetele on leitud küll uusi turge Sloveenias, Usbekistanis, Gruusias, Küprosel, Tais ja Vietnamis, kuid sageli jäid kaubandussuhted ajutisteks ning ekspordikogused väikeseks.
- Tervikuna vähenes elusloomade, liha ja lihast toodete (KN 01; 02; 16) **koguline eksport** 2015. aastal võrreldes 2014. aastaga 1,8 tuhat tonni ehk 4%. 2016. aasta esimese kuue kuuga eksporditi 6,1 tuhat tonni (-26%) vähem elusloomi, liha ja lihatooteid kui 2015. aasta samal perioodil.
- Hinnatõus eksporditurgudel tagas **ekspordikäibe** kasvu 2015. aastal, käive kasvas 2014. aastaga võrreldes 1,7 mln eurot ehk 2%. 2016. aasta I poolaastal aga vähenes ekspordikäive 2015. aasta I poolaastaga võrreldes 5,5 mln eurot ehk 13%.
- Viimasel neljal aastal (2012-2015) on Eesti **sealihaturgu** tugevalt mõjutanud mitmed tootjast sõltumatud tegurid (Venemaa impordikeeld, sigade Aafrika katk). Elussigade (KN 0103) ekspordikogused jäid 2015. aastal 2013. aastaga võrreldes 52% väiksemaks; 3% kahanes ka sealihaga (KN 0203) väljavedu. Alates 2015. aastast on hakatud Soomest importima tapaküpseid elussigu. Eesti lihatoodangust on ligi 60% sealihaga. On ilmne, et sealihaturul toimuv mõjutab olulisel määral kogu Eesti lihaturgu.
- **Elusveiste** (KN 0102) osakaal lihasektori koguselises ekspordis tõusis 12%-lt 2013. aastal 23%-le 2015. aastal, ning oli olulisim ekspordiartikkel (üheks oluliseks põhjuseks piimakarja vähendamine seoses piimahindade madalseisuga). 2015. aastal kasvas Türgi osakaal lihasektori ekspordis 4%-le (2013. aastal 0,2%). Türgi on tõusnud elusveiste ekspordi üheks oluliseks sihtriigiks, kuhu veiste ekspordikogused olid 2015. aastal enam kui 23 korda suurem kui 2013. aastal.
- **Veiseliha** (KN 0201-0202) ekspordikogused on suhteliselt väikesed. Pikaajalised veiseliha ekspordi sihtriigid on olnud Holland, Läti ja Rootsi. Kolm aastat tagasi oli Soome veel oluline ekspordipartner, kuid ta turuosa on aastatega järjest vähenenud. 2014. aastal lisandus ekspordi sihtriikide loetellu

Taani, kuhu veetavad kogused on kiiresti suurenenud. Siiski püsib veiseliha väliskaubandusbilans negatiivne.

- **Linnuliha** (KN 207) ekspordikogused on kolme vaatluse all olnud aasta jooksul järjest vähenenud. Linnuliha eksporditi põhiliselt Lähti ja Soome. Kui Lähti on ekspordikogused aastatega järjest vähenenud, siis Soome on linnuliha eksport kiiresti suurenenud. Traditsioonilistele eksporditurgudele on lisandunud Tai, Vietnam, Hongkong, ent linnuliha tarded sealsetele turgudele on suhteliselt lünklikud. Eesti linnulihaga isevarustatuse tase on aastaid olnud 56-60%. Puudu jääv osa kaetakse impordiga. Vaatlusalustel aastatel olid linnuliha impordikogused 5-6 korda suuremad kui ekspordikogused.
- **Vorstide ja muude lihast toodete** (KN 1601) ekspordikogused vaadeldaval ajal vähenesid. Põhjusiks suurel määral 2014. aasta augustis Venemaa kehtestatud impordikeeld EL-st toodavatele põllumajandustoodetele. 2015. aastal eksporditi vorstitooteid küll Lähti, Leetu ja Soome, kuid Venemaa kaotatud turuosa ei suudetud täielikult katta. Vorstide kaubagrupp on liha rühmas üks väheseid, mille puhul saab tõdeda, et väliskaubandusbilans on positiivne. Kuid positiivne saldo on aastatega järjest kahanenud – vorstitoodete eksport on aastatega vähenenud, import näitab aga kasvu.
- **Muude lihast, rupsist või verest toodete või konservide** (KN 1602) puhul saab samuti märkida, et ekspordikogused on sisseveetust suuremad. Kuid ka selle kaubagrupi positiivne saldo kahaneb – ekspordikogused vähenevad, impordikogused suurenevad.
- **Venemaa turu osakaal** liha ja lihatoodete ekspordis oli 2013. aastal veel 4%. 2015. aastaks oli sealne turg Eesti lihale ja lihatoodetele täielikult sulgunud. Osaliselt leevendas sealse turu kaotust lihatoodete (KN 1601 ja 1602) ekspordi suurenemine Taani, Leetu ja Lähti.

Kalasektor

Eesti kalasektori ekspordivõimalused on vähenenud nii räime ja kilu kui ka lõhetoodete (külmutatud lõhe) osas, kuid püsivad mageveekalade filee osas endiselt heal tasemel ja vähiliste osas on tõusnud tänu hinnataseme tõusule väliseturul. Eesti kalanduse ja kalatööstuse poolt suudeti traditsioonilise Venemaa turu nõudluse lõppedes suunata varem sinna müüdud kala ja kalatooted 2015. aastal valdavas osas küll teistele turgudele, kuid räime ja kilu ei ole Euroopa Liidus eriti võimalik toidukalana müüa, pigem vaid kalajahu valmistamiseks. Uued turud ei ole veel püsivaks kujunenud ja osal varasematel turgudel on nõudlus langenud. Tootearendusega oleks võimalik anda kohalikule kalale rohkem lisandväärtust ning müüa tooteid suurema ostujõuga turgudele. Eesti ettevõtetele tuleks kasuks konkurentsivõime paranemine siseturul. Arvestades imporditava kala hinnatõusu maailmaturul, võiks kalatööstus kaaluda senisest rohkem kohaliku kala toorainena kasutamise võimalusi.

- Eesti päritolu kala ja kalatoodete **ekspordist saadud tulu** vähenes 2015. aastal 4% 140,5 mln eurole (6,5 mln euro võrra). Kala ja tooteid müüdi väliseturule 8% väiksemas koguses (79 tuhat tonni) kui aasta varem. Lisaks Venemaale vähenes 2015. aastal kala ja kalatoodete eksport veel Saksamaale (-5,5 mln €), Leetu (-1,5 mln €), Soome (-1,1 mln €) jm, suurenes kõige enam Rootsi (2,3 mln €).

- **Kilu ja räime** eksport erinevate toodetena vähenes kokku 2,2 tuh tonni ja 4,4 mln euro võrra. Eksport Venemaale vähenes seejuures kilu ja räime osas 20 tuh tonni ja 7,8 mln euro võrra, kuid seda aitas tasakaalustada müügi suurenemine teistesse riikidesse (Ukrainasse jm). Kasvas värskel kilul müük jahutatult Taani, Rootsi ja Soome.
- 2016. aasta I poolaastal oli **ekspordi vähenemine** veelgi teravam – eksporditud kogus oli 9% väiksem ja eksporditulu 27% väiksem, võrreldes 2015. aasta I poolaastaga. Ekspordikäive vähenes eelkõige värtskala ja külmutatud lõhilaste osas, vähenes ka soola- ja suitsulõhe eksport. Rohkem kui 2015. aasta I poolaastal eksporditi aga kalafileed (peamiselt mageveekaladest) ja vähilisi (krevetite), eksporditulu suurenes ka krevetitoodete osas. Lõhilaste ekspordi langus oli seotud sisseostetava lõhe kiire hinnatõusuga, mis tõstis omahinda ja vähendas toodete konkurentsivõimet.
- Kala ja kalatoodete ekspordivõimalused, samuti siseturu müük, sõltuvad palju välisurult ostetava **toorkala hinnast** ja selle kõikumistest. Enamjaolt Norrast ostetava lõhe hinnas on olnud kõikumisi, kuid pikemaajalist langustrendi lõhe hinnas oodata ei ole ja ilmselt tõuseb hind ka edaspidi. Tõusutrendil on ka välisurult ostetava heeringa hind.